

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

KE

KARTAL BELEDİYESİ EDEBİYAT KÜLTÜR SANAT DERGİSİ - OCAK/ŞUBAT 2020

Sunay Akın'la S yle i

"Kurdu um müzeler, bir rafta dizili olan kitaplarımın arasına koydu um eserlerimdir."

Melih Yıldız, Can Ersal, Akgün Akova, Fatim Hazinedar

"Benim asıl yerim sahne"
Hüseyin Turan'la S yle i
Mertcan KARACAN

Dünya Kültürlerine Köprü
Kurmu  20 Ki iden Biri
Bizim Buralı!
Buket UZUNER

Uyku, Kardeşim...
Haydar ERGÜLEN

1

 cretsizdir!

KE 01

Ocak-Şubat 2020

İÇİNDEKİLER

Bir Dergi Yaratmak ve Yaşatmak / Gökhan YÜKSEL - Kartal Belediye Başkanı • 4
Borç / Fuat SEVİMAY • 5
Merdiven / Deniz IRMAK • 7
Dünya Kültürlerine Köprü Kurmu 20 Kişiden Biri Bizim Buralı! / Buket UZUNER • 8
Yarım / Nurullah KUZU • 10
Köy Enstitüleri / Osman ŞAHİN • 11
Tozlu Konsol / İsmail BİÇER • 14
Maske-siz / Nilüfer ALTUNKAYA • 15
Yabanbalı / Taner CİNDORUK • 17
Aklın Yolu Amerikalı Yazar / M. Şeref ÖZSOY • 18
Sanrı / Serkan TÜRK • 20
Fahri Celal'in Arabulucu Olacağı Aşk / Melih YILDIZ • 22
Sunay Akın'la Söyleşi / Melih YILDIZ • 26
Sunay Akın Uyandığında / Akgün AKOVA • 34
Bana Yakın Sunay Akın / Fatın HAZİNEDAR • 36
Dize Gelmeyen Dostluk / Can ERSAL • 38
Beter / Betül DÜNDAR • 41
Yol Arkadaşım / Gamze GÜLLER • 42
Uyku, Kardeşim... / Haydar ERGÜLEN • 44
Cahit Atay ve Tiyatrosu Üzerine / Selim ÇİZMECİ • 47
Tercüme Faaliyetleri ve İbrahim Şinasi Efendi / Büşra ŞAHİN • 49
Üzerinde İstanbul (Stambul) Yazan Oyuncak / Gürol KUTLU • 51
Yaşamın Ucundaki Tezer Özlü / İrem UZUNHASANOĞLU • 52
Taci ve Baba Hakkı / Hakan DİLEK • 53
Aynı Adanın Tutsakları / Orhan BAHTİYAR • 56
Adak / Şengül CAN • 58
Hüseyin Turan'la Söyleşi / Mertcan KARACAN • 60
Dönüş / Özcan YÜKSEK • 66
Ağaç Perileri Neredesiniz? / Nalan ÇELİK • 67
Tarafsız Gazetecilik / Fırat CANER • 71
Aşkın Kulağı Sağır / Batıkan KÖSE • 72
Tiyatrocumuzun Piyangocusu / Samet KARAHASANOĞLU • 74
Avukat Öyküleri - 1 / İnsan Maymundan Gelir / Mehmet Fırat PÜRSELİM • 77
Hayat Solmaz / Dilek BİLGE • 79
Nereden Nereye / Mertcan KARACAN • 83
Parmağın Ucundaki / Ömer TURAN • 87
Frida: Meksika'nın Vicdanı / Buket ŞAHİN • 88
Bu Kitaplar Çok Güzel / Demet EKMEKÇİOĞLU • 93
Çizginin Diliyle / Hasan SEÇKİN • 94

Kartal Belediyesi Adına İmtiyaz Sahibi

Gökhan Yüksel
Kartal Belediye Başkanı

Genel Yayın Yönetmeni

Adem Uçar
Kartal Belediye Başkan Yardımcısı

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Melih Yıldız

Dergi Editörü

Ercan y Yılmaz

Tasarım

Alakarga Yayın Tasarım

Yazışma Adresi

Çarşı Mahallesi Enis Akaygen Sok. N:9 Yakacık-Kartal/İstanbul

Telefon

0 (216) 280 6800

Yayın Kurulu

İsmail Biçer
Faruk Duman
Gamze Güller
Mertcan Karacan
Serkan Türk

KE Dergisinde yayımlanan tüm eserlerin sorumluluğu yazarına aittir. KE Dergisinde yayımlanan yazılardan kaynak belirtmek koşuluyla alıntı yapmak serbesttir.

Eserlerinizi Göndereceğiniz Elektronik Posta
kedergisi@gmail.com

**KARTAL
BELEDİYESİ**

Bir Dergi Yaratmak ve Yaşatmak...

GÖKHAN YÜKSEL

KARTAL BELEDİYE BAŞKANI

Kartal Belediyesi olarak, edebiyat-sanat ve kültür alanındaki çalışmalarımıza bir yenisini daha eklemiş bulunuyoruz. “KE” adıyla, 2 aylık periyotlarla yayımlamaya başladığımız elinizdeki dergi, sadece raflarda yer almak ve göz boyamak adına çıkmayacaktır. Gerek yerel, gerek ulusal anlamda; edebiyatımızın ve sanatımızın değerli ustalarıyla yeni filizlenmekte olan yetenekleri bir araya getirerek, nitelikli bir harman yaratmanın anlayışını taşımaktayız. Ancak bilinmelidir ki; dergimizin sayfalarına taşıyacağımız ürünlerde estetik, içerik ve kalıcılık göz önünde bulundurulacak, örnek bir çalışma modelimiz olacaktır.

Kültür ve yazın dünyamızın önemli isimlerinden Sayın Doğan Hızlan’ın da dile getirmiş olduğu; “Dergiler kapanmak için çıkar,” sözü, dergi yaratmanın ve devam ettirmenin ne kadar zor bir çalışma olduğuna vurgu yapması anlamında önemlidir. Buradan hareketle; söz konusu, bir yerel yönetimin çıkaracağı dergi olunca son derece “titiz” olmak gerekiyor. “Titiz” olmak diyoruz; çünkü bugüne kadar, Kartal Belediyesi olarak her çalışma sahamızda olduğu gibi, kültür-sanat anlamında da sayısız başarıya imza attık ve atmaya devam ediyoruz. Aynı imzayı, çıkardığımız edebiyat-sanat ve kültür dergisi “KE”de de atmak istiyoruz.

“KE”, edebiyat-sanat ve kültürel anlamda bir açığı kapatmak amacıyla, son yıllarda bu anlamda yapılan çalışmaların niteliksel boyutlarında oluşan bir kaygıdan ve bu kaygıyı telafi etme düşüncesinden yola çıkıyor. Yayın kurulumuza göz atıldığında, ne kadar ciddi, umutlu ve bir boşluğu doldurur değerde olduğumuz görüleceği gibi, tüm yerel yönetimlere de örnek oluşturacağı düşüncesi içerisindeyiz. Bu anlamıyla; dergimizin yayını kurulumunu oluşturan isimler, iddiamızı boşa çıkarmayacak değerli şair, yazar ve düşünce insanlarından oluşmaktadır.

Şimdiden; dergimizin yaratacağı ve kucaklayacağı siz sevgili okurlarımıza, çalışmalarıyla bize destek verecek olan değerli yazar, şair ve sanatçılarımıza sonsuz teşekkürlerimi sunmayı bir borç olarak görüyorum.

Bir sonraki sayımızda buluşmak üzere; sevgi ve saygılarımla...

Borç

FUAT SEVİMAY

Ömer Kaptan Haliç’ten esen soğuk yel ile çayından tüten sıcak dumanı harman edip ciğerine çekti. İnce beli altın yaldızlı bardağı sıkıca kavrayıp önce ellerini, sonra çayından aldığı yudumla içini ısıttı. Gözü çay tabağının kenar desenine takıldı. Saydı, beyaz zeminde yedi kırmızı kabartma. “İngiliz de Arap da çay içiyor ya İstanbul’daki tadı alamıyorlar,” diye orta yere bir söz saldı. Söz, Fener’deki sahil kahvesinin müdavimi Şeref Amca’nın hoşuna gitmiş olacak ki gazeteden kafasını kaldırıp sözün sahibini aradı. Ömer Kaptan ile göz göze gelince bilgelige hürmeten başını salladı.

Çayını iki yudumda bitiren Ömer Kaptan balık ağlarının nasırladığı elleriyle dizlerini ovalayıp ayaklandı. Kahveden helallik alıp kapıya yöneldi. Kapıda onu puslu İstanbul havasından süzülen cılız aralık güneşi karşıladı. Güneşle selamlaştı. Cibali’ye doğru yollandı. Yol üstünde vakti zamanının köhne tütün fabrikasının, has taş bloklarla kaplı koca üniversiteye nasıl dönüştüğüne şaşıtı. Şaşkınlığı ile köprüye ulaştı. Şehir sanki eskilerini eskiciye satıp yeni kıyafetler kuşanıyordu.

Unkapanı ayağında Kumkapı’ya balık haline gidip alacağını tahsil etmekle Kasımpaşa’ya geçip dost bağına girmek arasında kararsız kaldı. Kararı ne küp gibi dolu kafası ne de yüreği, onların da adına guruldayan midesi verdi. Gece ayazında sandalda bir baş soğan yanına katık ettiği mangal üstü üç beş istavritten beri boğazına lokma girmemişti ya asıl dert o değil. Ev sahibesi Zeliha Ana’nın dört ay geciken kirasını azıcık hafifletmek Ömer Kaptan’a iyi gelecekti. “Kumkapı’dan alacağımı alır, bir tas sıcak çorba içer, paranın on yirmisini cebime ayırıp kalanını Zeliha Ana’ya veririm,” diye düşündü. Zeliha Ana’nın evinde pişecek aş, hastalığına ilaç, Ömer Kaptan’dan gelecek kiraya bakıyordu. Allah’ı var güngörmüş kadını Zeliha Ana, bir gün Ömer Kaptan’a kiradan sebep ters laf etmemiştii. Ömer Kaptan da Zeliha Ana’nın derdine tasasına kendi anası gibi koşmuştu. Sonra cebine ayracağı on yirmiden de vazgeçip mahalledeki dostlara Hacı Bekir’den lokum sardırırım, diye iç geçirdi. Keyfi yerine geldi.

Bacakları yorgun bedenini taşımakta zorlanıyordu ama zihnini buna değil, düşünmeye verdi. Düşünceyi yoluna katık edince işi kolayladı. Yorgunluğunu yok saydı. Hayatın yükü mü ağırdır yoksa manifaturacılar çarşısından branda balyalarını çıkartan hamalın yükü mü, diye kafa yorarken su kemerlerini buldu. Gençliğinde Saraçhane’de kemerlere çıkıp yavuklusunun penceresine çakıl attığı zamanlar aklına geldi, yüzü aydınlandı. Kemerinden camiine, hamamından medresesine, İstanbul’a ne çok emek akıtmış Koca Mimar, diye geçti aklından. Üç Kulhü bir Elham okuyup heybetli Süleymaniye’ye doğru nefesledi. Sonra gençliğine özenle adımlarını sıklaştırıp sırtını dikleştireyim dedi ya ne sırtına söz geçirebildi ne ayaklarına.

Şehzadebaşı’nda önce Koca Mimar’ın çıraklık camisine, sonra da belediyenin garabet binasına baktı. Geride bıraktığı semtin Vefa olmasından mı caminin ince işçiliğinden mi etkilendi bilinmez, geçmişin çıraklığını bugünün ustalığına yeğledi. Sonra aklı döndü dolandı, bu semtlerin adı nereden gelir, kimden bize miras mevzusuna takıldı. Eyüp’ü Fatih’i

Kasımpaşa'yı iyi kötü biliyordu. Kim bilmez. Pekiyi ya Vefa, Balat, Fener, Samatya, İmrahor, daha nicesinin adı nereden geliyordu. En çok da Çıksalın'ı severdi mahalle adlarından. Tüm bu mahallelerdeki mimari dokuyu, şehre kattığı havayı düşündü. Her semt adeta kendi meşrebine göre binalar giyinmiş, hayatın hisseli harikalar kumpanyasına farklı bir kostümle katılmıştı. Veleve ki adını Anadolu'nun Aksaray'ından alan koca meydana yaklaşınca kalabalık düşüncesini aldı götürdü.

Aksaray Meydanı Ömer Kaptan'ı curcunasıyla karşıladı. Dolmuş kornaları, seyyar bağırışları, tramvay uğultusu, insan seli hep bir ağızdan, "Eski Şehrin göbek deliği burasıdır," diye haykırıyordu sanki. Bu meydan, diğer yakalardaki yeni meydanlar gibi şehri taksim etmiyordu. "Bizans oyunu gibi," diye düşündü Ömer Kaptan. Vatan ayrı yolmuş, millet ayrı yoldaymış gibi çatallaşan meydanı aşmak, Ömer Kaptan'a balık ağlarını toplamaktan zor geldi. Zor geldi gelmesine ya zora alışkın bedeni bunu da becerdi. Vakti zamanında Bizans İmparatoru'nun, Osmanlı ordusunun, Koca Kanuni'nin arşınladığı toprakları o da arşınladı.

Az daha yollanınca sahili buldu. İskelede demirli deniz otobüsüne gözü ilişti. Bir kasabanın insanını atıyla arabasıyla birlikte taşıyan deniz otobüsleriyle Fener'de bağlı kendi takasını zihninde hizaladı. "Biz bu denli küçük mü kaldık hayatta," diye canını sıkacakken zihninde canlanmış resmi alıp Karaköy'de gördüğü dev turist gemilerinin yanına yapıştırdı. Bu kıyas ruhuna iyi geldi. Senden büyük Titanik var deniz otobüsü, diye bir çalım attı. Çalımından şehrin haberi olmadı. Olmazsa olmasın, diye sahili arşınlarken, üç beş gün önce gazetede gördüğü bir haber aklına geldi. Haber, Lodos nedeni ile iptal olan deniz otobüsü seferlerinden dem vuruyordu. Takasıyla lodosundan poyrazına, karayelden yıldız Sarayburnu'nda geçirdiği geceleri hatırladı. Ekmeğinin peşindeki azmi gururla pekiştirip, koltuklarına yelken etti.

O ruh haliyle hızlanıp balık halinden içeri girdi. Alışkın ayakları taze balık kokularının arasından ilerleyip Komisyoncu Ali Rıza'nın dükkânını kendiliğinden buldu. Dükkâna adım atar atmaz, cılız güneşin yerini loş karanlık aldı. Ömer Kaptan'ı bankonun ardında iki masa, suni derisinden süngerli pörtlemiş koltuklar, misafir geleni alçakta tutan, koltuklardan aşağı seviyede dört sandalye ve sandalyede iki genç karşıladı. Selamını verdi. Gençler dükkâna yeni gelenden selam dahi almadan hafta sonu oynanan maçları, o an sanki kendileri oynuyormuşçasına

anlatmaya devam ettiler. Ömer Kaptan gençliklerine verdi. Az daha ufak tefek olanı hayali topu kafayla ağlara göndermek üzere öne doğru uzandığında Kaptan gencin bakışını yakalayıp, "Ali Rıza Bey yok mu?" diye sordu. "Görmüyor musun yok," dedi delikanlı. Öteki delikanlı oturduğu yerde kıkırdadı. "Gelir mi?" Yerinde duramayan delikanlı, "Oğlu buralarda, birazdan gelir beybaba," diye geçiştirmeye çalıştı.

Ömer Kaptan, "Eyvallah," deyip sandalyelerden birine ilişti. Duvara göz gezdirdi. Duvarda İstanbul'un anlı şanlı takımlarından birinin posterine gözü takıldı. Takımın sağ yanındaki dekolteli sanatçı poster, daha ötede de iki yıl öncesinin otuz bir mayısında kalakalmış saatli maarif takvimi dikkatini çekti. Rahmetli anasının Ömer adını bu takvimlerden seçtiğini hatırladı. Takvime eski dostmuş, gönül borcu varmış gibi bakakaldı. Daha da bakacak, bakarken içi geçecekti ki Ali Rıza Bey'in gövdesi besili, ruhen zayıf oğlu çıkageldi. Sandalyede maç geyiği yapan kopillerin enselerine tokadı vurup varlığını hissettirdi. Geçti koltuğuna yerleşti.

Koltuk, kahrından mıdır ne, kötü kötü gıcırdayıp inledi. "Ne vardı beybaba?" dedi besili oğlan. Dedi demesine de küstah bakışı Ömer Kaptan'ın midesini kaldırdı. "Geçen aydan kalan çinekop alacağı," demeye yeltenmişken çalan telefon, sözü havada bıraktı. Arayan hoş bir kadın olsa gerek besili oğlanın sesi inceldikçe inceldi, kırılp döküldü. Odunu inceltsen de en fazla sopa çıkar, diye düşündü Ömer Kaptan. Telefondaki sohbet sündükçe sündü, sakıza döndü. Akşam hangi bara gidileceğinden arabayla nereden kaçta alınacağına, arabanın beygir gücünden Veliefendi'de beygirlere son ayakta kaptırılan paralara kadar daldan dala sarktı muhabbet. Helali hakkı olan para için bu oğlanın ayağında beklemek Ömer Kaptan'a ağır geldi. Eli iç cebindeki tespihe uzandı. Ya Sabır, çekti söylenerek. Dedikçe dedi, dedikçe sabretti. Selamete erdi, telefon görüşmesi bitti.

Besili oğlan, yapmacık nezaketinden sıyrılıp aslına rücu etti, besili bedeniyle kalkıp kapıya yöneldi. Ömer Kaptan da ardından ayaklanıp, "Evladım, çinekop hesabı..." diyecek oldu. Besili oğlan boşluğa konuşuyormuş gibi yüzüne dahi bakmadan, "Haftaya gel beybaba," dedi. Ömer Kaptan son gayretle, "Oğlum, kiram var. Ali Rıza Bey'e çıtlatmıştım. Hiç olmazsa birazı..." derken besili oğlan, "Laf anlamaz mısın be adam, işim var şimdi, haftaya," deyip çekti gitti.

Ömer Kaptan, bir zaman öylece kalakaldı. Üzülsün mü kızsın mı, suçlansın mı sövsün mü karar veremedi. Sonra hangi sözle halden çıktı, hangi ara otobüse bindi, ne ara köprüyü geçti bilmedi. Geçtiği sırat köprüsü müydü, anlamadı. Olanı biteni kendisine yediremedi. "Hay senin koca kalıbına," diye söylenip içini serinletsin diye sunturlusundan küfretti. Burnundan soluklanıp siniri az yatışınca, Ali Rıza Bey olaydı iyiydi, halden anlardı, diye düşündü. Gözü ne Haliç'in boz bulanık mavisini ne göğün grisini ne yüzünün alını gördü. Bir an önce sıcak bir sohbetin, derdini dinletmenin hasretini duydu. Kasımpaşa'ya vardığında dertleşmek, halleşmek için dostlara karışacakken, İskele Camii'nden yükselen ikinci ezanı, önce caminin minaresini aştı, sonra Ömer Kaptan'a ulaştı. Kendine getirdi. Avludaki çınarın, şadırvanın, ruhunu dinlendireceğini, insanlığına su vereceğini hissetti. Avlunun en çok erguvanlarını severdi. Mayıs ayında, imparatorluk flamalarına rengini veren erguvan yaprakları açtı mı seyrine doyum olmazdı. O hayalle kendisini avluda buldu.

O kendisini avluda, gözleri dostlarını bakışlarında buldu. Bir mahallenin kadını erkeği, çağı çocuğu camiye toplanmış, musalladaki tabutun başında nemli gözlerini birbirlerinden kaçırıyorlardı. Ömer Kaptan şaşıtı, irkildi. İki adım ileri attı, bir adım geri çekildi, can dostu İsmet Baba ile göz göze geldi. Soracak oldu, sormadı, yutkundu. İsmet Baba'nın nemli gözünde sorusuna cevap aradı.

İsmet Baba, Ömer Kaptan'ın halinden anladı. Yaklaştı. Önce kucakladı. Sonra, söyleyeceği şeyi söylemese olmayacakmış gibi, en alçak perdeden seslendi.

"Zeliha Ana'yı dün gece kaybettik Kaptan. Hakkını helal et."

MER-DİVEN

DENİZ IRMAK

İnsanın hayalleri kadardır
Merdiven basamakları.
Basamaklar ne kadar çoksa,
Gökyüzü o kadar yakın.
Basamaklar ne kadar çoksa,
Yeryüzü o kadar yakın.

DÜNYA KÜLTÜRLERİNE KÖPRÜ KURMUŞ 20 KİŞİDEN BİRİ BİZİM BURALI!

BUKET UZUNER

O, bize kültürümüzde az bulunan büyük bir “yazılı” Türkçe miras bıraktı. (Osmanlıca, yabancı harflerle yazılmış Türkçedir).

Birleşmiş Milletler’ in kültür, bilim ve eğitim organizasyonu UNESCO dünya kültür tarihini inceleyip, kültürler arasında köprüler kurmuş yüzlerce tarihi kişilik içinden en önemli yirmi tanesini seçmiş. İşte o yirmi şahsiyetten biri bizim buralı! Ayrıca 2011’de de dünyada “Yılın İnsanı” seçildi.

Adı: Evliyâ Çelebi.

Hani, neredeyse hiçbirimizin o muhteşem on ciltlik “Seyahatnâme”sini okumak lütfunda bulunmadığı, önemini ve değerini yabancıların bizden daha iyi kavradığı ulusal hazinelerimizden biridir kendisi. UNESCO, 400. doğum yıldönümü münasebetiyle 2011’i Evliyâ Çelebi yılı ilan ettiğinde biz Türkiye’de birkaç konferans ve sergiyle bunu geçiştirirken, sokaktaki insanların çoğu onun adını duymadı bile. Gezginklik konusunda parlak sloganlar ve marka adları keşfetmeyi seven turizm şirketleri de konuyu önemseyip, dünya çapında duyulacak kampanyalar için bir çabaya girişmedi. Ne hakkında diziler, filmler yapıldı ne de okullarda adına büyük bursların bulunduğu yarışmalar düzenlendi. Büyük ulusal hazinemiz Evliya Çelebi’nin 400. doğum yılında Türkiye’de gerçekleşen en önemli etkinliği daha önce “Osman’ın Rüyası” adlı kitabın yazarı, yabancı bir kadın gazeteci olan Caroline Finkel düzenledi. Finkel, Evliya Çelebi’nin 1671’de Mekke’ye atla yaptığı yolculuğun Bursa’dan Simav’a kadar olan bölümünü katılımcılarla beraber at sırtında ve bisikletle yeniden canlandıran kişi oldu.

Evliyâ Çelebi’nin, Muharrem ayının 10. günü Hicri 1020 yılında yani: 25 Mart 1611’de İstanbul’da doğduğu kabul edilmiştir. Babası Derviş Mehmet Zilli, iki padişahın Kuyumcubaşı olup, onlarla seferlere katılarak bol bol seyahat etmiştir. Annesi hakkında doğal olarak hiç bilgi yok! Aradan 400 yıl geçmesine karşın ülkenizde “anne adı” hâlâ önemsizdir. Kimlik tespitinde “baba

adı” sorulur ama annemizin sadece “bakirelik soyadı” değerlidir.

Zamanın koşullarına göre çok iyi bir eğitim alan Evliyâ Çelebi, 1640 yılında 29 yaşındayken Bursa’dan yola çıkmış ve 50 yıl boyunca sürdürdüğü gezilerini yazılı kaydederek eşsiz bir eser yaratmıştır. 17. yy İstanbul’unun ve 5M 200B km² büyüklüğündeki Osmanlı topraklarının büyük kısmını yarım yüzyıllık değişim süreci içinde bir sosyal tarihçi özeniyle kaydeden gezgin, “Seyâhatnâme”sinde imparatorluğun en hümanist döneminde barındırdığı tüm kültürleri son derece önyargısız biçimde aktarmıştır. Mezarının yeri ve ölüm tarihi kesin bilinmeyen Evliyâ Çelebi’nin Mısır’da, belki İstanbul veya Viyana seferinde öldüğü söylenir.

Evliyâ Çelebi, bizim coğrafyamızda “Seyahatnâme”sinden daha çok dillere destan rüyasıyla tanınır. Belki de o, rüyası kendi adından daha meşhur olan gelmiş geçmiş tek kişidir! “Bir rüya gürdüm hayatım değişti,” dese yeridir! Bir gece rüyasında Hz. Muhammed’i gördüğünü ve “Şefaât ya Resul Allah!” yani: “Beni bağışla, bana arka çık ey Allah’ın elçisi!” demek için ağzını açtığı ama şefaât yerine dili sürçerek “Seyahat Ya Resul Allah!” dediğini bizzat yazan Evliyâ Çelebi, bu dileği kabul olduğu için 50 yıl boyunca dur durak bilmeden seyahat ettiğine inanmıştır. Bence dünyanın en güzel ve en ünlü rüyası olan bu rüya, rüyaların gizli arzularımız ve bastırılmış acılarımızın sihirli aynası olduğu tezinin de sağlaması değilse nedir?

Yediğin İçtiğin Senin Olsun, Gezip Gördüğünü Anlat!

Uzaklara seyahat edenlere Anadolu’da hâlâ, “Oralarda yediğin içtiğin senin olsun, gezip gördüğünü anlat!” derler. Oysa söz uçar, yazı kalır. İyi ki, Evliyâ Çelebi anlatmakla kalmamış ve yazmış. 17. yy’da Osmanlı İmparatorluğu’nun gez gez bitmeyecek sınırları içinde, zamanın meşakkatli seyahat koşullarında Tuna havzasından, Fırat havzasına, Kafkasya, Kırım, Mısır’a ve Girit’e gitmiş, tabii Anadolu ve Rumeli’yi de karış karış gezmiştir. Tarihçi Prof. İlber Ortaylı, “Evliyâ Çelebi çeşitli muharebeleri, Celâli isyanlarını kalemiyle tespit etmiştir, her sınıf halkla haydutlar dâhil olmak üzere sohbet edip seyahatnamesine almıştır,” diye anlatıyor ve haklı olarak çoktan bir Evliyâ Çelebi Enstitüsü kurmamızı, bizim onun şanına yakışır biçimde yıl boyunca her şehirde farklı etkinliklerle anarak eserlerini yeni kuşaklara tanıtmamız gerektiğini söylüyor. Yapılmadı, yapılmıyor! Evliya’nın torunları ona layık olmadı(k), değerini 2019’da bile hâlâ bilmiyoruz!

Evliya Çelebi’nin Tek Başına Seyahat Eden Kız Torunu

Geçen yıllarda İspanyolcaya çevrilen “İstanbulcular” romanım nedeniyle röportaj için İstanbul’a gelen bir İspanyol gazeteci bana, “Sırt çantasıyla tek başına ve sadece dünyayı gezmek amacıyla seyahat eden ilk gezgin Türk kadınlarından biri olduğunuzu öğrendik. Ayrıca bu seyahatlerinizi yazarak hayatınızı da kazanıyormuşsunuz. Neden bu kadar geç kaldı Türk Kadınları?” diye sormuştu. 1979 yılında kendi olanaklarımla tek başıma trenlerle dünyayı gezmeye çıktığımda benden önce eş, iş, eğitim veya sağlık nedenleri dışında, kendi kısıtlı olanaklarıyla tek başına sırt çantasını alıp dünyayı gezmeye çıkan pek kadın öncü bulamamıştım kendime. Çünkü gazeteci, diplomat, akademisyenler, aslında işleri nedeniyle seyahat etmektedir. Daha sonra bir İskoç kadın gazeteciye İngilizce yazdığı mektuplarını “Zeynep Hanım: Bir Türk Kadınının Avrupa İzlenimleri” adlı bir kitapta yayımlanmasına destek olduğum ve önsöz yazdığım, gerçek adıyla Zinnur Hanım’ın 1906-1912 yıllarında yaptığı seyahatlerini keşfettim (!) Fakat talihsiz Zeynep Hanım, feminist olduğu için Abdülhamid’in hışmına uğrayıp ülkesinden gizlice kaçmak zorunda kalmış, sürgünde yaşamış ve yapayalnız ölmüştü. Çok etkileyici seyahatnamesine (mektuplar) rağmen o ne Evliyâ Çelebi, ne de naçizane bendeniz gibi bir gezgin değildi, zorunlu olarak tek başına seyahat etmişti.

Sırt çantalı seyahatlerimde, çoğunlukla trenlerde tanıştığım bencileyin genç gezginler bana sık sık ve gururla kendi gezgin ataları Marco Polo, Christopher Colombus, Vasco da Gama’dan bahsettiklerinde ben de bizim Evliyâ Çelebi’den söz eder ama onu Batı’da pek kimsenin tanımadığını görerek üzülürdüm. Durum hâlâ böyledir. Oysa zamanla kültürlerin kendi değerlerine sahip çıkmadığı zaman bunu başkalarından beklemeye hakları olmadığını öğrendim. Zaten 10 ciltlik *Seyahatnâme*’yi de dünyaya Avusturyalı tarihçi Joseph von Hammer-Purgstall tanıtmıştır. Kimbilir bu yazıyı okuyanlar arasında benim gibi düşünenler vardır ve bir gün sayımız harekete geçecek kadar artar?

Evliyâ Çelebi, yalnızca erkeklerin seyahat edebildiği yüzyıllarda yaşadığı için şimdi kendisine sahip çıkmak isteyen bendeniz gezgin kız torunu hakkında ne düşünürdü bilemem ama gezginin hakikisi, yolların ve serüven-aşkın cinsiyeti veya ırkı olmadığını iyi bilir, diye yüreğim hep ferah, rüyam hâlâ ve hep çoğunlukla ‘seyahat’tir!

Yarım

NURULLAH KUZU

Gülümseyerek biliyorum, banaydın
Uyumun korkunç güzelliğiydik, o kadardık
Herkesin uzağında durduğu bir gecenin
Biz seninle gözlerinin içine baktık
Kalbimle duydum
Göğsünde bir orman nefes alıyordu boyuna
Birbirimizin rüyasına daldığımız o uykudan
Kayıp düşer gibi boşluğa sonra birden uyandık

Gülümseyerek biliyorum
Zamanın bir yerinde
Başkasının rüyasına daldığımız uykulardan
Birbirimize uyandık

Kalktık bu dünyanın defterinde iki dize gibi dolaştık
Gökyüzü başucumuzdaydı yeryüzü ayaklarımızın altında
Dünyanın iki yakası varsa bizdik o, ama değdik
Yüzüm sanaydi çünkü elim sana
Yüz yüze bakan iki aynaydık, ama kırıldık sonunda

Uzak eski bir hikâye bu
Yol geçtik kalp eskittik
Bir gülü soldurduğumuz
O akşamdan sonra
Ne başkasının uykusuna daldık bir daha
Ne birbirimizin rüyasına uyandık

Gülümseyerek biliyorum
Her an uyanacakmış gibi
Yara ve telaş içinde
Bir yarımız
O yarım rüyada kaldık

KÖY ENSTİTÜLERİ

OSMAN ŞAHİN

Hani devlet üretme çiftliklerinin fidanlıklarında suyu, gübresi bolca verilmiş, aşılınmış, ilaçlanmış meyve fidanları vardır. Kabukları kan gibi kıpkırmızıdır. Boyları iki buçuk üç metreyi geçer. Devlet baba, bu fidanları, köylülere dağıtır. Köylüler de onları bahçelerin en gösterişli, en topraklı yerine dikerlerdi. Gel gör ki, dikilen bu fidanların suyu vaktinde verilmemişse, yaprakları hemen küser, bü-zülür, solardı. Her yıl değil, bir yıl meyve verir, bir yıl dallarını dinlendirirlerdi. Gösterişli, dayanıksız olduğu için, ağır karda kırılır, eğilirlerdi. Bir de dağlarda, yamaçlarda, kendiliğinden biten yaban erik-leri vardır. Kara, kısa, dayanıklıdırlar. Yaban hayvanlarına, keçilere karşı kendilerini korumak için, çelik gibi sivri dikenler çıkarırlardı. Koca yılda birkaç santim ancak büyürlerdi.

Yaşama ustası olmuş, çalışmaya başlamış olan köylüler, o yaban elmalarını köklerle, götürür tar-lalarına dikerlerdi. Gelişmeye, büyümeye hasret o fidanlar, su ile gübre ile tanışınca adeta şahlanırlar, büyümenin, çiçek açmanın sevincini yaşarlardı. En ufak susuzluktan etkilenmezler, karda, kışta eğilme-zler, kırılmazlardı. Ve hükümet fidanları gibi, bir yıl kısır, bir yıl meyve vermezler, her yıl, şıkırdım gibi dalları meyveye dururdu. Meyve yüklü dalların kırılmaması için dal altlarına çatal ağaçlar dayarlardı.

Sevgili okurlarım; devletimizin 17 Nisan 1940 yılında açtığı, Hasan Ali Yücel ve İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç’un emekleriyle, dünyanın en güzel okulları olan Köy Enstitüleri’ne alınan on binlerce köy çocuğu, Anadolu bozkırlarında yabanlaşmış, çalılışmış meyve fidanlarının, meyve ve çiçekleriyle buluşmasının öyküsüdür. Köy Enstitüleri’ne alınan yoksul, sahipsiz köy çocuk-larında, anlatmaya çalıştığım bu fidanların şaşmaz, köklü, sabır ve direnci yatar. Daldan eğme değil, kökten sürme; köşk ya da sera çocukları değil, bozkır çocuklarıdırlar...

17 Nisan, işte bu bin yıllık toplumsal “ihmal”ın üstüne yüreklice gidişin, sorunu kökünden ka-vrayışın, büyük bir bozkır uyanışının adıdır. İnsan onurunun ayağa kalkışının, kendine olan güvenin, yurtseverliğin ve bozkırın derinliklerine vurulan binlerce artezyenin adıdır... Köy Enstitüleri’ni, boz-kırda çalınan Vivaldi müziğine benzetirim hep. Bitmez tükenmez baharların, mevsimlerin bozkıra gelişini müjdeleyen Vivaldi müziği...

Size, Toroslar’daki kayıp çocuk olarak kendi öykümü anlatayım:

Yıl 1950... Gidiş o gidiş. Dicle Köy Enstitüsü’nde okuyacağım, Fırat boylarında köy öğretmenliği yapacağım, Gazi Eğitim Enstitüsü Beden Eğitimi bölümüne gireceğim, ülkemizi derinden sarsan üni-versite olaylarına katılacağım, 27 Mayıs Devrimi’ni göreceğim, sonra Malatya Lisesi’ne atanarak pek çok valinin, generalin, milletvekilinin, bakanın, gazeteci ve yazarın öğretmeni olacağım, bir yazar, bir öykücü ve senarist olacağım, 100’e yakın ödül kazanacağım, bir kitap eleştiri yazısı yüzünden 18 ay

hapis yatacağım, 40 kitabın, 30'a yakın senaryonun altına imza atacağım, pek çok ünlü yazar, sinemacı ve kültür insanıyla yakın dostluklar kuracağım, festivallerde, edebiyat jürilerinde görev alacağım, İsveç'e, Bulgaristan'a, Almanya'ya, Hollanda'ya, Belçika'ya, Kıbrıs'a ve ABD'ye davet edileceğim, sempozyumlarda bildiriler sunacağım, üniversitelerde konferanslar vereceğim, yapıtlarım 11 yabancı dile çevrilecek, yayınlanacak... Bütün bunlar aklımın ucundan bile geçmezdi. Bunlar, 54 yıl önce Toroslar'da, adsız, kayıp bir çocukken, Köy Enstitüsü'nde kendimi bulduğum için, orada yeniden doğduğum için oldu. Aynı okulda okuduğumuz arkadaşım, Resul Aslanköylü de Yargıtay 10. Ceza Dairesi Başkanlığı'na kadar yükseldi ve emekli oldu.

Köy Enstitüleri'ni kapatanlar, bu ülkeye en büyük kötülüğü yapmışlardır!

Her dersimizin ayrı bir yeri, ayrı bir dersliği vardı: Müzik derslerimizi “müzikhane”de; sayısız nota sehpaları, piyano, elli kadar mandolin, sekiz keman, bir o kadar akordeon, gramofon ve taş plaklarla dolu bir sınıfta yapardık. Müzikhane duvarlarını, Türk Beşlileri ile Batı'nın büyük bestekârlarının resimleri süslerdi. Resim derslerini baştan aşağı boya ve renk kokan, ayaklı resim sehpaları, tuvaler, önlüklerle dolu başka bir sınıfta “resimhane”de yapardık.

Sınıflarımız birer kitaplıktı. Herkes istediği kitabı alır okurdu. Okuma salonunda aylık edebiyat dergileri ve günlük gazeteler bulunurdu. *Varlık* dergisini ilk orada tanıdığımı söylemeliyim. Ay sonları, o ayın en çok kitap okuyan öğrencileri bayrak töreninden önce herkese tanıtılır, armağanlar verilir. Kitap yakma, kitap korkusu ve düşmanlığı yoktu. Oturduğumuz tabureleri, duvar panolarını, karatahtaları, okul parkındaki palmyeden futbol sahasındaki kale direklerine kadar bizler yapardık. Resim derslerinde yaptığımız başarılı görülen resimleri, yine kendi yaptığımız çerçevelerle sergilerdik. O tabloları da yöremizdeki uygulama okullarına armağan ederdik.

Tarım derslerimizde her sınıfın ayrı bir ağaçlığı, koruluğu vardı. Her öğrenci kendi çukurunu kazar, fidanları diker, okulu bitirinceye kadar da o fidanlardan sorumlu olurdu. (Günümüz çevrecilerinin kulakları çınlasın!) Tabiat Bilgisi öğretmenlerimiz bizleri sürekli çevre araştırmasına yöneltirlerdi. Yöremizde ne kadar ağaç, bitki, çiçek, ot türü varsa, örnekler alır, defter sayfalarımız arasında kurutur, sonra da altlarına açıklayıcı bilgiler yazardık.

Defterlerimiz küçücük birer botanik bahçesine dönerdi. Yemekhane binası, aynı zamanda toplantı, sinema, tiyatro ve eğlence salonuydu da. Hafta sonları her sınıfın zorunlu olarak hazırladığı piyesleri, halk oyunlarını, koroları izlerdik. Böylece her öğrencinin yeteneği ortaya çıkardı. Ayrıca her sabah, bütün öğrenci ve öğretmenlerimizin katılımıyla top sahasında, davul, zurna, mandolin ve akordeon eşliğinde coşkuyla halk oyunlarımızı oynardık.

68'lerde Amerika üniversitelerinde başlayarak Avrupa'nın başkentlerine yayılan öğrenci hareketlerinin temel istemi “okul yönetimine katılmak”tı. Bu istek yıllar önce bizim Köy Enstitüleri'nde vardı. Büyük sınıflardan başlayarak, her hafta bir sınıf derslere girmez, okul yönetimine katılır, her şeyden sorumlu olurlardı. Hafta sonları yemekhane yönetime katılan sınıfların özeleştirisi yapılır, herkes düşüncelerini çekinmeden söyler, sorular sorar, böylece öğrencilerin demokrasi ve tartışma yetenekleri geliştirilirdi.

Köy Enstitüleri, İkinci Dünya Savaşı'nın getirdiği ağır koşullara karşın, her türlü kültürel baskıdan, gerilikten kurtulabilmemiz için başvurulacak asıl yolun, yabancılara avuç açmaktan değil, kendi halkımızın öz kaynaklarına, gücüne güvenmekten geçişinin adıdır. Halkımızda öteden beri varolan yaratıcılığın, çalışkanlığın, imece ve dayanışmaya olan yatkınlığının kanıtıdır; eğitim ve öğretim girişimini köy düzeyine indirerek, yoksul köy çocuklarına tanınan ilk fırsat eşitliğinin, yerel köylü önderlerinin yetiştirilmesinin; köy, orman, su, toprak, tarım, tarih gibi çevre araştırmasının, zengin folklor değerlerimize el atılışının adıdır. Öğretmeni ve öğrenciyi, “dört duvar kara tahta gevezeliği”nden çıkararak gerçek yaşama geçiren, çevreyi okul ve sınıf yapan, meyveyi çiçeği ağacında tanıyan, eliş kâğıtlarıyla cansız, kokusuz çiçek yapan değil, çiçeği bahçede yetiştiren, yoksul köy çocuklarına kişilik verme, ülke gerçekleri karşısında uyanma, soru sorma, yüreklice sesini çıkarabilme savaşının adıdır Köy Enstitüleri...

Okul, çocukluk çağındaki insanları bağrında toplayan tek kurumdur. Bu çağ insan yaşamının en önemli “ARI” dönemidir. Çocuğa ilk bilinçli vatandaşlık eğitimi ilk toplumsallık duygusu ve kültür aktarımı OKUL'da yapılır. Bu nedenle okullara insanlığın ilk süt yeri, kutsal yeri diyebiliriz. Bizleri okutan, yetiştiren ‘Öğretmen’ler de bütün bilgilerin, yeryüzündeki bütün iyiliklerin temsilcisidirler. Her yerde ilkokul öğrencilerinin en sevdikleri, en

güvendikleri kişiler öğretmenler olmuşlardır. İşte öğretmenlik bu nedenle ‘Kutsal’dır.

Yıl 1950. Aslanköy ilkokulunu bitirdim. Aslanköy ilkokulunu bitiren 63 arkadaşımdan en az yarısı, “enstitü” sınavlarına katılabilmek için, Mersin’in yolunu tutmuşlardı. Kimi yaya, kimi at, kimi eşek sırtında. O zamanlar köy yolları açılmış değildi. Motorlu araçlar gidip gelemezdi köylere. Ben o sırada, Küppeş Dağı'nda oğlak çobanlığı yapıyordum. Küppeş Dağı, köyün beş kilometre batısında, Başpınar Mahallesi'nin karşısında, ormanlık, yüksek bir yerd. Kardeşlerimden Ejder geldi. “Babam, acele gelsin, yarın seni ‘enüsdü’ imtihanı için Mersin’e gönderecekmiş,” dedi. Çobanlığı kardeşime bırakarak akşamüstü köye ulaştım. Babam, nüfus kâğıdımla kalemimi, silgimi bir zarf içinde elime tutuşturdu. Beş lira da para verdi.

Ertesi sabah, sınıf arkadaşım Cafer’le yayan yapıldak çıktık yola. Cafer’in kara bir şalvarı vardı. İkimiz de yalın ayakta. O yıllarda ailecek çok yoksulduk. Benimle kardeşlerimin çoğu yalınayaktılar. Ayak tabanımızda “taşdöğen” dediğimiz kan çıbanları çıkardı. Köyümüzün

karşısında, mağarasıyla ünlü Şaymana Dağı vardı. En az on beş kilometre çekerdi. O dağa doğru yürüdük. Öğlene yakın, Şaymana’ya ulaştık. Dağın arkası, ak topraklı derin yarılarla kaplıydı. Ak topraklı yerlerden kaynakayan pınarlar genellikle soğuk olurdu. Teknekoyağı pınarında su içtik. Elimizi yüzümüzü yıkadıktan sonra devam ettik yolumuza. Haziran başlarıydı. Toroslar’da baharla yeşilin kudurduğu günlerdi. Her adımda irili ufaklı böcekler, çekirgeler, kuşlar uçuşuyordu. Göz alabildiğine her yan çıldırmış gibiydi yeşillikten.

Ben Toroslar’da bir Yörük çocuğu olarak doğdum. İyi bir oğlak çobanıydım. On iki yaşında beni önce Adana Düzce Köy Enstitüsü’ne aldılar, sonra Dicle Köy Enstitüsü’ne gönderdiler. Gittigimde yalınayaktım. Beni bir depoya soktular. Ayağına göre ayakkabı seç dediler. Ne demek ayağına göre? Ayağımın numarası varmış, onu orada öğrendim. Hamama soktular ve sabunu ilk defa kullandığım için sabunun insan gözünü yakıtığını da orada öğrendim.

Köy Enstitüsü benim ikinci doğum yerimdir.

Tozlu Konsol

İSMAİL BİÇER

1/
belki göğsümüzün çatısından başlamalıydık
her şeyi yontmaya ve yormaya
ya da iki elin birleştiği yerden girmeliydik söze
ya da tel cambazlığının
insan cambazlığına nasıl dönüştüğünden

görünüp kaybolması umudun
tepetaklak olması şiirin içinde bir dizenin
cebren ve hile ile dönmesi dünyanın
ah! ne çok şey bekliyormuş bizi
sahi biz nerdeyiz kimlerin kalbindeyiz

2/
palmyelerin ısıltısı dökülüyor
antik bir kentin yüzüne
bir arkeolog titizliğiyle kazalım diyorum
birbirimize nasıl geldiğimizi
yolların ucunu incelterek

yürek endeksi var mıdır kaçtan sonrası kötüdür
bir kıyının yalnızlığından girelim
bir kalbin bir kalbe çekim alanı hangi mesafeden başlar
sahi nirvana dedikleri kaç kilometre

3/
tüm mevsimler birbirinin gölgesinden açıyor
zaman üzerinden geçtiği yarayı uyuşturuyor
dönelim başa
bize en uygun mecraya
gittiğinden beri içim tozlu konsol

MASKE-sİZ

NİLÜFER ALTUNKAYA

Sıradan bir sabahtı. Nesrin erken kalkıp akşamdan kalan bulaşıkları makineye yerleştirdi. Çay demleyip oğluna seslendi, sonra yatak odasına gidip Refik'in hâlâ kalkmadığını gördü. Tam kocasına uyanması için bağıracaktı ki izinli olduğunu hatırladı. Refik yurtdışından yeni gelmişti ve uzun yolculuklardan sonra birkaç gün çok uyur, sersem sersem dolaşırdı ortalıkta. Bazı ayrıntılarla o kadar meşguldü ki başka bazı ayrıntıları da çabucak unutuveriyordu işte.

Berk'e son derece organik bir kahvaltı hazırlayıp, beslenme çantasına da yine sağlıklı aperitifler koyduktan sonra içi rahat etti. Oğlu servise binerken balkondan el sallamayı da ihmal etmedi.

Eee artık büyümüştü, dile kolay dokuz yaşındaydı oğlu. Bu sene zor bir seneydi. Her bitiş yeni bir başlangıç olduğuna göre 5. sınıf için en iyi öğretmenlerin görev yaptığı iyi bir okul arayışına başlaması gerekiyordu ki her kafadan bir ses çıktığı için Nesrin'in kaygıları artmıştı son günlerde.

Belki biraz evi de toparlamalıydı, yarın temizlik vardı ve bir ön hazırlık gerekiyordu. Ev hanımı olduğuna bakmayın, çok meşguldü Nesrin.

Refik'in sesini duyunca irkildi, onu çoktan unutmuştu bile.

“Çay hazır mı Nesrin?”

Günü uyuyarak geçirmeyecek demek ki, diye düşündü. Refik bavullarını boşaltıp kirlilerini makineye atmaya ve kendi çamaşırlığına kendisi asmaya alıştı. Nesrin'in bir sert bakışı yeterliydi. Taviz verebileceği bir mevzu değildi bu. Hele ki Uzakdoğu'dan geliyorsa. Kim bilir, her şey olabiliirdi. “Bazı mikroplar kıyafetlerle bile geçebiliyormuş ülkeye.” Kesinlikle dikkatli olunmalıydı. Refik'in Çin'den, Singapur'dan ya da Tayland'dan getirdiği otantik şeyleri de dezenfekte etmeden eve sokmazdı ama bazen dağınıklığına yenik düşebiliyordu.

Hem bu nasıl bir ilaç firmasıydı ki Uzakdoğu'ya bu kadar sık gitmesi gerekiyordu. Dezenfekte konusundaki kavgada söylediği klişeleşmiş bir cümleydi bu. Cevap da genelde aynı olurdu. “Çünkü orada ilaçlara daha çok ihtiyaç var!” Avrupa firmalarının birçoğu yeni bir stratejik coğrafya olarak Uzakdoğu'yu seçmişti. Pazar ve dolayısıyla rekabet oraya kaymıştı.

Refik'in yolculuk sonrası izinli olduğu sabahlardaki sıradanlaşan kavgalar Nesrin'in hafiften dudağını kıvrıp, akli yatmasa da “bana ne” derkenki yüz ifadesini takınmasıyla biterdi. “Ben gelene kadar evden çıkarsın umarım” edasıyla evden çıkar, Refik de bu bahaneyle biraz kafa dağıtmak için eski arkadaşlarıyla buluşurdu.

Refik'ten sessizce vazgeçmesi hiç de zor olmamıştı. Üniversite yıllarında sevgili olup evlenmişlerdi. İkisi de aynı bölümde okuyordu; tıbbi laboratuvar teknisyeni olmak ikisinin de hayata dair en büyük hayali olmasa da okullarını bitirip evlendiler işte. Refik bir hastanede iki ay çalıştıktan sonra bir firmada röprezant oldu ve iyi firmaya geçene kadar çok çabaladı. Nesrin tıbbi laborant

olarak çalışmaya devam etti. Berk doğunca da işi bırakıp anne olmaya adadı kendisini.

Refik'in iş seyahatleri arttıkça Nesrin her annenin yapması gereken ek bir uğraş edinerek beslenme uzmanlığına da el attı. Sağlıklı beslenmek adına sürdürdüğü çabaları takdire şayandı doğrusu. Bu devirde gerçekten doğal ürünlere ulaşmak ayrı bir mesai istiyordu.

Uzun zaman çocukları olmamıştı ve en sonunda tedavilerin işe yaramadığını düşünerek vazgeçmişlerdi. Ve bir mucize gerçekleşmiş, Berk doğmuştu işte. Bunca çaba, bunca stres, gözyaşı... Nesrin oğlunu emzirip yatağına yatırdıktan sonra yanı başından ayrılmadan uyuyuşunu seyrederdi. Herkes bu dönemin korkunç geçeceğini, uykusuzluktan perişan olacaklarını söyleyip gözünü korkutmuştu. Oysa hiç de öyle olmamıştı. Yormamıştı Berk. Kolay uyuyan, geçiş dönemlerine hemen uyum sağlayan sakın bir çocuktu. Dış çıkartırken bile fazla huysuzluk etmemişti.

Belki böyle bir oğlu olduğu için, belki hayatının daha önceki uğraşları bu duygunun yanında çok silik ve anlamsız gelmeye başladığı için Nesrin kısa süre içinde bambaşka bir kadın olmuştu. Anne olmak için yaratıldığını anlayarak oğlunun üzerine titreyen, hayatının merkezinde annelik dışında hiçbir şey barındırmayan bir kadına dönüşmüştü.

Refik o çıkınca önce rahatça güzel bir kahvaltı etti. Sonra Nesrin'e söyleyemediklerini yüksek sesle söylener-ek, biraz küfrederek bavulunda kalan son eşyalara göz attı. Bir sürü kırtasiye ürünü hediye etmişlerdi, birkaç parfüm, ucuz bulunca aldığı, muhtemelen hiç kullanmayacağı spor malzemeleri, Bangkok'tan aldığı Buda heykelleri... Sonra turistik bir tapınağı gezerken yıkık dökük bir dükân tezgâhından aldığı maskeler... Bunların havaalanında gereken dezenfektasyon işlemlerinden geçtiğini söyleyecekti tabii ki Nesrin'e. Maskeleri çok sevmiş, salondaki otantik köşenin duvarına asmak için almıştı.

Son gidişlerinde o kadar çok yer gezmişlerdi ki yorgunluktan bayılacağını hissettiği için tapınağı gezmemişti Refik. Nepal ve Hindistan arasında bir yerlerde olduğunu sanıyordu şimdi. Ona kalsa tapınak gezmek yerine çocuk yaşta bir Hindu kızla beraber olmayı tercih ederdi –hem de bu kadar ucuza–. Ama bu son yolculuk tamamen işle ve turistik gezilerle geçmişti maalesef.

Kokular, yoksulluğun ve sefaletin kokusu. Günlerce yıkansa da üstünden çıkmayacakmış gibi. Gezdikleri yer-

leri, bazen mecbur kalıp yedikleri değişik yemekleri hatırlayınca Nesrin'e hak verdi ve biraz sakinleşti.

İşte, maskeleri salondaki masaya bırakıp, diğer eşyaları çekmecelere tıkmıştı bile. İnsanın evi gibisi, kendi ülkesi gibisi yok, diye boşuna dememişler.

Nesrin biraz oyalanarak alışveriş yapıp eve geldiğinde önce mutfığa geçti. Sağlıklı beslenme alışkanlıklarına uygun bir yemek hazırladı. Biraz sosyal medyada takıldı, meyveli *smoothie* yaptı kendine. Saate bakınca Berk'in gelmesine az kaldığını fark edip günün nasıl bu kadar çabuk geçiverdiğine şaşırdı.

Sonra ortalığa çekidüzen vermek için odaları dolaştı. Refik bavulunu boşaltıp kaldırmıştı. Herkesin evdeki kurallara boyun eğmesi iyi bir şeydi tabii ki. Berk'in odasını toparladı. Salona geçtiğinde balkona çıktı. Sabah güneşli bir hava vardı ama şimdi iç karartıcı bir yağmur başlamıştı. Bazı yağmurlar ferahlatırdı insanı oysaki.

Balkondan içeri girince fark etti masadaki maskeleri. Bir an ürperdi. Ama Refik'in bunları böyle orta yere bırakmasına mı sinirlendi yoksa maskelerin ürkütücülüğünden mi etkilendi kendisi de tam olarak bilemedi.

Maskelere dokunmakla dokunmamak arasında kararsız kaldı. Ama Refik'in dezenfekte ettirmeden buraya getirip bırakmayacağına olan inancı ağır bastı. Bazen inanmak istediğimiz için inanırız. Şöyle üstünkörü bir dokununca irili ufaklı maskeler saçıldı masaya. Bunlardan üç tanesi diğerlerine göre daha büyüktü. Büyük olanlardan biri bir kadın yüzüne benziyordu ve daha farklı bir malzemeden yapılmıştı. Maskeye bakınca tuhaf bir duyguyla dolup taşıtı. Bilinmez bir güç onu kendisine çağırıyor gibiydi. Sanki bir rüzgâra karşı yürüyor ya da çok yakınındaki bir ateşten yüzüne ölü birinin soluğu üfleniyordu. Bir an öylece kalakaldı. Maskenin ucuna değmiş olduğunu fark edip korkuyla elini çekti. Maskeden toprak kokusuyla karışık bir ceset kokusu yayılıyordu. Bir an bir mezarın kapağı açılır gibi oldu. Mezarın başındaki insanları gördü. Eski bir zaman diliminde kalmış insanlar... Görüntüler, sesler, uçuşan bedenler arasındaydı. O sırada maskeyi takmış olduğunu fark etti. Ve gökyüzünü gördü. Gökyüzünün içindeydi. Mavi alabildiğine genişliyor, kanat çırpın kuşlar çevresinde alçalıp yükseliyordu. Bir kartal olduğunu fark etti o an. Kanatlarıyla bednine ve uçuşuna yön verebiliyordu. İçindeki kıpır kıpır vahşi dürtüleri kanatlarıyla dizginleyen yırtıcı bir kartal. Dünyanın, geçmişin ve geleceğin içinde yol alıyordu. Sonra kartalın kanat sesleriyle irkilen bir çocuğu gördü. Onun

bedeninde yaşadığı ürpertiye hissetti. Ve kartala onun gözleriyle baktığını anladı. Demek ki artık kartal değil, kartalın ürküttüğü çocuğun bedeninden bakıyordu. Kartal tekrar alçaldı, pençeleri alabildiğine uzanan toprağa iyice yaklaştı ve sonunda...

Nesrin çılgık atarak maskeyi yüzünden çıkarıp fırlatırken dengesini kaybedip yere düştü. Neden sonra kendisine geldi ve olan biteni anlamlandırmaya çalıştı. O sırada her şeyi kuşbakışı görmeye başladı ve duyduğu fren sesi iyice allak bullak etti bilincini. Balkona koştu ve Berk'in servisinin geldiğini, çocuğun servisten inince eve gelmek yerine aniden dönüp kuşuna yem almak üzere karşıdaki *pet shop*'a yöneldiğini, tam bu sırada hızla gelen bir arabanın onun küçücük bedenini boşluğa doğru savurduğunu gördü. Çıldırarak gibi oldu. Ama çıldırmadı. Bağırarak ağlamaya başladı.

Çılgık çılgık merdivenlerden inip kapının önüne geldiğinde caddedeki olağan akış devam ediyordu. Biraz sakinleşmeye çalıştı ve henüz servisin gelmemiş olduğunu anladı

YABAN BALI

TANER CİNDORUK

yapraklara omuz attım gölgeleri serpildi

bir yaban balından gözlerine diye çıktım
başında bir dağ yeşili rüzgârına öykünmüş
saçından bir damladır gökyüzü
benim bir sabah yeline, bir de dolunaya sözüm olsun
dünya yanaklarından bir avludur
ilminden bir milim bile şaşırmamış
nasıl ki bir kelebeğin örtüsü...
tuttum da her seferinde bir sefere adını verdim
dünyada her kasaba bir kasnaklı yüzünden mi
insanın bir penceresi yaşlanmaz
bir sardunyayı tozludur
bir sandalı karanlıktan
bir dalgayı kudurmuş

II

yapraklara omuz attım gölgeleri serpildi

elmanın renginden de sabahına and olsun
gelmediğin bir gök gürültüsü şahit
dünya bir dağ yelinin saçaklarındaki yeridir
ayın da aklında kalmış demek bu
insan da bulutludur bazen görünmez
sen gelince bir pencere şırıltı demek
neydi bir bağ bozumunu güllerine yormuş
sözü kirazdan geçer
içimin en eskisidir, sesinden bir cama vurması...
gelişini bu yüzden bir yasemine söyledim
gecenin boyunbağını ellerinle çözüp
gündüzün sunağına akarsular yaz
yüreğinden say bütün bu ısıltıyı
neydi sürgün vermeyen, rüzgârına öykünmez

yeryüzünde bir ısıltı, gözlerine az mıdır

AKLIN YOLU AMERİKALI YAZAR

M. ŞEREF ÖZSOY

Ayşegül'den tutun da Musullu Müslîh Usulî'ye; Levazımcı Kazım'dan Naneyedibaşı'ya Aziz Nesin'in kullandığı pek çok takma isim vardır ki asıl adı da Mehmet Nusret Nesin'dir... Hatta Mehmet Nusret ismiyle yayımladığı bir kitabı da olduğunu söyleyip onun hikâyesini başka bir yazıya bırakalım.

Bununla birlikte, 1957 yılında geceli gündüzlü çalışıp yazdığı bir romanı vardır Aziz Nesin'in ki, onu çok beğendiğini şöyle anlatır: “Dünyada herkes birbirini kandırır, yazar kısmı da kendi kendini kandırır. Başkalarına söylemeye utansam bile, kendi kendime söyleyebilirim: Roman çok güzel oldu.”

O yıllarda gazeteler romanları tefrika olarak yayımlarlardı, yani her gün bir kısmı yayımlanarak tamamlanırdı roman. Beğenilirse kitap formatında basacak yayınevleri sıraya girerdi. Bildiğiniz pek çok roman önce tefrika halinde yayımlanmıştır: Şemsettin Sami'nin *Taaşuk-ı Tal'at ve Fitnat*'ı; Recaizade Mahmut Ekrem'in *Araba Sevdası*; Halide Edip Adivar'ın *Handan*'ı; Reşat Nuri Güntekin'in *Çalıkuşu*; Peyami Safa'nın *Dokuzuncu Hariciye Koşuşu*; Sabahattin Ali'nin *Kürk Mantolu Madonna'sı*; hatta Yaşar Kemal'in *İnce Memed*'i ve daha niceleri.

İşte Aziz Nesin de romanının önce tefrika olarak yayımlanması için gazetelerin kapısını çalmaya başlar. “Biz telif roman neşretmiyoruz,” cevabını alır. Yani çeviri eser istiyorlardır. Mecburen yayınevlerine gider ama hepsi sözbirliği etmişçesine artık sadece çeviri roman yayımladıklarını söylerler.

“Ha babam ha çalışıp büyük ümitlerle yazdığım roman, kimse görmeden cami kapısına bırakılacak günah çocuğu gibi elimde kaldı,” diye düşündüğü sırada, yabancı dil bilen kimi

yazarların Fransızcadan, Almandan, İngilizceden, İtalyancadan okudukları hikâyelerdeki özel isimleri Türkçeleştirip, biraz da değiştirerek kendi imzalarıyla dergilerde yayımladıkları aklına gelir. Neden kendisi tam tersini yapmasın ki, düşüncesinden yola çıkarak Türkçe isimleri Amerikalı ismi yapar. Eline bir New York haritası alır yer adlarını da oradan seçtiği isimlerle değiştirir. Tek eksik, romanının yazarına bir isim bulmak kalır ki ona da Marck Obrien'ı yakıştırır.

Sadece çeviri roman tefrika ettiğini söyleyen çok satan bir gazeteye götürür:

- Size Marck Obrien'den çevirdiğim bir roman getirdim, der..

- Çok güzel. Kim bu Marck Obrien?

- Aaa! Bilmiyor musunuz? Ünlü Marck Obrien yahu! Kitapları bütün dünya dillerine çevrildi.

Sonuç, romanı okumaya bile gerek görmeden, tefrikanın kaç gün sürebileceği, tutarsa başka romanlarını ne kadar zamanda çevirebileceği, ne kadar telifi olacağı filan konuşulur, anlaşılır. Yazar hakkında da bir şeyler yazmasını isterler. Eh, Aziz Nesin için bu çok kolaydır:

“Marck Obrien'in son şaheseri: *Struggle for Life*. Amerika'yı yerinden oynatan bu eser bir ayda 4 milyon sattı. Bütün dünya dillerine çevrilen bu kıymetli roman, nihayet 'Hayat Kavgası' adıyla dilimize de çevrilmiştir.”

Özgeçmişi de şöyledir Obrien'in: “18 çocuklu ailenin en küçük çocuğu. Babası Philadelphia'da bir çiftçi. Oğlunu papaz yapmak istiyor. Küçük Marck, daha 14 yaşında ilahiyat profesörünün kaba etine iğne batırıp mektepten kovulmak zekâsını gösteriyor. Tıpkı birçok ünlü Amerikan yazarının hayatı gibi. Balıkçılık yapıyor. Hep bildiğiniz hikâye. Derken 40 yaşında ilk hikâyesini *Let Us Kiss* dergisine gönderiyor. Dili, üslubu o kadar bozuk, anlamsız, saçma ki...”

Tefrika çok beğenilir, o kadar ki yayınevleri de kapısını çalar Aziz Nesin'in “Aman şu Marck Obrien'den bir çeviri de bize yap!” diye. Para kazanmak zorunda olan Aziz Nesin, devamını şöyle anlatır:

“Marck Obrien'den tam 18 roman çevirdim. Daha da ömrüm oldukça çevireceğim. İş bununla kalmadı. Hani ünlü polis hafiyesi Jack Lammer var ya. Kitabı herkesin

elinde dolaşıyor. Ondan da 6 kitap çevirdim. Son günlerde işi ilerletmiştim. Hintçeden, Çince'den bile çeviriyordum. Bu gidişle bir zaman gelecek, Amerikan edebiyat tarihini yazacak olanlar, Türkçe romanları okumaya mecbur olacaklar. Benim de artık son umudum, Marck Obrien adıyla, Amerikan edebiyatında yer almak.”

Marck Obrien ismiyle Türkçede yayımlanmış kitap elbette ki yok. Bu anlattıklarım, ilk baskısı 1957 yılında Düşün Yayınevi Mizah Serisi'nden çıkan *Deliler Boşandı* adlı kitabındaki Tercüme Hikâyeler Romanlar hikâyesidir Aziz Nesin'in.

Marck Obrien olmasa da sadece Türkiye'de yayımlanan Amerikalı bir başka yazar vardır: Vincent Ewing.. İki kitabı vardır: *Genç Kızlar* ve *Eflatun Kız*. İkisinin ortak özelliği çevirmenleridir: Nihal Yeğinobalı.

Genç Kızlar ilk olarak 1951'de Türkiye Yayınevi tarafından yayımlanır, *Eflatun Kız* ise 1964'de Altın Kitaplar Yayınevi'nce.

2003 yılında Yeğinobalı şu açıklamayı yapar:

“Elli yıl kadar önce ilk romanım *Genç Kızlar*'ı yazdığım da ben de bir genç kızdım. Romanın gerçekçi olabilmesi için katmam gereken erotizm dozunun, o günün ölçülerine göre fazla ağır kaçacağını bildiğimden, takma bir erkek adı kullandım: Vincent Ewing. O yıllarda çeviri romanlar telif romanlardan daha gözdeydi, bu erkeğin Amerikalı olmasına karar verdim ve romanı İngilizceden çeviriyormuş gibi kaleme aldım. Yayımlandığı günlerde bir anda o zamana kadar en çok satılan, sevilen Türk romanı oluvermesi beni çok şaşırtmıştı. Oysa *Genç Kızlar*'ı benim yazdığımı, yakın çevremdeki birkaç kişiden başka bilen yoktu. Bu aldatmaca, o yaşamda bana çok keyifli bir oyun gibi gelmişti. Uzun yıllar romanımın kapağında Vincent Ewing takma adını kullanmayı sürdürdüm. Artık bu yabancı adın ardına sinmenin eski tadı da kalmadı, gereği de. Pek çok kişi bu gerçeği öğrendi.”

Acaba Yeğinobalı'nın sözünü ettiği yakın çevresinden biri miydi Aziz Nesin? Hoş “aklın yolu bindir” der Talat Sait Halman.

Not: Sonraki baskılarda Aziz Nesin'in hikâyesinde birkaç ufak değişiklik görülür, hikâyenin ismi de “Çeviri Hikâyeler Romanlar” olur.

Sanrı

SERKAN TÜRK

Pembe aradı dün akşamüstü.

- Yarın, dedi, gidiyoruz.

-Nereye, dedim.

Sesinde bir telaş gizlenmiş de onu buralarda bir yerde bulabilirmişim gibi bakındım etrafıma.

- Çok zamandır aklımdaydı. Gidelim görelim, dedi.

Dünya kuruldu kurulalı ısınmamış dağları, kır bitkilerini, kırları, ölümün nefesini duyum-sayabileceğim kadar yakınlarından geçeceğimiz bir yeri tarif ediyormuşçasına anlattı sonra.

- Bir nehir varmış, dedi. Bir yeri gürül gürül akarken bir yeri cılızlaşan bir nehir. Onu görelim. Kıvrılan dağ yolları bazen bir ovanın düzüne iniyor, zaman ferahlıyormuş. Oralarda tek bir ağaç hürriyetin bayrağı. Bazense yalnızca kıraç tepeleri üst üste koymuş gibi tanrı, göğe doğru yükseliyormuş geçitler.

Bir yanı çöl gibiymiş, insan orada içindeki neyse onunla karşılaşmış. İyiyse, iyilik buluyormuş. Kötüyse içinde çok zamandır saklı duran akrep dışarı çıkıp onu sokup zehirliymiş. Ölmüyormuş insan ama ölüm gelsin onu gecikmeden alsın diye yalvarır hale getiriyormuş. İyiyse...

İyilik dediğin bir gülümseme gibi yayılır hayata. Katılmış yerlerin gevşer, göğsünde bir ferahlık bitiverir. Bütün ömrün boyunca rüyalarında gördüğün, unuttuğunu sandığın şeyler, anıların birden zihninde çiçek gibi açarmış o an. Hastalıklı hallerin ortadan kaybolur.

- Hatırlamak da hastalıklı bir şey değil miydi insan için, diyorum.

Gülüyor.

- Nehir, diyor, çok zaman önce aslında sular altında kalmış bir şehri görünmez kılmış.

Orada yaşayanlar diretmişler hiçbir yere gitmemek için.

Demişler ki: Biz burada doğduk, buradadır ölümümüz. Başka bir yere gidersek ölüm bizi bulması gerektiğinde bulamaz. Yaşamlarımız yerinde ağırdır.

Demişler ki: Orada yaşayan halka, varın gidin, kaçın işte ölümden, ne güzel.

Demişler ki: İnsan da evren yaratıldığında ölümsüzmüş. Nice şeyin yok olup gittiğini görüp ses çıkarmayınca, bir ceza gibi, yeryüzünde çürümeye mahkûm edilmiş.

Ölüm yokmuş ama çürümüşlük varmış.

Kamburlarını taşımakta zorluk çeken yaşlı adamların, memelerinden kurtçuklar sarkan kadınların yüzüne kimsecikler bakamıyormuş. Omurlarından durmaksızın irinler sızıyormuş.

Ağızlarına bir parça ekmek, bir damla su koyamıyormuş. Gözlerinin ferisi çoktan sönmüş, ama ölüm meleği gelip onları almadığı için. Yeryüzü hayattayken kabristanları olmuş.

İç geçirmişler. Yalvarmışlar sonra.

Demişler ki: Göğü yaratan Tanrı! Yeri yaratan Tanrı! Söndürsün kalbimizdeki ışığı. Yeryüzünde konukluğumuz belli bir süre olsun razıyız. Evimizi başımıza yıksın razıyız.

Toprağa el sürmüşler, ağaç kabuklarını öpmüşler. Solucanların kulağına fısıldamışlar isteklerini. Kuytu-lardaki karanlığı bulmuşlar. Aya yüzlerini dönmüşler. Bin göz, bin kulak olmuşlar.

Duymuş Tanrı insanı. Kabul etmiş dünya sürgününün günlük olmasını.

Varın gidin diyenler içlerinden birini ikna etmiş. Sonsuz bir genişlik katmışlar içine sözleriyle.

Kimseye hissettirmeden hazırlamış çantasını da çıkmış köyünün dışına. Sanmış ki bela bulmaz insanı. Nereye giderse gitsin kaçacağını kurtulacağını zannetmiş yaşamın getirdiklerinden.

Bir fırtına çıkmış önce. Toz bulutu kaplamış her yeri. Göz gözü görmez olmuş. Yer sarsılmış. Binlerce yıldır toprağın karnında büyüyen sesler karışmış gökyüzüne. Böğürmüş, ışık hızı kılıcını indirmiş dağ başlarına, evlerinin sırtına.

Yağmış günlerce. Öyle çok yağmış ki, bir süre sonra yağmur her şeyi yutan bir canavara dönüşmüş. Kaçtığını sanan gencin bedeni de almış nasibini bundan.

Canavarın ya da Tanrı'nın öfkesi geçmiş.

Oradaki kent efsanelerde kalmış. Suları durgun bir nehir belirmiş yerinde.

Böyle bir kentin var olduğunu yolculukta şanslı olanlar görebiliyormuş.

Gitmek yerine kalmanın hayal kırıcılığını seçmişleri. Yani ölümün gölgesini.

- Tren biletini aldım. İkimiz birlikte gideceğiz.

- Pembe, dedim. Ben hayatımda hiç trene binmedim. Bir defa niyetlendim doğrusu. Kars'a doğru... Kalbim yandı aşktan.

- Çocuk, dedi. Bir şeyi bilmek için kendi kabuğunu yontmalı insan. Oysa sen, dedi, bunca zaman yalnız yıldızları gördün. Dağlarsa tilkileri doğurur. Kalbi aç olanın gönlü uzağa razı da olmalı. Çayırğülleri solgun bayırlara baharı taşır. İçin şimdi solgun bayırlar kadar geniş.

- Yarın, dedi. Gün doğumundan bir saat sonra istasyonda ol.

Zihnime çiçek görüntüleri yerleştirip telefonu kapadı sonra.

Yedi dakika uzağında oturduğum istasyonu düşündüm. Rayların çıkaracağı tıkırtıları. Kompartıman penceresinden yitip gidecek görüntüleri. Bir gölge gibi beni içeriden takip eden hayreti. Düzensizlikten bunca korkup benzeştığım düzensizliğimi... Bir nişan gibi benimde taşıdığım yarayı. Tanımadığın sürece yaşama katlanabilirsin diyen kadını. Belki de yolculuk dediğin bütün bu ölümlerden kaçabileceğini sanma sanrısı. Yaşam dediğimiz biraz incinmişliktir belki. Yaşamamak da...

FAHRİ CELÂL'İN ARABULUCU OLACAGI AŞK

MELİH YILDIZ

Bir nevrüz günüdür. Yakup Kadri, en yakın dostu Yahya Kemal'i daha önceden de gidip geldiği Çamlıca Bektaşî Dergâhı'na götürür. Dergâha, genç güzel kadınlar, kibar ve zarif beyler devam ediyordur. Ancak iki yakın dostun katıldığı törende, topluluğu, işçi ve esnaf müritler, yaşlı hanımefendiler ve ağırbaşı beyler oluşturur.

Böyle bir topluluğun içinde olmak, ayakkabılarını çıkararak bir koyun postunun üzerinde diz çöküp oturmak Yahya Kemal'i pek memnun etmez. Bir an önce bulundukları ortamı terk etmeleri için Yakup Kadri'ye, “Bütün bir geceyi burada nasıl geçireceğiz? Bu Bizanslı kadın yüzleri, bu Yeniçeri döküntüsü adamların pos bıyıkları karşısında?” diyerek serzenişte bulunur. Yakup Kadri ise, “Biraz sabret. Akşam her şey değişir. Buradakilerin yerini rintler, gönül ehli kimseler alır,” sözleriyle arkadaşını teselli eder.

Saniyeler dakikaları kovaladıkça Yakup Kadri sözlerinde haklı çıkar. Genç kadınlar ve erkekler yavaş yavaş dergâhı doldurmaya başlamıştır. Belli ki ilerleyen saatler çok daha güzel geçecektir... Gelenlerle birlikte ortamın havası değiştikçe, Yahya Kemal'in de yüzü gülmeye başlar.

Yahya Kemal, ilk kez girdiği ve alışık olmadığı böyle bir ortamda meraklı gözlerle sağına soluna bakınırken, görünüşü ile herkesi kendine hayran bırakan bir hanımefendi dergâhın kapısından içeriye adımını atar. Yahya Kemal'in içinde fırtınalar kopar... Şaşırtıcı derecede güzel gözlere sahip bu asil kadının adı Celile'dir.

Celile Hanım sadece güzelliği ile değil, kültürel birikimi ile de herkesi kendine hayran bira-

kan bir kadındır. Piyano çalıyor, resim yapıyor, Fransızca biliyordur... Böyle bir kadın karşısında Yahya Kemal'in büyülenmemesi olur şey değildir. Celile Hanım ile sohbet etme fırsatını bulur. Sanat üzerine yaptıkları sohbette Yahya Kemal de Celile Hanım'ı kendisine hayran bırakır. Saatler ilerledikçe birbirinden hoşlanırlar. Ancak ortada çok ciddi bir sorun vardır; Celile Hanım evlidir ve Nâzım adında bir de oğlu vardır.

Celile Hanım'ın oğlu Nâzım şiire meraklı bir çocuktur. Nâzım, dedesi Mehmet Nâzım Paşa'dan çok etkilenir. Çünkü Konya Valiliği yapan dedesi Mehmet Nâzım Paşa, Mevlevî dergâhına bağlı, tasavvuf edebiyatını çok iyi bilen bir şairdir. Bu çevrenin etkisiyle büyüyen Nâzım, evlerinin bahçesinde oyunlar oynarken dedesinin arkadaşlarının ağzından düşen harfleri toplar.

Nâzım'ın, 1920 yılında dedesinin katıldığı Mevlevî toplantılarının etkisiyle yazdığı “Mevlana” başlıklı şiiri Dergâh dergisinde yayımlanır:

*Sararken alnımı yokluğun tacı
Gönülden silindi neş'eyle acı
Kalbe muhabbette buldum ilacı
Ben de müridinim işte Mevlana.*

Şiir dergide yayımlandıktan sonra, Mehmet Nâzım Paşa, çardakta sanat üzerine sohbet ederken, arkadaşları kendisine sistemde bulunurlar. O sırada bahçede top oynayan Nâzım da bu sohbete kulak misafiri olur. Dedesinin arkadaşları, Nâzım'ın yazmış olduğu “Mevlana” şiirini Mehmet Nâzım Paşa'dan başkasının yazamayacağı iddiasında bulunurlar. Mehmet Nâzım Paşa şiiri kendisinin yazmadığına arkadaşlarını bir türlü ikna edemez. Aslında arkadaşları da haklıdır çünkü *Dergâh* dergisinde yayımlanan şiirin altında Mehmet Nâzım adı yazılıdır.

Şiiri kimin yazdığı üzerine tartışmalar devam ederken, Mehmet Nâzım Paşa'nın torunu Nâzım araya girerek şiiri kendisinin yazdığını söyler, şaşırırlar... Ancak Mehmet Nâzım Paşa'nın arkadaşları yine de bu şiiri Nâzım'ın yazdığına inanmazlar. Nâzım kendisine inanmayanları şu sözlerle ile ikna etmeye çalışır:

“Benim de ismim dedeminki gibi Mehmet Nâzım. Bahçede oynarken konuştuklarınızı dinliyordum. Mevlevî şiirleri yazıyorum. Mecmuaya gönderdim, basmışlar işte. *Dergâh*'ta başka şiirlerim de basıldı, basılacak tabii. Kitaplarım da çıkacak tabii.”

Dedesi ile aynı adı taşıyan Mehmet Nâzım, ilerleyen yıllarda bu sözlerinde haklı çıkacaktır. Çünkü tüm dünya, Nâzım Hikmet imzasıyla birçok dile çevrilen kitapların-

dan onun şiirlerini okuyacaktır... Öyleyse biz de yazımıza Nâzım Hikmet adıyla devam edelim.

Nâzım Hikmet'in şiirdeki yeteneği, Yahya Kemal ile Celile Hanım'ın aşklarını da alevlendirecektir. Bu dönemde Celile Hanım ile eşi Hikmet Bey'in anlaşmazlıkları da iyice artar. Celile Hanım, Hikmet Bey'in kendisini aldatıldığını düşünür. Sonunda da çift -Nâzım Hikmet'in tüm yalvarmalarına rağmen- daha fazla birlikteliklerine devam etmeyerek 1917 yılında ayrılır.

Celile Hanım, Hikmet Bey'den ayrıldıktan sonra Yahya Kemal ile iyice yakınlaşmaya başlar. Ne de olsa artık evli bir kadın değildir... Nâzım Hikmet, Bahriye Mektebi'nde öğrenciyken daha iyi eğitim alabilmesi bahanesiyle annesi, ona Yahya Kemal'den özel dersler aldirtmaya başlar. Böylece Yahya Kemal de Celile Hanım'ın Erenköy'deki köşküne rahatça girip çıkacaktır...

Yahya Kemal, Nâzım Hikmet'e ders vermek için Celile Hanım'ın Erenköy'deki köşküne gider. Nâzım Hikmet, annesi ile birlikte hocasını kapıda karşılar. Yahya Kemal ile Nâzım Hikmet hemen derse başlamak için zemin katı bir odaya inerler. Dersin sonunda çocuğa bahçeye çıkıp hava alması söylenir. Nâzım Hikmet, bahçede kendi kendine dolaşmakta, Bahriye Mektebi'nde öğrendiği tüm jimnastik hareketlerini yapmaktadır. Yahya Kemal ile Celile Hanım ise baş başa kristal fincanlarda çaylarını yudumlamaktadırlar.

Celile Hanım da en az Yahya Kemal kadar entelektüel bir isimdir. İlk kadın ressamlarımızdandır... Dünya üzerinde sanatın öncü şehirlerinden sayılan Paris ve Berlin'de dersler alır, sanatını geliştirir; portre ve nü çalışmalarıyla ünlenir. Öyle ki resim yapmanın günah sayıldığı yıllarda Mehmet Akif, kızı Suat'a Celile Hanım'dan resim dersleri aldırıp; Kurtuluş Savaşı yıllarında bir de portresini ona yaptırır. Yahya Kemal gibi Avrupalı yaşantısı olan bir şair de ancak böyle bir kadına âşık olabilirdi... Bu yüzden Yahya Kemal ile Celile Hanım buluşmasında saatler su gibi akıp gitmektedir. Ancak 15-16 yaşlarındaki Nâzım Hikmet, bu gönül ilişkisinden hiç memnun değildir...

İlk dersin arasından bir hafta geçmiştir, Yahya Kemal, Nâzım Hikmet'e ders anlatma bahanesi ile yine Celile Hanım'ın evin gelir. Nâzım Hikmet, ilk derste olduğu gibi hocasını bu sefer kapıda karşılamaz! Değil Yahya Kemal ile ders yapmak, onu görmek dahi istemez... Ders başladığında son derece ilgisiz ve öfkeli. Sonunda ders biter ve yine bahçeye çıkması söylenir. Nâzım Hikmet, sinirli bir halde bahçeye çıkarken evin giriş holündeki portmantoda asılı duran Yahya Kemal'in siyah incecik pardösüsünün cebine bir not bırakır. Bahçeye çıkıp bir kenarda oturarak hocasının evden çıkmasını bekler.

Yahya Kemal, sonunda evden ayrılır... Sokağın başına kadar yürüdükten sonra elini pardösüsünün cebine sokar ve küçük bir not kâğıdı eline gelir. Notta, “Hocam olarak girdiğiniz bu eve, babam olarak giremezsiniz!” sözleri yazılıdır.

Bu sözler karşısında şaşkına dönen usta şair, o günden sonra bir daha Celile Hanım’ın evine adımını atmaz. Yahya Kemal, Nâzım Hikmet’in annesine duyduğu ilgiyi öğrenmesinden dolayı öğrencisinden çok ürker. Hatta Nâzım Hikmet’in öfkesinden korkan şair, evini değiştirir ve uzun bir süre de yakınlarına dahi yeni adresini söylemez; ortalıklarda görünmez...

Oysa Celile Hanım, Yahya Kemal’i çok sevmektedir. Yahya Kemal’in de kendisini çok sevdiğini bilir ve onunla evlenecektir... Ona göre oğlunun öfke dolu davranışları çocukçadır. Celile Hanım, bu durumla baş edemeyerek kendisine yardımcı olması için konuyu annesi Leyla Hanım’a açar. Kızının genç yaşta dul kalmasını istemeyen ve sevdiği adam ile evlenmesini isteyen Leyla Hanım, Yahya Kemal ile görüşür. Yahya Kemal’e, “Torununun kritik yaşta olduğunu, yaptığı hareketten dolayı kusuruna bakılmaması gerektiğini,” söyler.

Yahya Kemal de Celile Hanım ile evlenmek istemektedir. Hatta Celile Hanım için şu dizeleri de kaleme almıştır:

*Yollarda kalan gözlerimin nurunu yordum,
Kimdir o, nasıldır diye rüzgârlara sordum,
Hülyamı tutan bir büyü var onda diyordum,
Gördüm: Dişi bir parsın ela gözleri vardı.*

Sevdiği kadın için de bir şeyler yapmalıdır. Ama Celile Hanım’ın oğlu Nâzım Hikmet’i ikna etmek hiç de kolay değildir... Çünkü bu tip konularda, Nâzım Hikmet çok titiz ve muhafazakârdır; ona böyle bir konudan söz edildiğinde çok öfkelenir. Yahya Kemal de bu durumun üstesinden gelemeyeceğini anlayarak dönemin ünlü asabiye uzmanı ve aynı zamanda edebiyatçı da olan arkadaşı Dr. Fahri Celal’den Nazım Hikmet’i ikna etmesi konusundan kendisine yardımcı olmasını ister.

Yahya Kemal, Fahri Celal’den ilk kez yardım istemi-yordur... Yahya Kemal, daha önce de öfkesi ile başa çıkamayarak dostu Fahri Celal’e gitmiştir. Ancak usta şair, doktorun Taksim Lamartin Caddesi’ndeki yerini bu kez bulamaz ve sorunlarına çare bulamadan geldiği gibi geriye döner! Sonrasında arkadaşını telefonla arayarak ona şu manzumeyi söyler:

*Şuurun ihtilali tecennün raddesinde
Arar Fahri Celâl’i Lamartin Caddesinde!*

Fahri Celâl’in kendisine yardımcı olacağı düşüncesi ile yolu ikinci kez kesişen ve arabuluculuk yapmasını isteyen Yahya Kemal yine derdine çare bulamaz; çünkü Fahri Celâl, Nâzım Hikmet ile görüşmemiştir. Yahya Kemal de çareyi, Göztepe’deki Servet Paşa Köşkü’nde bir oda kiralayıp, gözlerden uzak kalmakta bulur. Böylece Nâzım Hikmet’e gözükmeyecektir...

Bizim yolumuz ise Fahri Celal Göktulga ile sadece Celile Hanım ve Yahya Kemal aşkında kesişmez. Biz, Fahri Celâl’i -usta bir öykücü olmasının yanı sıra- Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi’nde başhekimliği yaptığı dönemdeki başarıları ile de tanırız. O halde Yahya Kemal ile Celile Hanım arasındaki aşk öyküsüne ara verip Fahri Celâl’in Bakırköy günlerine doğru giderek, idealist doktorumuza bir selam verelim.

Manisa Akıl Hastanesi’nde başhekimlik konusunda tecrübe kazanan Fâhri Celâl, Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi başhekimliğine atanır ve ilk günden itibaren çalışmalarına başlar. Hastanenin uzun yıllar su sıkıntısı vardır; o da artezyen kuyuları açtırarak bu problem çözümler bulur. Daha sonra hastanenin ilkel kanalizasyonunu modern Ataköy tesislerinin merkezi sistemine bağlayarak, önemli bir meseleyi daha halletmiş olur.

Eski binaların onarımının yanı sıra, bu binaların etrafını üç metrelik duvarlarla ördürür ve üstlerini de dikenli tel örgülerle sardırır; böylece hastaların güvenliği ve disiplini sağlanmış olur. Ayrıca beş bin kişilik yemekhane ve her yerden görülebilen bir saat kulesini de hastane bahçesine yaptırır Göktulga.

Fâhri Celal Göktulga, doğaya da önem veren bir hekimdir. Öyle ki başhekim olarak görev yaptığı yıllarda her sene hastane bahçesine binlerce çam ağacını diktirir. Göktulga’nın doğa sevgisi bununla sınırlı kalmaz. Şanlıurfa’daki Devlet Ceylan Üretme Çiftliği’nden ceylanlar getirir. Hastane bahçesinde dolaşan ceylanlar, tedavi gören hastaları karanlık ve çatışmalı iç dünyalarından uzaklaştırıp, huzurlu bir iç yolculuğa çıkartır. Böylece kliniklerinde tedavi gören hastalar, tıbbi uygulamalara destek olan doğa ile bütünleşmeleri sayesinde daha çabuk iyileşirler.

Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi’nin başhekimini asıl üne kavuşturan çalışması ise idare binasının karşısına yaptırdığı “Düşünen Adam” heykeli olur. Göktulga, hastane çevresini, çamlar ve ceylanlarla coşkuya kavuştururken bu güzel manzarayı tamamlayacak bir un-

sura daha ihtiyaç duyar: su sesine... Bu eksikliği de idare binasının tam karşısına yaptırdığı havuz ile giderir. Havuz yapılır ama sanata da önem veren başhekim, bu havuzun yanına bir de heykel yapılmasını ister. Heykeli, hastanede yatmakta olan Heykeltıraş Kemal Künmat yapacaktır...

Hastanenin simgesi haline gelecek olan bu heykelinin hikâyesini Sunay Akın’ın *Geyikli Park* kitabından öğrenebiliriz. Başhekim Fahri Celal Göktulga’nın isteğiyle Kemal Künmat, bir süre düşündükten sonra, hayranı olduğu Rodin’in “Düşünen Adam” heykelinin bir kopyasını hastanenin bahçesine yapmak ister. Bu isteği tüm doktorlar tarafından beğeniyle karşılanır. Heykelin yapımı için Künmat ile -tüm masraflar dâhil olmak üzere- 20.000 lira karşılığında anlaşılır. Tüm dünyada kütüphanelerde, müzelerde, üniversitelerde sergilenen “Düşünen Adam” heykelinin kopyası bizim ülkemizde akıl hastanesinin bahçesinde ziyaretçilerini ağırlayacaktır!

Heykeltıraş Kemal Künmat, Rodin’in 1880 yılında başlayarak iki yılda tamamladığı 72 cm boyundaki Paris’te Rodin Müzesi’nde sergilenen “Düşünür” adlı eserinin bir kopyasını, Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi’nin bahçesine yapmak için işe koyulur. Heykelin yapımı sırasında hastane bahçesinde toplanan doktorlar, hemşireler, hastalar ve hastanenin diğer çalışanları meraklı gözlerle Künmat’ın yonttuğu taşı izlerler. “Acaba ortaya nasıl bir şey çıkacaktır?” sorusunu zihinlerinden geçirirler...

Heykel, sağ koluna kadar tamamlanır. Ancak buraya kadar Künmat’a söz verildiği gibi herhangi bir telif ödemiştir, heykeltıraş ise heykelin kolunu telifi ödendiği takdirde tamamlayacağını söyler. Ancak ortada çok ciddi bir sorun vardır!.. Hastanenin heykeltıraşa ödeme yapacak kadar parası yoktur. Bunu öğrenen Kemal Künma heykelin yapımına devam etmeyip, tedavisini de yarım bırakarak hastaneyi terk eder.

Heykel, yıllarca sağ kolu eksik olarak ziyaretçilerini ağırlar... Ta ki yine heykel sanatına yatkın olan bir başka hasta hastaneye yatana kadar! Beklenen kişi Mehmet Pişdar olur... Pişdar, hemen heykel üzerinde çalışmaya başlar ve eksik olan sağ kolu da yontarak, “Düşünen Adam” heykelini tamamlar. Böylece Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi’nin bahçesindeki heykel, hastanenin kapısından içeriye adımını atanları sağ kolu ile selamlar.

Doktor Fâhri Celal Göktulga’ya saygılarımızı iletip, “Düşünen Adam” heykelinin hikâyesini öğrendikten sonra; Yahya Kemal ve Ressam Celile Hanım’ın aşk hayatına geri dönelim. Nâzım Hikmet, bir türlü ikna edilemez ve

bu evliliğe karşıdır. Ancak Yahya Kemal’in damatlık gömlekleri bile bohçaya konmuştur. Celile Hanım’a göre bu evlilik gerçekleşecektir!

Kaprisli ve alıngan bir kişiliğe sahip, aynı zamanda da çok kıskanç olan Yahya Kemal, Celile Hanım gibi düşünmez. Yaşananlardan sonra Celile Hanım’a uzun bir mektup yazar ve mektubunda özür dileyerek evlilikten caydığını söyler. Ancak söylentilere göre asıl sorun Nâzım Hikmet ile yaşananlar değildir; Yahya Kemal, yeterli miktarda para kazanamadığı, aile kuracak kadar maddi ve manevi durumda olmadığı için evlilikten vazgeçmiştir.

Nâzım Hikmet ise yıllar sonra bile evlilikten kaçan Yahya Kemal’in peşini bırakmaz ve ona kaleme aldığı şu şiiri ile seslenir:

*Osmanlıların en usta şairi Yahya Kemal gelir aklıma:
Bir camekânda ve mustarip görürüm onu.
Ve her nedense birdenbire hatırlarım
Yunan dağlarında ölen topal Bayron’u.*

Nâzım Hikmet’in şiirinde adını andığı, 1788’de Londra’da dünyaya gelen George Gordon Byron, Yunanistan’da bağımsızlık savaşına katılır ve 1824’te hayatını kaybeder. Bu hadise ile Byron bu ülkenin ulusal kahramanı haline gelir. Aynı zamanda şair de olan Byron, kişiliği ve şiirleri ile de tüm Avrupa’yı etkiler. Nâzım Hikmet ise bu şiiriyle Yahya Kemal’in rahatına düşkün olmasını eleştirip, Byron’un mücadeleci ruhunu över... Böylece Nâzım Hikmet, en kuvvetli silahı olan kalemi ile Yahya Kemal’den intikamını bu şiirle almış olur.

KAYNAKLAR

Tevfikoğlu, M. *Fahri Celâl Göktulga*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 1993.

Akın, S. *Geyikli Park*, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2013.

Birates, İ. *Yahya Kemal ve Nazım Hikmet*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2019.

Karaveli, O. *Tamıdığım Nazım Hikmet*, İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi, 2018.

Toros, T. *Nazım Hikmet*, İstanbul: Cumhuriyet Kitapları, 2005.

Nureddin, V. *Bu Dünyadan Nazım Geçti*, İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi, 2018.

Ertop, K. *Mektepten Memlekete*, İstanbul: Sel Yayıncılık, 1998.

SUNAY AKIN'LA SÖYLEŞİ

Melih YILDIZ

Sunay Akın çok yönlü bir sanatçı, o yüzden röportajımız birbirinden farklı konuları kapsayan sorulardan oluşacak. Başlıyoruz.

İnsan birikiminin temellerinin çocuklukta atıldığını düşünüyorum. Bunun için çocukluk anlatılarını önemsiyorum. Sizin gibi bir sanatçının, aydının kültürel birikiminin temelleri de şüphesiz ki çocuklukta atıldı, bize çocukluğunuzu anlatır mısınız?

Aile bir insanın gelişiminde çok önemlidir. Bu konuda, anne baba iki kanat gibidir. Gözümün önüne annemin bana en güzel kıyafetlerimi giydirdiği an geliyor. Abime ve bana en güzel kıyafetlerimizi giydirirdi, saçlarımızı tarardı, bizi özenle hazırlardı. Düğüne, nişana, misafirlige gitmek için evin kapısından çıkmayacağımızı biliyorduk. Evden dışarı adımımızı attığımız anda evlerinin penceresinden sokağı izleyen komşu kadınları görürdük. Onlar, özenle, bize ve anneme bakarlardı. Annemim bir tarafında abim, diğer tarafında da ben yürürdüm. Tabii ki annem de bizim gibi en güzel elbisesini giyinmiş, en güzel makyajını yapmıştır... Çünkü bir kitapçıya gidiyorduk! O yıllarda Trabzon'da Akademi Kitabevi ve 24 Şubat Kitabevi vardı. Her iki kitapçıya da uğradık ve başka da bir yere uğramadan yeni aldığımız kitaplarımız ile evimize dönerdik. Kitap almamızın dışında alışveriş yapmak için annemle çarşıya çok çıktım, ama bu alışverişlerimiz esnasında kitapçıya uğradığımı hiç hatırlamam. Çünkü bizzat kitapçıya gitmek için evden çıkardık; kitap almak bizim için sıradan bir alışveriş olamazdı. Bizi bu kurallar çerçevesinde yetiştiren annemin amacı çocuklarına kitap sevgisini aşılamaktı. Sanırım bunda da başarılı oldu! İlkokul mezunu olan terzi babamın da annemden aşağı kalır yanı yoktu.

Babam, 1968 yılının yazında bizi İstanbul'a götürdü. Yani ben İstanbul'u ilk kez altı yaşında gördüm... Beyazıt meydanına çıkan sokakların birinde olan Erzurum adındaki bir otelde kaldık. İstanbul'daki ilk günümüzde de babamın bizi götürdüğü yer İstanbul Arkeoloji Müzesi oldu. Hep şunu merak ederim: Gezmek için Anadolu'dan İstanbul'a gelen kaç ailenin bu kentteki ilk gittiği yer müzedir? Ve bütün günümüzü de neredeyse Arkeoloji Müzesi'nde geçirmiştik. Arkeoloji Müzesi'nin bahçesindeki kedileri ve kafeteryayı hiç unutmam... İlerleyen yıllarda İstanbul Üniversitesi'nde öğrenci olduğumda da Arkeoloji Müzesi'ne sık sık gittim; bahçesindeki kafede çok ders çalıştım, o kedileri çok sevdim. Benim annem babam öyle yüksekokullarda okumuş insanlar değildi, ilkokul mezunuydular. Ama onlar cumhuriyet aydınydı... Kendileri okuyamadılar ama biliyorlardı ki çocuklarına verebilecekleri en iyi eğitim, onlara bırakacakları en iyi miras; okumak, bilginin peşinde koşmak olmalıydı! Okumayı ilkokula gitmeden önce öğrenmiştim. Benden bir yaş büyük olan abim okula başlamıştı, ben de onu gözlemleyerek, onun çalışmalarını oyuna dönüştürerek nasıl olduğunu bilemesem de kendi kendime okumayı öğrenmiştim. Haliyle ilkokula başladığımda okuldan çok sıkıldım. Hâlâ da okullardan sıkılırım! Öğretmenim okuma yazma bildiğimi anlamıştı ama beni sınıftan kopartmamak için de ayrıcalık tanımıyordu; zaten tanıyamazdı da! Fakat okumayı öğrenenlere kurdeleler takılmaya başlandığında ilk kurdele bana takılmıştı. Hiç unutmam öğretmenimiz kurdeleyi taktuktan sonra da Japon Halk Masalları adındaki bir kitabı hediye etmişti bana. Diyebilirim ki dağdaki su kaynağından çıkar da eğimin dik olduğu yerde akmaya başlar ya işte bunlar da benim edebiyata doğru yönelişimin eğimleri oldu. Bir de söylemeden geçemeyeceğim: Çocukluğumda evimizin duvarında Saatli Maarif Takvimi asılıydı. Ve o takvim yapraklarının arkasında da şiirler yazılıydı. Yani üç yüz atmış beş günde üç yüz yüz atmış beş şiir okuyorduk! Demek ki benim çocukluğumda evimizin duvarında bir şiir antolojisi duruyordu. Biz her takvim yaprağını koparttığımızda o şiirleri okuyorduk. Bu bir oyuna dönüşüyordu. Acaba bugün hangi şiiri okuyacağız? Tabii dedem, Tahsildar Şükrü Efendi'den kalan *Varlık* dergilerini de unutamıyorum. Dedem, *Varlık Dergisi*'ne aboneydi ve evimize *Varlık* dergileri geliyordu. *Varlık Dergisi*'nin yanında da cep kitapları hediye ediliyordu. O kitaplar sayesinde çok iyi yazarları okuduğumu hatırlıyorum. Ne kadar enteresan değil mi? Bunların dışında çocukluğumun geçtiği Trabzon'da amatör sinema kulübü vardı. Okuldan çıkıp, abimle birlikte o kulübe giderdik.

Bize orada sinemanın tarihi anlatılıyordu. Düşünün ben sekiz yaşındaydım ve Lumiere kardeşleri, ilk sinema gösteriminin 1895 yılında Paris'teki Grande Cafe'nin bodrum katında yüz yirmi kişiye yapıldığını biliyordum. İşte Trabzon da böyle bir kentti! Demek ki bir insanın yaşamının şekillendirilmesinde yaşadığı kent, bir arada yaşam kültürü, yetiştiği aile ortamı ne kadar önemli. Benim olmazsa olmazlarım bunlar... Beni edebiyata; okumaya, yazmaya, serüvenciliğe yönlendirenler bunlar olsa gerek. Tabii ki annemin akrabası olan Sabahattin Eyüboğlu'nu anlatmadan geçemeyeceğim. Çok iyi hatırlıyorum, Sabahattin amca evimize gelir, bizde kalırdı. Pardösüsünü, o güler yüzünü hiç unutamıyorum. İlkokuldayken, ders başlamadan önce öğretmenimiz, “Okuduğunuz haberleri anlatın,” derdi. Öğretmenimizin amacı bizleri gazete okumaya yönlendirmektir. Herkes haberleri anlatırken ben de el kaldırıp, “Sabahattin amcam bu akşam bizde,” kaldı der ve onunla gurur duyardım. Bu olay benim için gururlanarak söyleyebileceğim bir haberdirdi. Çünkü Sabahattin Eyüboğlu'nun ansiklopediler yazdığını biliyordum. Öğretmenimiz de, “Okuduğunuz ansiklopedileri yazan Sabahattin Eyüboğlu Trabzonludur. Bu akşam da Sunay arkadaşınızın evinde kalmış,” dedi. Bütün arkadaşlarım da bana baktı. İşte o bakışlar benim üstümde kaldı. Bir de haritaları çok severdim. O yıllarda orta atlas vardı. Atlası açardım, saatlerce, şehirlere, ülkelere, topografyaya bakardım... Kendi kendime oyunlar keşfederdim. Babamın diktiği elbiselerden geriye kalan kumaş parçalarını yerlerden toplayarak, harita üzerine getirip hangi ülkelere benzediğini bulmaya çalışırdım. Bunların dışında edebiyatçı olmamdaki en büyük etkenlerden biri de kese kâğıtlarıdır. O yıllarda böyle plastik poşetler yoktu. Keşke olmasaydı da! Pazara gittiğimizde aldığımız yiyecekleri, gazete kâğıtlarından yapılan kese kâğıtlarına koyarlardı. Ben de eve geldiğimizde o kese kâğıtlarını açar, içinde yazanları merak edip okurdum. İşte benim kültürel birikiminin temelinde bu saydıklarım var.

Gelelim yazarlık serüveninizin başlangıcına... Sunay Akın “Yazar olacağım!” sözünü ilk kez ne zaman söyledi?

Hiçbir zaman yazar olacağım diye bir şey söylemedim. Ben her zaman okuryazar olmak istedim. Başvuru kâğıtlarında anne adı, baba adı, mesleği diye bölümler vardır, elinden bir şey gelmeyenler de oralarda “okuryazar” tanımını kullanırlar. Ben de onlar gibi mesleği yazan bölümlere hep okuryazar yazdım. Okuyup yazmaktan başka da bir şey yapmadım. Yazar olmak için de hiçbir çabam ve

derdim olmadı. Sadece okumanın ve yazmanın kendisini çok sevdim. Bu yüzden de sadece okuyup, yazdım. Hiçbir zaman şair olayım, yazar olayım gibi sıfatların peşinde olmadım. Meslek sahibi olmayı da hiç istemedim. Bana göre mesleğin nedir sorusu kadar da kötü bir şey yok! Bu sorudan hep rahatsızlık duydum. Ama kendi kendime oyunlar oynayarak okuma ve yazmayı öğrendiğim günden beri şiirler yazıyorum. İlk şiirimi de ilkokul birinci sınıfa giderken anne ve babamın odasındaki antika gardırobun içinde yer alan boş bir askıya yazdım. Gardırobun içindeki rengârenk elbiselere bakarken sanki bir tiyatro sahnesini seyrediyormuşum gibi zevk alırdım. İşte ilk şiirimi de o gardırobu izlediğim bir gün yazdım. Askıya şiir yazmamın nedenini ben de bilmiyorum! “Üşümüyor musun?” diye sordum ona.

Siz Bab-ı Ali'nin son dönemlerine yetişen şanslı nesilsiniz. Baba-ı Ali yıllarınıza gidelim biraz da...

Cağaloğlu Yokuşu, öncelikle daktiloların kendi gösterdiği bir yerdi. Orada kitabevleri vardı ama kırtasiye malzemeleri satan dükkânlar da vardı. Onlar vitrinlerine daktilolar dizerlerdi, çok güzel kalemler sergilerlerdi. Benim için orası büyülmüş bir yokuş olmuştur. Ben on yaşındayken İstanbul'a yerleştik, o zamanlar babam Mahmutpaşa'da hazır giyim işiyle uğraşıyordu. Ben de hafta sonu babamın yanına gittiğimde onun yanından kaçıp Cağaloğlu Yokuşu'nda yürüyordum. O renkli vitrinlere; kalemlere, kitaplara, bakabilmek için... Orada beni çeken bir şey vardı. Evet, çok kitap okuyan bir çocuktum ama aynı zamanda kırtasiyeyi de çok seviyordum; kalemleri, defterleri, daktiloları, haritaları... Ben zaten haritaları başlı başına çok seviyorum. Sadece haritaların satıldığı mağazalar vardı. Onların vitrinlerine bakmak, o mağazalarda dolaşmak çok çok hoşuma gidiyordu. Mutlu hissediyordum kendimi. Üniversite yıllarımda ise özellikle Cağaloğlu Yokuşu'ndan yürüyerek okula giderdim. Kadıköy'den vapura biner Eminönü'nde iner bu yokuşu yürürdüm. Bu seferki amacım -bir kısmıyla vapurda da birlikte yolculuk yaptığım- gazetecilerin, yazarların arkasından yürüyüp onların sohbetlerinden düşen kelimeleri toplamaktı. Sabahın erken saatlerinde orada çalışan insanların, gazetecilerin, yazarların ya da kitabevi sahiplerinin telaşı, birbirlerine selam vermeleri, merhaba demeleri, beni çok mutlu ederdi. Cağaloğlu'nun ara sokaklarında matbaalar vardı. Matbaaların seslerini her zaman çok sevdim. Trab-

zon'dayken de Hâkimiyet Matbaası vardı. Sahibi Şahap Eyüboğlu akrabamızdı. Çocukluğumdaki o matbaa makinesinin çıkardığı sesler, o kâğıtların kesilişi benim için büyülmüş bir dünyaydı. Cağaloğlu'nun ara sokaklarında da hep matbaalar olurdu. O mürekkep kokusu çocukluğumdan gelen bir tutkuydu benim için. Tabii bütün bunları yaparken, oradan bir şair yazar olarak yürüyeceğimi o insanlarla bir olacağımı aklıma bile getirmiyordum. Öyle bir amacım ve hedefim yoktu. Ben sadece çok sevdiğim için oralarda gezip dolaşıyordum. Pek çok gazeteciyi, yazarı gördüm orada. Onları okuduğum kitaplardan tanıyordum. Acaba kiminle karşılaşacağım diye hep oralarda yürürdüm. Oysa o yıllarda pek çok arkadaşım daha çok Beyoğlu'nda gezinirdi, sinema oyuncularını görebilmek için... Ben de tam tersi Cağaloğlu Yokuşu'nda, oranın ara sokaklarında dolaşırdım ki yazarları, şairleri, gazetecileri görebileyim diye.

Edebiyat dünyasına ilk adımınızı Makiler adlı şiir kitabınızla attınız. Şiirlerin hikâyeleri hep merak edilir, kitabınıza da adını verdiğiniz “Makiler” şiirinizin hikâyesini sizden dinleyebilir miyiz?

Ben şiirde az sözcükle çok şey anlatmayı sevdim. Yani dize şairi değilim ben... Şiirde önemli olan dize değil, şairin dize gelmemesidir. Dize şairi değilim derken, yani gelenekte varolan o süslemeci, hececi, aruzcu şairlerden değilim. O şiirleri de seviyorum tabii ki ama ben az sözcükle çok şey anlatmayı daha çok seviyorum. Bir şiirin, dışında bıraktığı sözcüklerden oluştuğuna inanıyorum. Hani Michelangelo der ya: “Heykeller taşın içinde var, ben fazlalıkları atıyorum.” Benim de şiirdeki felsefem, ütopyam bu. Bu yüzden ilk kitabımın basılmasını Cemal Süreya istedi. O yıllarda Cemal Süreya, *Üvercinka*'yı Cem Yayınları'nda bastırmıştı. Beni de “Artık bir kitabın çıksın” diye teşvik etti. Kitabıma da önsöz yazdı ve “Kitabının adını da ben koyacağım” dedi. Ve ilk kitabım olan “Makiler”in adını Cemal Süreya koydu. Bence de çok güzel oldu. Benim şiir anlayışımla örtüşen bir isim oldu. Ben, şiiri önce benimde uzun süre yaşıyorum. Bir anlık duyguları ifade ediyor. Ama bu bir anı yakalamak için de yıllarımı veriyorum. Şiir belki dört beş dize ama ben o dört beş dize için yıllarımı veriyorum. Hiç kolay olmuyor. Çok zordur az sözcükle çok şey anlatmak, hiç kolay değildir. Yani dize şairi olmamak hiç kolay değildir. Çünkü şiirin kendisi başlı başına bir dize. Yani şiir bir şelale gibi akmalı. Bir-

den bire ortaya çıkıp dökülmeli. Yazdıktan sonra üzerinde çok oynamaya gerek olmamalı. Tabii ki ben, bende ki şiiri anlatıyorum. Şiirin tek bir yapısı yok. Tek bir şiirin varlığından da söz edemeyiz. Yani Orhan Veli, Nâzım Hikmet, Atilla İlhan, Cemal Süreya; dördü de çok büyük şair ama dördünün yazdığı aynı şey değil. Ben böyle bakarak kendi üslubumu kendi şiirimi oluşturduğuma inanıyorum. Yani dikkat ederseniz benim şiirimle ilgili tanımlamalarda büyük bir belirsizlik var. Neden? Çünkü ben hiçbirini değilim. Artık eminim ki bir Sunay Akın şiiri var. Benim şiirim daha önce yazılan kısa şiirlere benzemiyor. Yani her kısa şiir aynıdır demek çok yanlış. Bunları aynı çatı altında toplamak çok yanlış. Göze aynı gelebilir ama baktığınız zaman çok farklılıklar olduğunu göreceksiniz. Benim de galiba kendi dokuduğum bir şair kumaşım oluştu.

Ocak ayı Cemal Süreya'yı kaybettiğimiz ay. Cemal Süreya sizin hocanız, üstadınızı da anma anlamında, onunla yaşadığımız bir anımızı paylaşır mısınız?

Cemal Süreya, uzun yıllar benden söz ediyor. 80 sonrasının en iyi şairlerinden, ilk şiirleriyle uçtu çocuk diyor. Şiirlerimi günlüğüne koyuyor. Fakat bütün bunlar olup biterken biz hiç yüz yüze gelmemiştik. Ben onu hep takip ediyordum ama o beni hiç tanıımıyordu. Karşısına çıkmıyordum. Kadıköy'deki Gençlik Kitabevi söyleşilerinde onu hep arka sıralardan dinliyordum. Yanına gidip, ben bahsettiğiniz Sunay Akın'ım diyemiyordum. Ne zaman karşılaştık biliyor musun? 7 Mart 1986... Evlendiğim gün! Herkes Cemal Süreya'dan imza almak için kuyruğa giriyordu, onunla tanışmak için can atıyordu ve aynı Cemal Süreya evlilik defterine imza attığım gün tebrik kuyruğuna girip bana doğru gelenler arasındaydı. Ne kadar garip değil mi? Kuyruğun sonlarında Cemal Süreya, onu orada gördüm. Cemal Süreya hayatımda gördüğüm birkaç entelektüel insandan biriydi.

Sizi sadece kitaplarınız ve müzelerinizle tanımlıyoruz. Aynı zamanda modern çağın meddahımanız da, hikâyelerinizi sahneye taşıyorsunuz. Sunay Akın'ın sahneye çıkma hikâyesi nasıl başladı?

Kız Kulesi'nde başladı desem yalan olmaz herhalde. 92 yılında Kız Kulesi'ni Şiir Cumhuriyeti ilan etmiştim. İstedim ki orası bir kültür merkezi olsun, insanlar oraya sanat etkinlikleri için gitsinler. Çünkü o yıllarda Kız Kulesi iha-

leye açılmıştı ve 900 metre kare inşaat alanı olarak tanınmıştı. Bu ihale tarihin, doğanın katledilmesi demekti. Ben de bu ihaleye hem tepki vermek hem de bir ütopyayı açıklamak için Kız Kulesi'ni “Şiir Cumhuriyeti” olarak ilan ettim. Orada şiir akşamlarına, kültürel etkinlere başladık. Benim ilk sahnem de Kız Kulesi'nde oldu. Sonraki yıllarda da okullarda düzenlenen edebiyat etkinliklerine katıldım, kitap fuarlarında söyleşiler yaptım. Bütün bu söyleşilerimde de yerimde oturmam. Söyleşilerde oturmayı sevmiyorum ben... Ayakta olmak, ayakta anlatmak, insanlarla ayaktayken konuşmak beden dilini de işin içine katıyor. İnsanı bir dramının içine itiyor... Sonrasında Müjdat Gezen Sanat Merkezi'nde dersler verdim. Dersler verirken de aynı zamanda tiyatronun ustalarından dersler aldım. Yani Müjdat Gezen Sanat Merkezi'nin hem hocası hem de öğrencisi oldum ben. Bu da beş yıl devam etti. Sonrasında da Muammer Karaca Sahnesi'nde gerçek anlamda ilk sahne deneyimimi yaşadım. O günden beri de yirmi yıldır kendi edebiyat çalışmalarımı bir oyuncu olarak sahnede seyircilerime aktarıyorum. Yurt içinde ve yurt dışında, yüzlerce oyun oynadım...

Türkiye'nin birçok yerinde müzeler kurdunuz. Sunay Akın için müzeler neyi ifade ediyor?

Müzeler toplumların hafızasıdır, belleğidir. Bizler için hafıza neyse ülkemiz için de müzeler odur. Müzelerin toplumların hafızası olduğu gerçeğini anlamayan ülkeler Alzheimer olmuştur. Yani nereden geldiğini bilmez, nereye gideceğinden haberi yoktur. Ben kendi şair kimliğimle müzeler kuruyorum. İstanbul Oyuncak Müzesi'ni kurduktan sonra; Antalya Oyuncak Müzesini, Gaziantep Oyuncak Müzesini, Samsun Oyuncak Müzesi'ni, Barış Manço Müzesi'ni, Ataşehir Oyun Müzesi'ni ve Kartal Masal Müzesi'ni kurdum. Baktığımız zaman bunların ortak yönünün hayal dünyası olduğunu görüyoruz. Masal, oyun, oyuncak, çizgi roman benim müzecilikteki ilgi alanlarım. Bu hafıza, bu bellek, bu birikim üzerine müzelerimi oluşturuyorum. Otuz yılı aşkın süredir müzecilik konusuna çalışıyorum. Bu konuda kitaplar okuyorum, yüzlerce müze geziyorum, uluslararası etkinliklere katılıyorum. Aslında adını saydığım müzeler, bir rafta dizili olan kitaplarımın arasına koyduğum eserlerimdir. Yani benim kurduğum müzeleri, sahne oyunlarımdan ve kitaplarımdan ayrı düşünemezsiniz. Yurtdışına çıktığım zaman -ülkemizde ne yazık ki yeterli sayıda müze olmadığından- günlerimi müzelerde geçiriyorum. Ben bir kente gittiğim zaman müzeleri gezerim, mü-

zelerin kafelerinde yemek yerim, çayımı içerim ve müze kapanana kadar da orada dururum. Antikacıları ve sahaf- ları da çok seviyorum onları da gezerim. Oralarda bir arayışın içerisindeyimdir. Ne aradığımı da bilmiyorum! Güzel olan da bu zaten. Kendi çalışma yaptığım alanlarda belgeler, bilgiler, objeler arıyorum sonra da bambaşka bir şeyler görüyorum ve heyecanlanıp onun peşine takılıyorum. Kurmak istediğim müzelerle ilgili çok çalışmalar yapıyorum. Uzun bir süredir Kedi Müzesi için çalışıyorum. Sonra Nuh'un Gemisi Müzesi var, Kaleci Müzesi var... Hatta ilk defa burada söyleyeyim: Yıllardır Kardan Adam Müzesi için çalışıyorum! Kardan Adamın tarihi ile ilgili çalışmalar yapıyorum. Bunun için de tabii ki kütüphanelerden, sahaf- lardan, antikacıardan besleniyorum.

Kartal Belediyesi Masal Müzesi'nin de küratörlüğünü yapıyorsunuz. Masal Müzesi'ndeki eserleri toplarken sizi en çok heyecanlandıran eser hangisiydi? Bunun hikâyesini dinleyebilir miyiz?

Ülkemde özgün, farklı, benzeri olmayan bir Masal Müzesi olsun istedim. Bunu da Kartal'da gerçekleştirdik. Bütün müze çalışmalarım içinde, masal, en çok sevdiğim alanlardan biri oldu. Masallar önce sözlü olarak anlatılmış, sonra kitaba dönüşmüş, teypler ortaya çıkınca da masal kasetlerinden söz edilir olmuş; devamında ise sinema ortaya çıkıyor ve masallar filme dönüşüyor. Masal Müzesi'nde bu hafızayı oluşturduk. Masal kitaplarından masal kasetlerine, masal kahramanlarının oyuncaklarından, kibrit kutuları üzerine koyulan masal kahramanlarının resimlerine kadar masalın hayattaki varlığı üzerine bir hafıza oluşturdum. Bu anlamıyla Kartal Belediyesi Masal Müzesi çok özgün bir müze. Beni orada etkileyen o kadar çok şey var ki... Örneğin, orada Don Kişot'un oyuncakları var ki çok çok değerlidir. Don Kişot tabii ki bir roman olarak ortaya çıkıyor fakat sonra çocuklar için masal haline dönüştürülüyor. Orada beni heyecanlandıran eserlerden biri de sadece masal kitaplarının satıldığı bir bebek evi. O bebek evinin raflarındaki minyatür kitapların içi gerçekten de bir kitap! Her biri o kadar değerli ki... Yine müzede Laterna Magicalar var; bu bir optik oyuncak. Soba şeklindedir, içinde ateş yanıyor, önünde mercek var; ateş ve mercek arasına masal resimlerinin çizildiği camları koyunca duvara yansıyor. Böylece masallar yansımaya dönüşüyor. Sinemanın atasıdır Laterna Magicalar. Müzede yer alan Laterna Magicaların da camları çok ama

çok değerlidir. Orada yine Andersen var... Andersen'in basılan ilk masal kitabı olan *Historier*'in ilk baskısı var. Yine müzede, İstanbul'a gelen Andersen'in bir heykeli yer alıyor. Masal Müzesi'nde, Ayhan Doğan ile birlikte masal kitaplarının satıldığı bir kitapçı dükkânı tasarladık. Bu dükkândaki kitapları satan kişi Andersen'dir. Böylece İstanbul Andersen'e olan vefa borcunu ödemiştir! Tabii ki Masal Müzesi'nde Ayhan Doğan'ı da unutmamalıyız. Evet, ben bütün bilgi birikimimi verdim, müzeyi ben topladım ama tasarımlar Sahne Tasarım Sanatçısı Ayhan Doğan'a aittir. Ayhan Doğan, her yıl verilen “Dünyanın En İyi Sanat Tasarımcısı” ödülünü kazanan çok değerli bir sanatçıdır.

“KE Dergisi” Kartal Belediyesi'nin bir yayın organı. Belediyelere kültürel anlamda önemli katkıları olan biri olarak KE Dergisi hakkında ne düşünüyorsunuz?

Dergiler edebiyatın mutfağıdır. Her şeyden önce dergiler olmasa kültür sanat dünyamız beslenemez. Pek çok yetenekli yazar-çizer var, görüyorum. Ama arkadaşlarımız kendini nasıl gösterecek? Sosyal medya bunun yeri değildir, sosyal medyada şiirlerini yazıp paylaşıyorlar ama oradan bir şey olmuyor. Mutlaka mürekkep ve kâğıt olması gerekiyor. Bu anlamda KE dergisinin ülkemizin sanat hayatına önemli bir katkısı olacaktır. Genç insanların, kendilerini, eserlerini gösterebilecekleri bir yer olacağını düşünüyorum. Kartal, İstanbul Anadolu yakasında kültür ve sanat etkinlikleriyle öne çok çıkan bir yer; konserleriyle, tiyatrolarıyla, müzeleriyle, düzenlemiş olduğu masal festivaliyle, düzenleyeceği edebiyat günleriyle... Dergiyi de bunların bir parçası olarak görüyorum. Bu bilgi birikimi, bu çalışmalar, kültür politikasına verilen değer bir dergiyi ortaya çıkartacaktı zaten. O yüzden bu dergi beni hiç şaşırtmadı!

Siz şair, yazar, müzeci kimliklerinizle tanımlanmıyorsunuz. Ama ben sizi insan arkeoloğu olarak da tanımlıyorum. Sunay Akın'a hep soruluyor “Sen bu hikâyeleri nereden buluyorsun?” O halde biz de soralım, bu hikâyelerin izini nasıl sürüyorsunuz?

Ben tabii ki bir edebiyatçıyım. Ama tarih, coğrafya, antropoloji, harita bilimi de hep ilgimi çekiyor. Bu alanlarda yapmış olduğum araştırmalar sonucunda elde ettiğim bilgileri de hikâyeleştirmek için hafızama alıyorum. Ben sahnede konferans veren insan değilim; ben bir

oyuncuyum ve bilgiyi canlandırıyorum. Ama şununla da karşılaşıyorum: “Siz bu bilgileri nereden buldunuz?” Pek çok insan, pek çok tarihçi benim anlattığım hikâyeleri bilmiyor. Daha doğrusu onların dikkatini çekmemiş ve o yöne eğilmemişler. Şöyle düşünelim; kütüphanedeyiz, on kişiyiz, aramızda tarihçi, coğrafyacı başka alanlarda da çalışmalar yapan insanlar var. İşte ben orada çalışmalar yapan araştırmacılardan değilim, ben bir edebiyatçıyım, şairim; ayrıntının peşindeyim! Neyi aradığın, neyi bulduğunla ilgilidir önemli olan. Ben edebiyatımı, edebi çizgimi geliştirecek insanların, olayların peşindeyim; ama bir akademisyen tarihçi bambaşka şeylerin peşinde. Evet, onun bulamadığını ben buluyorum; belgesiyle, bilgisiyile, objesiyle bile buluyorum. Yani amaç derinlere dalmaksa, evet ben derinlere dalıyorum, bunu biliyorum. Bu konuda mütevazı olamayacağım. Ne yazık ki arada kıskanç insanlara maruz kalıyorum. Biliyor musun ben kimseyi kıskanmadım? Ben kimseyi kıskanmam ben başarılı olmuş insanlara gıpta ederim. Fakat ne yazık ki bizim toplumumuzda ciddi bir hastalık bu. Benim bulduğum şeylere pek çok insan “Hayır öyle bir şey yok, yalan!” diyor. Kitaplarımın son sayfalarına dikkat edin, bu insanların inkâr ettikleri bilgilerin doğruluğunu belgeleri ile ispatlıyorum. Bunun nedeni pek çok insanın bilginin sadece kendi iktidar alanlarında olduğunu zannetmesidir. Bu da çok çirkin bir şey! Her cambaz kendi ipinde yürür. Hiç kimse başkalarının dengesiyle oynamamalı. Ama benim derdim böyle insanlara yanıt vermek değil; benim derdim, bütün amacım beni heyecanlandıran farklı öyküleri ortaya çıkartmak; onları anlatmak ve yazmak... Ben bunun peşindeyim. Yani kimseyle yarış halinde değilim.

Bir Kaleci Müzesi hazırlığınızın olduğundan bahsettiniz. Sunay Akın sanatçı kimliğinin dışında sporcu kimliği de taşıdı, biraz da kaleci müzesinin izini sürelim...

Ben kalecileri çok seviyorum. Futbol maçlarında gözüm hep kalecilerin üzerindedir. Benim için gol, atılan değil yenilen bir şeydir. “Kalede 1 Başına” adlı kitabımda da anlattım, İstanbul’a taşındığımızda Yeşilköy’de oturmuştuk bir dönem; kapı komşumuz Lefter’di. Arkadaşlar arasında da bir mahalle takımı kurmaya karar vermiştik. Lefter’in oğlu Leffer de bizim takımda oynuyordu. Kaleye kimin geçeceğine karar veremiyorduk. Lefter amca da “kaleye kimin geçeceğine ben karar vereceğim” diyerek

sırayla hepimize şut çekti. Hepsi gol oluyordu. Taşlardan kale kurmuştuk, topa vurduğu gibi duvardan geri geliyordu. Bizimle oynuyordu yani... Ben de o sırada onun kullandığı penaltıyı kurtardım. “Hadi bırakın Sunay geçecek kaleye,” dedi ve o günden beri de kaledeyim ben. Uzun bir dönem de kaleci olarak futbol oynadım. Bizim zamanımızda kaleci olmak çok zordu. Çünkü sahalarda taşlık, toprak... Kuru havalarda zemin sert, yağmur yağdığında yerler çamur. Eldivenler, kaleci kazakları, kramponlar bugünkü gibi değil; yağmur yağdığı zaman bizim kaleci kazaklarımızı giydiğinde çuval gibi ağır olurdu. Seni aşağı doğru çekerdi o kazak. Ne zordu bizim yaptığımız kalecilik. Biz hem futbol, hem su topu, hem buz hokeyi kalecisiydik yani... Hepsini aynı anda yapıyorduk sanki. Oyunu bir satranç oyuncusu gibi arkadan izlemeyi çok seviyordum. O da bir okurluktan yani. Kaleci sahadaki en iyi okurdur. Sahayı en iyi okuması gereken oyuncu kalecidir. Hikâyenin sonunu sen belirlediğin için; ya golü yiyorsun ya da takımı kurtarıyorsun. Böylece de ya kahraman olursun ya da hikâyenin en kötü adamı... Kalecilik, benim edebi kişiliğimle de örtüşüyor. Ayrıca kaleciler çok güzel insanlardır da aynı zamanda. İki rakip takımın kalecisinden biri hatalı gol yiyen rakibine üzülür, biliyor musun? Kaleciler içinde büyük bir dayanışma vardır. Kaleciler arasında olan bu dayanışma, edebiyatçılar, sanatçılar arasında yok.

Sunay Akın Uyandığında*

AKGÜN AKOVA

Sunay Akın uyandığında
Şiiriçi Hatları vapurlarından birinin
güvertesine yumurtlar bir martı
erkenden kıracak olursa onu
sağdan gelen sert dalga
Terzi Tuncay diker kabuğunu sol eliyle

Sunay Akın uyandığında
yeniden süt dişi çıkarır İstanbul
Nuh’un Gemisi usulca Boğaz’a girer
yalılara çarpar küpeşteden boyunlarını
uzatan zürafalar
olacağı bu ya
sisi fırsat bilip öpüşmeye başlar tarihle edebiyat
Kız Kulesi tutamaz kendini kikirder de kikirder
gördüm ki söylüyorum

Sunay Akın uyandığında
uçan bir kaleci top atışlarından korur
kuş evlerini Mimar Sinan’ın
serçeleri küçümsemez hiç
küstürmez barış güvercinlerini
kafayı rüzgâra takmıştır
eşit davranmıyor kanatlara diye

Sunay Akın uyandığında
bir oyuncak yağmuru başlar bitmek bilmez
sözcüklerle İstanbul’u göğe kaldırır
korkusuz bir meddah
Kule Canbazı’nın kapı komşusu
çamaşır ipini dolaba saklar
bir Ay Hırsız merdiven biçer ışık demetinden
yıldızlar dökülür bir astronotun ağzından

Sunay Akın uyandığında
utangaç çocuk gibidir, öyledir
iş kazası süsü verir yazdığı güzel şiirlere
yazmaya ara verdiğinde
bulutlarla satranç oynamaya başlar
o yüzden hava durumu raporlarında
sık sık adı geçer dolunayla birlikte
adı geçer “tükenmez ışık kaynağı” diye

Sunay Akın uyandığında
narın içindeki haritaya benzer
akıntıya karşı yüzen alabalığa
ve deniz fenerine benzer
penaltı noktasına dikilen
yok daha neler demezseniz
Sunay Akın uyandığında
yaylada yüzen takaya benzer
tanıklarım var, onu gören dereler

Sunay Akın uyandığında
Deniz Gezmiş’in mezarını ziyarete gider
elinde kır çiçekleriyle bir kız
boyacı sandıklarına renk verir Bedri Rahmi
cebinde manzaralar taşır
çakıl taşlarını toplar kalbine batmasın diye
sevdiği kadının
ayrılık kapının koluna asılıdır

Sunay Akın uyandığında
Harikalar Diyarı’ndan kaçıp maça gider Alice
62 Tavşanı peşinden koşar top toplamak için
Çizmeli Kedi gerçeküstünden aşırır
hooop topun başına geçer Gerçek
taraf tutan hakeme rağmen
bir kaleden öbür kaleye uçar hayaller

Sunay Akın uyandığında
buluşur kalem, kanarya ve mezura
şiirle ölçülüp biçilir değeri çocuk kalmanın
yazmasam olmaz şimdi
içinde soru işaretlerinin oyun oynadığı
sınırsız bir yazı bahçesidir kardeşim Sunay Akın

*Akgün Akova’nın “Şairler Uyandığında” şiir dizisinde Sunay Akın’ın dizelerini misafir ettiği ve kendi dizeleriyle birlikte yola çıkardığıdır.

BANA YAKIN SUNAY AKIN

FATİN HAZİNEDAR

Bir arkadaş, bir dost nasıl anlatılır bilemedim. Hangi sözcükler hangi harfler yeter bilemedim. Nereden başlamalı neleri anlatmalı bilemedim. Soru bildiğim yerden çıktı sandım, meğerse bilemiyormuşum, daha doğrusu nasıl anlatılır bilmiyorum/bilemedim. İşte tam bu durumdaydım yazıyı yazmak için masaya oturduğumda. Ne, nasıl yazacağım? Daha büyük endişem ise bir arkadaşımı, bir dostumu, bir şair dostumu, bir yazar dostumu, bir anlatıcı dostumu anlatmaya hangi sözlerle başlamalıydım? Şairliğini, yazarlığını, sanatçı kimliğini anlatmaya zaten benim söz ve bilgi dağarcığım yetmez. Öyle bir ukalalığa da kalkışmam. “Tamam buldum!” dedim. Bende ki Sunay Akın’ı anlatmalıyım. Cemal Süreya ne demişti: “*Şairin hayatı şiire dahil*”.

Sunay ile tanışmamı 10 Aralık 1993 diye defterime not almışım. Biraz arşivciyim! Yani bizzat kendisi ile. Şiiriyle tanışmam daha öncelerine dayanır. Dergilerden takip ediyordum. Gerçi o dergilerden *Varlık* hariç hiçbiri kalmadı. Tanıştığımız günü dün gibi hatırlıyorum. Sunay Akın’ın şiirlerini okuyordum. Uzaktan şiirini takip etsem de hep bana yakın şair olarak görüyordum. Ne de olsa aynı denizin yalı uşaklarıydık. O yıllarda ben de şiir yazıyorum ama daha gün ışığı görmemişti şiirlerim. Yine o yıllarda mühendislik yapıyordum. İşyerim Gümüşsuyu’nda cuma akşamları Figen ile (eşim) İstiklal Caddesi’nde buluşur, bir yerlerde oturur yer içiş öyle evimize dönerdik. (Evimiz Anadolu yakasında idi). 10 ARALIK 1993 günü akşamı yine buluştuk İstiklal Caddesi’nde ve bir şeyler atıştırmak için yürürken duvarda bir el ilanı gözüme ilişti: “Uçan Halı şiir gecesi, Şair Sunay Akın ile... Yer Evrensel Kültür Merkezi, Saat 20:00.” Sunay Akın ismini okuyunca heyecanlandım, saate baktım, 19:30, yarım saat vardı. Heyecanla eşimin elinden tutup çekiştirmeye, kadını zorla koşturmaya çalışmışım. “Mışım” diyorum çünkü buraları net hatırlamıyorum. Hızlı bir şeyler atıştırdıktan sonra etkinliğin yapılacağı yer olan Evrensel Kültür’de aldık soluğu. Etkinliğin yapılacağı küçük salonda 25-30 kişilik sandalyelerden orta sırada ilk yer bulduğumuz yere oturduk. Sunay etkinliğin adı gibi adeta uçan halıya binmiş dünya şiirinden örnekler vererek ya şairinin ya da şiirin hikâyelerini anlatıyordu. Biz dinleyiciler de onunla beraber uçan halıyla uçuyorduk. Gösteri ya da etkinliğin sonuna gelindiğinde Sunay şöyle dedi: “İçinizde şiir yazar var mı? Varsa şiirlerini okumak isteyen var mı?” Hah... İşte ben bu anı bekliyordum. Ama cesaret edemedim. Ben okuyayım mı, okumayayım mı diye düşünürken birkaç kişi çıktı şiirlerini okudu. Ben de ne olursa olsun okumalıyım diyerek tedirgin bir öğrenci ürkekliğiyle parmağımı kaldırdım. O da “Oku,” dedi. Ben de o zaman yazdığım şiirlerden birini okudum. “Başka şiir var mı?” dedi, ben de ona yakın olsun diye “Kızkulesi” temalı bir şiirimi okudum. O da bunun üzerine, “Etkinlik sonrası dışarıda buluşalım,” dedi. Sonrasında salonun dışındaydık buluştuk, birkaç şiirimi daha okudu. “Şiirlerin bana yakın,” dedi. Karşıya, yani Anadolu yakasına

beraber döndük. (O da Anadolu yakasında oturuyordu). Şimdi ben uçan halıdaydım, adeta bir masalın içindeydim. Sunay ile yol boyunca konuştuğumuzda aynı hissi senetlere sahip olduğumuzun farkına vardık. Çünkü ben ortak bir şeyler bulmaya çalışıyordum. Onun babası terzi ve manifaturacı idi, benim babam da manifaturacı idi. Her şeyden önce aynı denizin uşağıydık. İkimiz de aynı denize baktık, aynı denizde yüzdük.

Anlattığım bu tanışma gününden sonra onunla defalarca beraber geçtik Avrupa’dan Asya’ya, Asya’dan Avrupa’ya... En güzeli de, yeni yazdığı yazıları gecenin hangi saati olursa olsun arayıp okurdu. O zamanlar cep telefonu olmadığından sabit telefondan birbirimizi arayıp konuşurduk. Hani gece yarısı telefon çaldığında “mutlaka kötü bir şey olmuştur” diye ürperirsiniz ya, işte bizim o saatte çalan telefonlar için bir ürperme olmuyordu içimizde. Çünkü biz ahizenin diğer tarafında kim olduğunu çok iyi biliyorduk.

Sunay ile o kadar çok anımız var ki hangi birini anlatayım? Sadece yaşadıklarımız değil, onun diğer arkadaşlarımızla ve dostlarımızla yaşadığı anılar da benim hatıra ağacımda konmuş kuşlardır. İleride belki yazarım. Bugünlerde sosyal medya çöplüğünde Sunay Akın imzalı ama ona ait olmayan bir sürü söz ve şiirle karşılaşıyorum. Ama onun, çöplüğe düşmeyen bir anısını ve bir ders niteliğindeki sözünü benim hatıralar dalımdan uçurayım. Tepebaşı’nda yapılan Tüyap fuarlarının birinde, bir kadın okuyucu gelip ona şöyle bir soru sormuştu: “Sunay Bey şiirleriniz hep kısa, neden şiirleriniz kısa yazıyorsunuz?” Onun verdiği yanıt şöyle idi: “Kısa şiir akvaryum gibidir.” Kadının suratı değişmedi, istediği yanıtı alamamıştı. Sunay devam etti: “Tabii ki sorunuzun cevabı bu değil, bu akvaryumun içine okyanusu sığdıracaksınız. Sadece okyanusu sığdırmayacaksınız, içinde bir de balina besleyeceksiniz.” Kadın, Sunay’a teşekkür ederek uzaklaştı. Şimdi bu anekdotun ışığında devam edelim. Bizans İmparatorluğu erken tarihçilerinden Prokopius Karadeniz’de “Porfirus” adlı bir balinanın varlığından bahseder. Yakın bir tarihte de Rusya’dan bir sirkin havuzundan özgürlüğe kaçan bizim “Aydın” adını verdiğimiz bir balina vardı. Evet! Şimdi Karadeniz’de balina yok! Doğru, Karadeniz’de yok. Şaşırma-
mayın! Benim için var; Sunay Akın, benim için şiirimizde

şehrimizde yaşayan sularında yaşayan bir balınadır. Hem de karanlık suları yaptıklarıyla, yazdıklarıyla aydınlatmaya çalışan bir aydın, bir Porfirus’tur. Yazıyı şımartalım biraz, o balinanın adı, “Aydın Porfirusunay”dır.

Şiirin ve yazının kıyası iyidir diyerek yazımıza sonlandırıp Porfirusunay’ın (sırtında taşıdığı planktonlara inat) kuyruk sularının peşine takılarak aydınlattığı yollar-da onu takip etmeye devam edelim.

Not: Bu yazıyı yazdığım sırada tesadüfün şiir eli mi bilmiyorum, masada duran Sunay Akın’ın *Antik Acılar* adlı şiir kitabının sayfalarını kedim patileriyle açmaya çalışıyordu. Sonra bir sayfada durdu. Patileriyle bir şey yakalamaya çalışıyor, bir yandan da sayfayı yalıyordu. Ne varmış diye sayfaya baktığımda “Sana Yakın” şiiri ile karşılaştım. Sayfada en çok “balina” sözcüğünün olduğu dize ıslanmıştı. Kedi bu; kim bilir hangi niyetle yaladı? Belki de kedi müzesi için teşekkür ediyordur? Kim bilir?

*Bir dostun sıcaklığına
Öylesine
Yaslamak istiyorum ki başımı
Ya omuzunu uzat sevgilim
Ya da telleri kopuk
Bir kemani*

*Kanadının altına sığınacak
Bir kuş arayan
Eskimiş saçak gibiyim sensiz
Ya da bütün balinalarının
Kıyıya vurup
İntihar ettiği
Bir deniz*

*Bir hitit çanağıyım
Toprağa gömülü
Ve sen
İlk kazısını yapan
Bir arkeolog ürkekliğiyle
Ellerinin arasına
Al beni*

*Tek dileğimdir çünkü benim
Sana yakın bir sunay akın*

DİZE GELMEYEN DOSTLUK

CAN ERSAL

Bir şair ile bir ressamın birlikte oluşturduğu şiirli resimlerin temeli bundan yaklaşık otuz yıl önce atıldı. Esasen biz bu temeli, şiirin ustası Nâzım Hikmet ve resmin ustası Abidin Dino'nun birlikte ürettikleri eserlerden ilhâmla o geleneğin üzerine attık. Ne var, bunun için sadece ustalık ve beceri yeterli değildi. Bunun için dünyaya aynı pencereden bakabilmek, arkadaşlık, kardeşlik ve çok uzun yıllar gerekiyordu. İşte... Sunay Akın ve ben, şiirli resimler yapabilmeye bu otuz yıllık dostluğumuzun sonunda anca başlayabildik.

Şiirli resimlerimizden ve Sunay ile aramızdaki bu sanatsal ilişkinin sırrından bahsetmeden önce bu yola nasıl çıktığımdan, çıktığımızdan söz edeyim.

Sunay bir gün şiirlerimin yazılı olduğu dosyayı eline aldı ve büyük bir ciddiyetle, dikkatle okudu. Okuyup bitirdiğini görünce, “Nasıl buldun şiirlerimi? Beğendin mi?” diye sordum. Sunay bir süre yüzüme baktıktan sonra, “Bir şey diyeyim mi sana?” dedi, “sen resim yapmaya devam et.” Oysa ben yazmış olduğum şiirlere resimler yaparak onlarla sergi açmak istiyordum. Ama Sunay böyle deyince vazgeçtim. Kendi kendime, “Sunay gibi bir dostun varken sen mi şiir yazacaksın? Haddini aşmanın ne anlamı var?” dedim. Bir yandan da resimli şiir hayalimden vazgeçmek istemiyordum. İşte bu vazgeçemeyiş, beni yenisinden şiirle buluşturdu. Ama bu defa Sunay'ın şiirleriyle...

Bir zaman sonra Sunay Akın'ın şiirlerinden seçerek o şiirlerin verdiği ilhâmla yaptığım resimleri, hangi şiiri olduğunu söylemeden Sunay'ın masasına koymaya başladım. Sunay da her resme kendi şiirlerinden birini yazdı. Dile kolay, bugüne kadar hiç yanılmadık. Ne Sunay yanıldı ne de ben... Nitekim, dediğim gibi, bu yanılmadan yazılan şiirlerin arkasında yaklaşık otuz yıllık dostluğumuz ve birlikteliğimiz vardı.

Resimler iyice birikince onlarla ufak bir sergi açtık. Serginin adını ise “Dize Gelmeyen Renkler, Dizeye Gelen Sözcükler” koyduk. Bu sergi hem adıyla hem de eserleriyle öyle anlamlıydı ki benim için... Sunay ve benden başka Bedri Rahmi Eyüboğlu imzalı eserler de sergilenmiş, muhteşem bir atmosfer yaratılmıştı. Bu hatırayı boynumda bir madalya gibi hâlâ taşıyım.

Aynı zamanda, Sunay ve ben, çok güzel insanlarla birlikte olma şansına eriştik. Can Yücel'den Cemal Süreya'ya, Asım Bezirci'den Hasret Gültekin'e... Ama biri var ki, rahmetle ve özlemle onu hep anıyor ve arıyorum: Sabit Ayazbeyoğlu... Ayazbeyoğlu, Mimar Sinan Üniversitesi Genel Sekreteri ve hocamdı. Beni Sunay ile o tanıştırdı. Sunay'da ve bende çok emeği olan bu güzel insanı anmadan edemezdim. Beni çok değerli bir dostla, arkadaşla tanıştırdığı için kendisine hâlâ bir teşekkür borçluyum. Umarım huzurla uyuyordur. Sunay ile dostluğumuz bize ondan miras. Ve biz o mirası, o emanetini incitmeden, kırmadan devam ettiriyoruz.

MASALSI DÜNYA: KARTAL BELEDİYESİ MASAL MÜZESİ

Yeşile hasret kaldığımız, betonların istilasını altındaki günümüz İstanbul'unda, Kartal Belediyesi tarafından Kartal Yakacık'ta, ağaçların içinde kaderine terk edilmiş tarihi binanın restore edilmesiyle edebiyat-severleri mutlu edecek bir müze açıldı: Kartal Belediyesi Masal Müzesi.

Kartal Belediyesi Masal Müzesi, kültürel etkinlikleriyle adından sıkça söz ettiren, Kartal'ı, İstanbul'un kültürel konularında söz sahibi ilçesi olma parolası ile yola çıkan Kartal Belediyesi öncülüğünde, sadece edebiyat alanındaki katkıları ile değil müzecilik alanında da ülkemize önemli hizmetler veren Şair-Yazar Sunay Akın'ın küratörlüğünde kuruldu.

Geçtiğimiz günlerde Kartal Belediye Başkanı Gökhan Yüksel'in öncülüğünde düzenlenen Masal Festivali ile adını geniş kitlelere duyuran Kartal Belediyesi Masal Müzesi'nin bahçesinden içeriye doğru adımını atan ziyaretçiler, masalsi bir dünyaya doğru yolculuğa çıkacaklarının hissine kapılıyor. Müzenin girişindeki sevilen masal kahramanı Pinokyo'nun evi şeklinde tasarlanan güvenlik kulübesi, alışılmışın dışındaki yapısıyla insana güven duygusu veriyor.

Ziyaretçiler, ağaçların içerisinde müzenin kapısına doğru ilerlerlerken, bahçe içerisinde bulunan masal kahramanlarının heykelleri ile karşılaşıyorlar. Kimlerin heykelleri yok ki bahçede; Cinderella, Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler, Heidi, Hansel ile Gretel ve Keloğlan... Heykelleri gören ziyaretçiler onlardan zor ayrılma da asıl yolculuk; Türk ve dünya masallarına ait nadir kitapların ve yine bu masallardan esinlenilerek yapılan tarihi değere sahip oyuncakların sergilendiği müzenin içerisinde başlıyor.

Sahne Tasarım Sanatçısı Ayhan Doğan tarafından, çocuklara okuma alışkanlığı kazandırsın diye Pop-Up kitap şeklinde tasarlanan müzenin ilk bölümünde “masal okumanın tarihi” ziyaretçilere sunuluyor. Oyuncakların sergilendiği müzelerin niteliğini belirleyen en önemli eserlerden olan bebek evleri Kartal Belediyesi Masal Müzesi’nde de “masal okumanın tarihinin” anlatıldığı bölümde sergileniyor. Bu bebek evlerinden biri olan kitapçı bebek evinde ise asıllarından birebir küçültülmüş olan oyuncak kitaplar, edebiyatseverlerin dikkatini çekiyor. Ayrıca dünyanın en önemli masal yazarlarından biri sayılan Hans Christian Andersen’in 1850 yılında Danimarka’da, ilk kez resimli olarak basılan “Histoire” kitabı da görülmeye değer eserler arasında yerini alıyor.

Müzenin diğer bölümlerine geçildiğinde ise; çizgi filmlerin temelini oluşturan Laterna Magicalar ve Laterna Magicalar’ın dünyada nadir bulunan filmleri de ziyaretçilerin ilgisini çekiyor. Yine bu bölümde sergilenen Osmanlıca masal kitapları da Osmanlı’nın edebiyat tarihi açısından müzeyi gezenlere derin bir bilgi hazinesi sunuyor. Özellikle Kilisli Muallim Rıfat’ın 1916 yılında ilk kez Osmanlıca olarak neşrettiği *Kitab-ı Dede Korkut* kitabı görülmeye değer eserler arasında ön plana çıkıyor.

Kartal Belediyesi Masal Müzesi’nde, Türkiye’de 1950’li-1960’lı yıllarda sokak başlarında yer alan kitapçıların temsili de müzenin içerisinde yer alıyor. Çocuklara kitap satan kişi ise 1800’lü yıllarda Türkiye’yi gezmiş ve Türkler hakkında olumlu sözler söylemiş olan Hans Christian Andersen! Andersen’in bu heykeli ise Türkiye’de bir ilk olma özelliği taşıyor.

Çocuklar tarafından en sevilen edebiyat türü olan fablların kitapları ve oyuncakları da Kartal Belediyesi Masal Müzesi vitrinlerini süslüyor. Yine bu bölümde sergilenen 1920’li yıllarda Almanya’da eğitim amaçlı olarak kullanılan masal afişleri de görülmeye değer eserler arasında yerini alıyor. Bremen Mızıkacıları, Bambi, 101 Dalmaçalı, Lassie gibi önemli karakterlerin sergilendiği bölümde ise asıl dikkati, dünyanın en önemli fabl yazarı olarak kabul edilen Jean de La Fontain’in orijinal fotoğrafı çekiyor.

Müzeyi gezen ziyaretçiler, herhangi bir vitrinin önünde durduklarında önemli olmasına rağmen daha önce duymadıkları bilgileri oyuncaklar ve kitaplar aracılığı ile ediniyor. Öyle ki ülkemizde Nasreddin Hoca’nın değeri günümüzde dahi anlaşılmasa da 1900’lü yıllarda Almanların Nasreddin Hoca’yı tanıyıp, oyuncakını yapması bize kültürümüzün ne derece önemli ve derinlemesine olduğunu gösteriyor.

Dünya klasikleri arasında önemli bir yere sahip olan; Don Kişot, İnâtçı Keraban, Aya Seyahat, Küçük Prens, Robinson Crusoe, Pinokyo, Kırmızı Başlıklı Kız, Kurbağa Prens, Çizmeli Kedi, Alice Harikalar Diyarında, Kül Ke-disi Cindirella gibi kitapların da ilk baskıları ve bu kitapların kahramanlarından esinlenerek yapılmış olan tarihi değere sahip oyuncakları da Kartal Belediyesi Masal Müzesi vitrinlerini süslüyor. Özellikle Pinokyo’nun bilinen ilk oyuncacı ve Gustave Dore’nin illüstrasyonlarını yaptığı *Don Kişot*’un ilk baskı kitabı görülmeye değer...

Kartal Belediyesi Masal Müzesi’nin bir başka bölümünde ise plaklar, kasetler gibi teknolojik gelişmelerin tarihine uygun olarak sergilenen eserlerle masalları seslendirmenin tarihi anlatılıyor. Bir vitrinde ise müzenin içerisinde yer alan masal kahramanlarının origurumi sanatı ile yapılan bebekleri, bu sanat hakkında ziyaretçilere bilgiler veriyor.

Masalların tarihinin anlatıldığı ve her detayın düşünüldüğü müzede, dünyanın çeşitli ülkelerine ait masal kahramanlarının resimlerinin yer aldığı pullar da sergileniyor. Yine üzerinde masal kahramanlarının resimlerinin yer aldığı Fransızlara ait kibrit kutuları da beğenilen eserler arasında; ancak sergilenen kibrit kutuları arasında asıl ilgiyi çeken eserler ise Almanların geleneği olan kibrit kutuları içine yapılmış olan masalların minyatürleri oluyor.

Bunların dışında, Avrupa’nın önde gelen müzelerinde olduğu gibi Kartal Belediyesi Masal Müzesi’nde de yetişkinlere ve çocuklara yönelik uzman öğreticiler tarafından çeşitli atölye çalışmaları yapılıyor; üstelik ücretsiz olarak! Ayrıca atölye çalışmalarının dışında yine yetişkinlerin ve çocukların katılabildiği masal dinletileri ve söyleşiler yapılıyor.

Kartal Belediyesi Masal Müzesi, her yaştan ziyaretçisini, sözlü gelenekten yazılı geleneğe doğru uzunca bir geçmiş olan masalların tarihine doğru yolculuğa çıkartmak için ziyaretçilerini bekliyor.

BETER

BETÜL DÜNDER

Ne yanan ne yakan biliyor ne olduğunu
bekliyor zaman güzün kışın içinde

beklemiyor oysa alev
ilerliyor gözünün içine baka baka
hasret gibi bir şey
incelikle beter ediyor geceyi
gecedeki hayvanı beter ediyor
aşk gibi bir şey

ne yakan ne yanan biliyor ne olduğunu
diyeyim ben
anemonların hatrına mayıslarda çatlayacak toprağa
bıaktım neyim varsa ateşi şımartan rüzgâra
yak dedim yak eski bir iskeletim burdan başla
kaçırmam kemiklerimi veririm saçlarımı eline
umrum mu yeryüzünde kaç yangın ettiğimiz
ben ki hoş eyledim gövdeyi uzatıp bir cana
dahasını diyemem, eldir gözü var, nazarı var

bu yanmaksa alevleri toplayan gövdem
küllerimi dağıt kalmasın bir iz benden
ne yanan ne de yakan ne olduğunu biliyorken
anlattım saklımı henüz açmamış bir çiçeğe
ayın gölgesinde dinlenirken
etimdi mundardı
dağ keçilerini emzirirken hatırladımdı
kaskatı memelerimi
dahasını diyemem, avcıdır mızrağı var, oku var

ama baharmış gelecekmış
bitecekmiş bu rutubet kokmuşluğum
insan beklerken beter oluyor beter
yetmez mi sanırsın gücüm
öldürmeye ateşi dindirmeye rüzgârı
uyusam uyansam bana ne olduğunu bilmesem
sanki kekik kokacağım durup dururken

YOL ARKADAŞIM

GAMZE GÜLLER

Onu ilk gördüğümde altı yaşımdaydım. Önce hayal gördüğümü zannettim. Güvertenin bir köşesinden aniden önüme fırlamış, sonra el sallayarak uzaklaşmıştı. Ne kadar aradıysam da bulamadım onu gemide. Anneannem ve dedemle kaldığımız kamaranın her yerine baktım. Yemek salonuna, havuzun çevresine. Yoktu. Birilerine sormayı denedim, benim yaşlarımda kırmızı elbiseli bir kız çocuğu görmüşler miydi acaba. Gülererek başımı okşadılar yalnızca. Gemi İtalya'dayken bu kez Pompei'de harabelerin arasında rastladım ona. Yakalamakta kararlıyım ama kalıntıların içinde saklanacak çok yer vardı, beceremedim. Ayrıca anneannem elini bırakmama izin vermiyordu. Onlar farkına varmadan liman liman izini sürdüm onun. İndiğimiz her yerde şöyle bir görünüp kayboluyor, onu takip etmem için işaret ediyordu bana. Roma'da Trevi Çeşmesi'ne para atıp onu yeniden görmeyi diledim. Geziden döndükten sonra bir daha uzun süre karşılaşmadık. Hatta varlığını bile unutmuştum. Ta ki liseyi bitirdiğim yıla kadar.

Yine bir gemide, bu kez babamlaydık. Mimarlık fakültesini kazanmıştım. Kendisi de mimar olan babam, bana mimar olmanın ilk koşulunun dünyayı görmek olduğunu söylemişti. Dört yıl boyunca eğitimini alacağım mesleğimin en iyi örneklerini bana göstermekte kararlıydı. Korint kanalından geçerken eski dostumun güvertede güneşlendiğini gördüm. Yıllar içinde pek çok yerde görür gibi olmuştum onu ama hep eski bir yanılsama olduğunu düşünüp oralı olmamıştım. Bu sefer de yanına gidene kadar ortadan kaybolmuştu bile. Ama gezdiğimiz her yerde peşimizdeydi. O da büyümüştü. Artık benim yaşlarımdaydı. Benimkine benzer taşlanmış bir kot etek giymişti. Saçları benimkiler gibi kabarıktı. Venedik'te Rialto köprüsünün üzerinde karşılaştık, Atina'da Akropol'ün önünde ikimizin de başında kirazlı birer hasır şapka vardı, Mykonos'ta o da değirmenlerin önünden gün batımını izliyordu. Gezinin sonunda güçlükle ayrıldık. Ama onu yeniden göreceğimi biliyordum.

O yıldan sonra hep onun peşinden koştum. Uzun süre görmezsem özlüyordum. Bir sonraki sefer nerede buluşabileceğimizi hayal ediyordum ve her fırsatta yanında alıyordum soluğu. Nereleri gezmedik ki birlikte. Neler yaşamadık... Kimi zaman iş seyahatlerimde takılırdı peşıme, hazır buradayız, her yeri görelim, derdi. Kazakistan'ı gezdik birlikte, Özbekistan'ı, Azerbaycan'ı, Gürcistan'ı, Rusya'yı, Çin'i... Bazen gözümüzü karartıp Tayland'a, İsrail'e, Amerika'ya, Irak'a kaçtık. Yıllar içinde Avrupa'yı karış karış gezdik. Sevdığımız yerlere yeniden gittik hatta. Her fırsatta Türkiye'nin görmek istediğimiz yerlerine gittik. Üç denizinde yüzdük, dört ikliminde gezdik. Neden sonra babamın da bir yol arkadaşı olduğunu

fark ettim. O da benimki gibi durmadan onun aklını çeliyor, uzaklara çağırıp duruyordu onu. Kimi zaman birlikte, kimi zaman tek başımıza yol arkadaşlarımızın peşine takılıp durduk.

Bir seyahatimizde Roma'da yine babamla Trevi Çeşmesini'nin önündeydik ve altı yaşımda ne dilediğimi hatırladım. Dileğim gerçek olmuştu. Birer bozukluk daha fırlattık havuza babamla. İkimiz de birbirimizin ne dilediğini biliyorduk.

Son nefesini vermeden önce babama, hayatta neyi değiştirmek isterdin, diye sordum. Şimdiki aklım olsa daha az çalışır, daha çok gezerdim, dedi bana. Hayatta tanıdığım en çok gezen, gezmeye delicesine âşık bir adamdan bunu duymak, yüreğimizde yerleşen yeni yerler görme tutkusunun ne denli kuvvetli olduğunu gösterdi bana.

Şimdi babam yok ama ben yol arkadaşımın peşinden gitmeye devam ediyorum. Biraz ayrı kalsak özlüyorum, yüreğimde bir sıkıntı, içimde bir kıpırtı başlıyor. İkimizin de yaşı ilerledi biraz. En son Milano'dayken Duomo meydanındaki görkemli katedrale baktık birlikte. Çok zaman oldu, diye düşündük, eskisi gibi enerjimiz yok artık. Yalnızca içini gezip çıktık, merdivenlerden tepeye tırmanacak gücü bulamadık kendimizde. Hatırlıyor musun, dedi bana, Barselona'da Sagrada Familia'ya nasıl tırmanmıştık döne döne, dakikalarca. Hatırlamaz mıyım, dedim, dizlerimizin bağı çözülmüştü neredeyse ama yukarı çıktığımızda gördüğümüz manzara tüm o yorgunluğa değmişti. Döndüğünde bir öykü yazmıştın, dedi. Dallar göklere uzanan zaman öncesi ağaçları, mozaik bezeli dev kertenkeleleri, çatılarda kıvrıla büküle ilerleyen kiremit pullu ejderhaları, caddeleri kucaklayan fosilleşmiş kemikler gibi dalgalanan kireç taşından cepheleri anlatmıştın. Ne kadar da süslü yazıyormuşum o zamanlar! Eh, büyüdün, dedi.

Gezmek hep ilham verdi bana. Moskova'da St. Basil Katedrali'nin renkli helezonlarla yaldızlanmasını yazdım, Irak'ta dağlarda dönüp duran kırmızı bir çığlığı, Astana'da akmak bilmeyen İşim nehrinin koynuna her şeyi alıp nasıl donduğunu... Gittiğim, gördüğüm her yer hem kalbime hem de sayfalarım işledi. Anlatma derdi küçücükken düştü içime. Gezmek de öyle.

Yeri geldi müzelerin önünde saatlerce kuyruk bekledik, yalnızca oraya özgü özel bir şeyi görebilmek için otobüslerle, trenlerle kilometrelerce yok katettik. Yeri geldi ayaklarımız zonklayana kadar sokak sokak yürüdük. Belki biraz yaşlandık ama bir şey hiç değişmedi, dedi. Nedir o değişmeyen, diye sordum. Heyecan, dedi. Belki

onlarca müze, kale, katedral gezdik ama hâlâ bir yenisini görecektir olmak heyecanlandırıyor bizi. Binlerce tablo görmüşüzdür, litrelerce kahve içmişizdir sokak kahvelerinde, kilometrelerce yokuş inip çıkmışızdır, kim bilir kaç otel odasında kalmışızdır yine de o heyecanı tüketmedik.

Aynı yazmak gibi, dedim. Kaç sayfa yazarsam yazayım içimde dinmeyen bir heyecan var. Hangimizi daha çok seviyorsun, diye sordu muzipçe gülümseyerek. Kiskanmadığını biliyordum. O da ikisinden de vazgeçemeyeceğini biliyordu.

Şimdi yine bavul topluyorum. Bu kez de Antakya'nın mozaikleri çeldi aklımızı. Yol arkadaşımın beni orada beklediğinden eminim. Ama daha güzeli, dönüşümde de beni bekleyen bir dostumun, defterimin olması. Babamın hızına yetişmem belki zor ama bende bu yol arkadaşı oldukça daha çok yer görürüm diye umut ediyorum. Babamsa gittiğim her yerde benimle ve hep öyle olacak...

UYKU, KARDEŞİM...

HAYDAR ERGÜLEN

“Çok şükür çok şükür bugünleri de gördük/ölsem gam yemem gayrı’nın resmini yapabilir misin?” Nâzım Hikmet’in bu dizelerini sık sık mırıldanırım ve o zaman şiirin hem bir öngörü hem bir sezgi, hem de ne yalan söyleyeyim, ‘işlevli’ bir şey olduğunu da düşünür, hatta buna ikna olurum. Çok mutluyum, bu kez de öyle oldu. Hem de öyle oldu ki, geldi beni en sevdiğim ‘şey’ üzerine yazarken buldu! ‘En sevdiğim’ derken...

“Hayatta en hakiki...” diye başlayan cümlesini çok severim Gazi’nin. Severim zira çok imkânlı bir cümledir, üç noktadan sonra istersen mürşit dersin, istersen insan dersin, istersen dost dersin, istersen benim gibi ‘şey’ dersin. Ne istersen. Ama ben en çok ‘uyku’ derim ve onu isterim. Neyin karşılığı? Hepsinin. ‘Hayatta en hakiki’ ne varsa.

Hakiki deyişim bazen ‘kökten laik’ anlamına da gelir. Aşırı, kökten, ‘post’, ileri, ekstra, fazla, sonuna dek, sonsuz. Uyku da güzel geldiği, birden geldiği, tatlı geldiği, yavaş geldiğinin yanı sıra, asıl olarak ‘laik’ gelir bana. Kökten laik. Başka nerelerde var, hiç düşünmedim, ama gerçeğin iki yerde olduğuna inanıyorum. İkincisi şarap, ilki uyku. Gerçek uykudadır. Ve cennet de ve cehennem de ve araf da... Bundan sonrası teolojiye ilişkindir. Kimin dediği aklımda değil, “uyku, ölümün yarısıdır” sözünü okuduğumda ya da duyduğumda, kalan yarısının da rüya olduğunu düşündüm. Cennet de cehennem de oradaydı işte. Bana kalırsa, olabilecek en iyi yerdeydiler, uykunun ülkesinde ve rüyanın içinde. İnsanın tanrı olduğu tek yerde. Uyku, insanın kendi tanrısı olduğu tek yerdir. Rüya da yedi kat göğün üstünden yedi kat yerin altına, sonsuzluğunun ülkesi. Ruhi Su da “Benim Kâbem insandır” deyişini, bir uyku dönüşü dile getirmiş olmalı.

Uykunun sevincine sözcüklerle ortak olmaya çalışmak beyhude. Ama beyhudenin tümünden yarsız, gereksiz olduğunu kim söyleyebilir ki? Beyhude güzellik, ‘beyhudenin güzelliği’ diye var olduğunu umduğum, yoksa da uydurmaktan bahtiyarlık duyduğum bir düşünce. Çoğu kere beyhudedir çaba, olsun, beyhudenin güzelliği de buradadır işte. ‘Olmak’tan yeğdir, olmaktan güzel. Bu yazının kardeşleri, arkadaşları, aynı sıra ve sınıfı paylaştıkları, mavi yakalıları, beyaz yakalıları, gri yakasızları, hızlıları, yavaşları, yoldaşları, kiracıları, göçmenleri, yurtsuzları, mülksüzleri, ezcümle yazının yurttaşları olan sözcükler, virgülden soruya noktalamalar, noktasızlar, boşluklar, “Güzelliğin on para”dan daha fazla ettiği beyhude bir aşkla uykuyu severler. Dünyaya uykudan gelmişler gibi bir anne bulurlar onda. Yazının diyelim annesidir uyku. Şiiri de ‘annelik sanatı’ olarak gören bir yazarı

için bu şaşırtıcı değildir. Şaşırtıcı olan uykunun kendisi dir. Uykunun ne’liğinden nerelere ve nasıl sızdığına değin bir merak ilmi, seyahati, serüveni, mitolojisi...

İnsanın, kendinin tanrısı olduğu bir yerde din de olmayacaktır haliyle. Din, başkalarının Tanrı adına yürüttüğü bir çalışma, bir pazarlama etkinliği, belki de bir bilim-kurgu kaynağıdır, bir fantazyaya olduğunaysa hiç şüphe yok! Benim yok. Uyku dini de yok. Hem niye olsun! İnsanın özgürleştiği nerdeyse tek yerde, uykuda, dinin ne işi ne de gereği var! İnsanın özgürlüğünü kısıtlamak, onu baskı altında tutmak için icat edilen bir ideolojiden söz ediyoruz. Hem uyku varken, uyutmak için dine de ihtiyaç yok!

(Bu son cümle de ‘Sakallı’ya bir selam olsun!)

Uyku dini yok ama, uyku cemi var. Var çünkü, uyku bir ayin. Bir tören, şölen, şenlik, karnaval. Ve kutsal. Kutsallığı göklerden değil, aksine gözlerden geliyor. Bunun için gözlerini kapatıp içini açman yeterli ya da içini açıp gözlerini kapatman. Kutsal da böyle bir şey değil mi, açık ve kapalı. Uyku cemi de, adı cem ya, topluluk, çokluk anlamında, iki göz gerektiriyor. Onların kapaklarını indirince ayin başlıyor! Bilmem ki şimdi ‘hey gözünü sevdiğim uyku!’ demenin tam sırası mıdır, şimdi değilse ne zamandır, insan sonsuz uzaklık gibi, sonsuz uykuya sarıldığı, sığındığı zaman mıdır?

Uyku kutsaldır. Uykunun kutsallığı onun hakikat ve oyunun yanında üçüncü bir yaşama sebebi olarak varlığıdır. Üstelik tam da günün üçte birini kapsaması, sevilmesi, özlenmesi, hasreti ve vuslatıyla, sevgiliden bile aziz geldiği olur.

(Sonra araya uyku girer. Belki de ‘araya uyku gelir’ demeliydim. Uykunun araya girmesi yakışık almaz, hem de ona haksızlık sayılır, ama araya gelirse hoş geldi, safalar getirdi denir ve göz aydınlığı dilenir!)

Uyku... deyincedir! Uyku her şeydir, çok şeydir deyip geçmek ya da burada kesmek de iyidir. Zira uykuya dair ‘bilimsel’ bir çalışma yapmıyor, böyle bir makale yazmıyorsanız, ne söylemeniz hoş ve boş gelir! Sizin hoş yazmanız kadar, okuyana da boş gelmesi, ne sizin ne okuyucunun elinde olan bir şeydir, uyku böyledir. Hatta uyku, böyle böyle böyledir.

Uyku, insanın 7. kardeşidir. Yazıyla daha uykulu olacaksa, yedinci kardeşidir. Uzak kardeş mi, değil. Tam kardeş. Gözde kardeş. İnsanı hiç terk etmeyen, zamanla ondan uzaklaşıp başkasını seçmeyen, ne zaman çağrılrsa kardeşlerin en sadığı olarak orada beliren, çoğu kere çağrılmadan gelen kardeş. Sürpriz kardeş: Gözlerini kapa, ben geldim!

Dünyanın gurbet olduğu, içinde dünya ve gurbet geçtiği için güzel bir söyleyiştir, biraz da içli. Benim de bazen inanasım gelir, ne güzel derim, öyleyse yitiklerimiz, sevdiklerimiz de asıl yurdumuzda beklemektedir bizi! Keşke, umarım, n’olur öyle olsun! O kadar uzağa gitmeye gerek yokmuş fakat, işte ‘kapıyı kapatınca arkası gurbet’ denildiği gibi, gözlerini kapayınca da arkası ana yurt. Sevdiklerimiz de orada, yitirdiklerimiz de. O yüzden dünya gurbetiyle, uyku yurdu arasındaki bu yakınlık, bu çoğu sevinçli yolculuk, gurbet duygusuna da ‘kederin neşesi’ türünden şiirsel bir coşku vermekle kalmayıp, ‘nerde gurbet, orda rüya’ yaklaşımıyla da gönüllere ve gözlerle su serpmektedir...

(Bu bölüm biraz kaplıca ve termal tesisler tanıtımı gibi oldu ama, yazı da zaman zaman dinlenmek, yatışmak, kendine gelmek ve aradığı huzuru bulmak ister. Ezcümle uyumak ister.)

Uyku deyince... Akan sular durur! Gece, bir Yahya Kemal şiiri gibi olur: “Bir uykuyu cananla beraber uyuyanlar”dan söz etmiyorum yalnızca, orada bile insan ‘önce uyku’ diyebilir, demiş bulunur, zira uyku bu. Belki de yine ‘şairin dediği gibi’ uyku “kendi gök kubbemiz”dir. Fakat Üstadın asıl uyku getiren şiirleri, uykuyu bazen sularla bazen seslerle buluşturduğu şiirlerdir ki, şiirlere mi yoksa uykulara mı yoksa ikisine birden mi, bilemem, doyum olmaz. “Kandilli yüzerken uykularda” o 1927’de Varşova’da “Kar Musikileri” içinde bir ‘İstanbul rüyası’ görecektir: “Sandım ki uzaklaştı yağan kar ve karanlık/Uykumda bütün bir gece körfezdeyim artık!”

Uyku Cemi: Uykunun toplayıcı olduğunu, bir araya getirdiğini, buluşturduğunu düşünürüm. Bir davet gibi. Sizin evsahibi olduğunuz bir davet, bir cem. Sonra hep birlikte dağılmak üzere. Tabii cenneti de cehennemi de göz alabildiğine, doyasıya yaşamak üzere. Bir cem ve bir bahçe aynı zamanda. Rüya bahçesi. Belki de asıl yanlış bir dünyaya geldiğimizdendir mutsuzluğumuz, uykusuzluğumuz, huzursuzluğumuz, umutsuzluğumuz... Uyku bize annelik yapan bir dünyadır belki, anadünya, anne-dünya. Ve bu dünyadan geceleri annemize sığınır gibi, o asıl dünyaya, anadünyaya gidiyoruz belki de. Katlanmak için bu dünyaya, gördüklerimize.

Evden bahçeye, avluya çıkmak gibi bir şey uyku. İnsanın kendi kendine değil, başkalarıyla birlikte daha çok kendi olması hali. Yalnız ve Birlikte. Hem tek çocuk hem de kardeşleriyle çocuk olma hali. Tam da şöyle yazmak istediğim gibi: Acayip bir şey. Neredeyse anlatılamaz. Anlatmaya çalıştıkça, azalmak bir yana çoğalan. Tamamlanmak ne kelime, eksilen. Belki de üzerine hiç yazılmaması, konuşulmaması gereken. Öyleyse neye benzeyen? Elbette

aşka, sonra da şiire. Tıpkı onlar gibi hem bir ‘olanak’ hem de niyetiği, anlaşılması, doğası ‘olanaksız’ olarak tarif edilen.

Uyku üzerine sayıklamalar. Kardeşim olmasaydı, uyku üzerine bu başlıkla yazardım. Ama “uyku, kardeşim”. Öyleyse sayıklamaya devam edebilirim. O başka hiçbir şeye benzemez, benzetilemez, bilirim. Yine de benzetilse bile, bundan şikâyet etmeyeceğini, aksine geniş göğüne, sıcak göğsüne, derin kalbine, uzun şefkatine ve güzel gecesine, bazen de tatlı gündüzüne, şeker ikindisine, en çok da lezzetli mi lezzetli öğlesine her şeyi, benzetildiği şeyleri de konuk edeceğini bilirim.

Öyleyse uykuyu çok sevdiğim şeylere de benzeterek daha çok sevmek isterim. Çoktan çok sevdiğim Nar’a, ki benim için ilkin aşk demektir, sonra da aşk demektir, hep aşk demektir, benzer. Nar gibi içlidir, derindir, çoktur ve benzersizdir. Gece olur bir tane, düş görülür bin tane. Uyku nardan başka ne?

Uyku gibi meyve var mı hem?

Süt. Uyku süttür, süt uykudur, ikisi de birbirinden mahmurdur. Süt uyuyunca peynir olur, çocuk uyunca süt olur. Süt, ne güzel kelime! İnsan her gece yatmadan önce bu sözcüğün önünde diz çöküp ona dua etmek ister. Varlığını övmek ister. Süt de uykudan önce değil midir hem? Kokusu, duygusu, rengi, yoğunluğu, adıyla bu denli uyumlu olan kaç sözcük var? Üzüm var en başta, ama süt başka. Süt sadece bir içeceğin değil duygunun da adı. Ve onunla uyku daha da tatlı!

Uyku mavidir desem, hem huzurlu, uzun, iyi bir uykudan söz etmiş olurum hem de uykuda göğün yüzü kadar geniş bir bahçe bulurum. O bahçede iyilik, o bahçede çocukluk, o bahçede çocukluğun tuzu o bahçede yaz, o bahçede ikindinin gölgesi olarak uyku.

O bahçede kardeşlik. Uyku, bir kardeşlik biçimidir. Güzelliği yalnızca rüyadan değil, kardeşlikten gelir. Kardeşi uyumadan gözüne uykuya girmeyenlerin şenliği, şöleni, bayramıdır uyku, rüyaysa bayram yeri, lunapark. Hatta atlıkarınca.

Çocuğun uykusu mutluluktan bir baş dönmesi değil midir, öyleyse rüyası da çocukluktan başı dönen atlıkarıncadır.

(Buraya kadar uykunuz gelmedi mi? Oysa çoktan uyuk-

lamaya başlamanız gerekirdi. Demek ki uyutucu değil, uyarıcı bir yazı yazıyorum. Oysa böyle bir yazının en çok da uyutucu olması beklenir!)

Uyku için ‘ölümün yarısı’ ya da ‘yarı ölüm’ denir ya. Bir tür ayrılık yani. Bense tam tersini düşünüyorum. Ne yarı ölüm ne ayrılık, uyku kavuşmanın ta kendisi. İnsan uyuduğunda kendisine kavuşuyor, o zaman tam kendisi olarak insan oluyor. Ve bu eksiksiz, mükemmel, benzersiz, dile getirilemez bir deneyim. Deneyim demeyim, yaşama.

Uykudan önce bu yazıya da başlık olan, Fikret Kızılok’un büyüleyici sesinden dinlemeniz önerisiyle “Uyku Kardeşim”e kulak verelim: “*Uyku kardeşim ver elini/usul usul damla damla beraber/eriyelim/eriyelim/sonra bembeyaz fukara bir bacada/tek göz olmuş umutlarla sevdalarla tütelim/eriyelim/ mavi mavi ince ince usul usul/ eriyelim*”. Sonra da “*Rüya bütün çektiğimiz/rüya kahır, rüya zindan*”ı dinleyelim.

CAHİT ATAY VE TİYATROSU ÜZERİNE

SELİM ÇİZMECİ

Dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel tarafından 1940 yılında kurulan ve dünyadan sanat, edebiyat ve düşünce tarihinin en önemli eserlerini Türkçeye kazandıran Tercüme Bürosu’nun Türkiye’deki entelektüel gelişmeye çok büyük katkısı oldu. Belki de harf inkılabından sonraki en büyük katkı Tercüme Bürosu’nundu. Kuşkusuz buradan çıkan eserler entelektüel bilginin gelişmesini sağlamakla kalmadı. Bunun yanında eleştirinin, yeni üslupların, kültürel muhalefet ve ilerici sanat anlayışlarının ortaya çıkmasını da sağladı. Belki de Tercüme Bürosu’nun en önemli yanı savaş ve açlığın pençesinden kurtulmaya çalışan Türkiye toplumuna düşünsel ve estetik dayanaklar göstermesiydi.

Bir toplumun savaş sonrası yeniden doğuşuna çok iyi bir örnek olarak Türkiye toplumunun 1940 yılında başlattığı radikal eğitim politikalarını ve entelektüel çalışmaları, yeni bir dünya anlayışının hedeflenmesine örnek olarak gösterebiliriz. Bir yandan Tercüme Bürosu’yla dünyanın en önemli eserleri Türkçeye kazandırılırken diğer yandan Köy Enstitüleri ve Halkevleri’nde çağı yakalamak adına bu eserlerin ışığında toplumun düşünsel ve estetik bilinç kazanması sağlanıyordu. Türkiye toplumunun kültürel olarak en büyük dönüşümü geçirdiği dönem işte bu dönemdi. Yine bu dönemde Türkiye toplumu en büyük sanatçı, entelektüel, yazar ve şairlerini çıkardı. Bunlardan biri de kuşkusuz Cahit Atay’dı.

Cahit Atay, 1925 yılında Çorum’da doğdu. Öğretmen bir babanın oğlu olmasına rağmen örgün eğitimi, kendisine hitap etmediğini anlayınca yarıda bıraktı. İlk olarak Halkevleri’ndeki amatör tiyatro topluluklarına piyesler yazarak başladığı tiyatro macerası, 1950 yılından itibaren Ankara Radyosu için oyunlar yazmaya başlamasıyla geri dönülmez bir hâl almaya başladı. Oyunları art arda sahnelenmeye de başlanınca artık Atay için tiyatro ekmek ve su gibi vazgeçilemez bir şeye dönüşmüştü. 1959 yılında O. Henry’nin “Kader Yolları” (Roads of Destiny) adlı öyküsünden uyarladığı *Pervaneler* adlı oyun Ankara Devlet Tiyatrosu tarafından sahnelendi. Bu tarihten 1970 yılına kadar sayısız piyes ve oyun yazan, oyunları başta Ankara Devlet Tiyatrosu olmak üzere birçok tiyatro topluluğu tarafından sahnelenen Atay “kendine özgü bir sahicilik taşıyan oyunlarında köy ve küçük kent insanının gerçeklerini yansıtan konuları, genellikle ağa baskısı, kan davası, köy kadınının ezilmesi gibi sorunları, insanların bilinçsizce yaşamak zorunda bırakılmaları, ezilmeleri ve sömürülmeleri açısından ele alır.”

[1] Yazdığı ikinci oyun olan *Pusuda*, aslında yukarıda Atay'ın bahsettiğim bütün özelliklerini bulabileceğimiz en önemli eserlerinden biridir. Bu oyunda kurnaz köy ağası, köyden bir genci ayartarak ondan kendi arkadaşını öldürtmesini ister. Fakat köylü genç o kadar saftır ve her şey öyle ilerler ki köylü, genç ağanın hedef gösterdiği arkadaşını yerine yanlışlıkla ağanın kendisini vurur. Atay bu hikâyeyi başarılı ve kendine özgü mizah anlayışıyla verir ve kendi tarzını oluşturur. *Pusuda*, Atay'ın kendi tarzını ortaya koyduğu ilk oyundur. *Pusuda*'nın *Pervaneler*'den farkı memleket sorunlarını can alıcı yerden yakalayıp memleketlinin ağzından, yaşam biçiminden esinlenerek aktarabilme başarısıydı. Öyle ki *Pervaneler*'in gösterimine çoğunlukla tiyatrocular, tiyatroyla ilgilenenler ve edebiyattan anlayan entelektüeller gelirken, *Pusuda*'nın gösterimine toplumun tüm kesimlerinden insanlar geliyordu.

Atay'ın bir diğer önemli eseri de 1963 yılında yayımlanan *Karaların Memetleri* adlı eseridir. Yangın Memet, Ermiş Memet ve Kerpiç Memet adlı üç oyundan oluşan bu eserde her oyunda farklı bir toplumsal soruna değinilir. Yine kendine has mizah anlayışı ve ilerici dünya görüşüne dayanarak yazdığı bu oyunlar Türkçe tiyatronun da en önemli üçlemelerinden sayılır.

1970 yılına kadar Türkçe tiyatroya *Sahildeki Kanepe* (1961), *Hamdi ve Hamdi* (1962), *Ana Hanım Kız Hanım* (1964), *Sultan Gelin* (1965), *Kırlangıçlar* (1966) ve *Gültepe Oyunları* (1968) gibi çok önemli eserler veren Atay, 1970 yılından sonra daha az eser üretti. 1984 yılında yayımladığı *Mangoma Maskeleri*, Cahit Atay'ın artık somut gerçekliklerden ziyade düşüncenin dehlizlerinde gezindiğinin ispatı gibiydi. Birçok ödül alan bu oyununda faşizm eleştirisine odaklanan Atay, belki de kendi oyunlarında ilk defa oyunun olmazsa olmazlarına dansı ekledi. Bu tarihten sonra yazdığı eserlerin gittikçe absürt imge ve olaylarla bezendiğini gözlemleyebiliyoruz. Absürt tiyatronun temel eserlerinden olan *Godot'yu Beklerken*'den esinlenerek 1994'te kaleme aldığı *Godot'yu Beklemezken* adlı oyununda Cahit Atay artık tamamen absürt tiyatroyu toplumsal meselelere bir müdahale aracı olarak kullanmaya başladı. Bu eserinde ciddi anlamda bir pasifizm, liberalizm, feodalite, medya ve kapitalizm eleştirisi görülürken, aynı zamanda Atay'ın ilk eserinden itibaren sürdürdüğü yoksul mizahının zirvesinde olduğuna tanıklık ediyoruz.

Atay, Türkiye tiyatrosunda belki de kadri en az bilinen, hak ettiği değeri en az gören duayenlerden biriydi. Absürt

tiyatronun toplumumuzdaki en önemli ve en direngen ismiydi. 12 Eylül darbesinden sonra herkesin yazarken iki kere düşündüğü, fikir ve eserlerini önce bir otosansürden geçirdiği süreçte inandıklarını daha yüksek sesle söylemeye başlayan sayılı isimlerdendi. 2012 yılında yaşamını yitirdiği ana kadar inandığı gibi yazan büyük bir ustaydı.

Godot'yu Beklemezken adlı oyundan:

AHI - Deniz mi? (Duymuş) evet, deniz! (Denizi unutmuştur) Öyle ya Deniz!

VAHI - Şuralarda bir yerde olmalı...

AHI - Evet buralarda bir yerdeymiş demek.

VAHI - O da susup durdu şunca zamandır.

AHI - Belki de çekip gitmişti bir süre.

VAHI - Her neyse bizi çağırıyor işte.

AHI - Çağırıyor mu?

VAHI - Evet, hadi gidip şu işi bitirelim artık.

[1] *Tiyatro Ansiklopedisi*, Aziz Çalışlar, s 48, T.C Kültür Bakanlığı Yayınları, 1995, Ankara

TERCÜME FAALİYETLERİ VE İBRAHİM ŞİNASİ EFENDİ

BÜŞRA ŞAHİN

Tercüme Tarihine Kısa Bir Bakış

Tercüme, medeniyetler arasındaki ilişkilerin ve bağların kurulup güçlendirilmesi için vazgeçilmez bir andır. Farklı medeniyetlerden bireylerin birbirini anlayabilmesi ve iletişim kurabilmesi dil öğrenmeye ve devamında tercüme faaliyetlerine bağlıdır. Kendisini başka medeniyetlere açmayan bir topluluk gelişemez ve ilerleyemez. “Medeniyetin sürekli açılış yolu üzerindeki bütün esaslı uyanış hareketleri bu suretle, her şeyden önce, birer büyük tercüme devri ile başlamışlardır”¹. Gerek diplomatik gerek bilimsel gerekse edebî çeviriler medeniyetin gelişmesi ve uyanış dönemini tamamlaması için vazgeçilmez faaliyetlerdir.

Tüm dünyada tercümeye yoğunluk verildiği dönem on yedinci yüzyılın sonralarına denk gelir. Bu dönemden sonra milletler, siyasi ve kültürel birlik içinde ortaya çıkmaya başlar ve kimliklerini kazanırlar. Bu milli uyanışlarda en önemli unsur “milli dil” olmuştur ve her şeyin bu dille ifade edilmesi önem kazanmıştır. Osmanlı Devleti de, nicelik olarak az da olsa çeviriye önem vermiştir ve Doğu medeniyetlerinden yapılan çevirilerde yoğunluk görülür. Yunan ve Latin medeniyetlerinden çeviri yapmaya başlarda ilgi gösterilmemiştir. Zamanla Batılı eserlerden de çeviriler yapılmıştır. Bu çevirilerin içeriği genelde coğrafya, tıp, eczacılık gibi alanlarda olmuştur. “Fakat bu teşebbüsler Birinci Hamid'den sonra Tanzimat'a kadar bir müddet tekrar gevşe[miştir]”². Tanzimat döneminde ise askerî alanda tercüme çalışmalarına ağırlık verilir ve edebî çeviriler yine zayıf kalır. Batıdan yapılan çeviriler teknik alanda kalırken felsefi ve edebî çeviriler Doğudan yapılmıştır. Bu çevirilerin alanı da fıkıh, tefsir, kelâma dair olmuştur.

Osmanlı Devleti'nin Batılılaşma girişimlerinden biri de Tercüme Odası'nı kurmak olmuştur. Öğrencilerin çoğu Fransa'ya gönderilirken Tercüme Odası'nda ağırlık verilen dil de Fransızca olur. Oda'da okutulacak derslerin açıklamasında şu ibare yer alır: “Lisan-ı Fransevi ile bazı ulum ve maniye tahsil etmek üzere Babîâli Tercüme Odasında dört sınıf olarak tayin olunan derslerin usul ve tertibidir”³. Çeviri faaliyetleri bürokratik ilişkiler ve yazışmaları kapsamaktadır. Tercüme Odası, “hem Tanzimat ve Tanzimat sonrası

1 Hilmi Ziya Ülken, *Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü*, Ülken Yayınları, 1997, s. 15

2 Ülken, a.g.e., s. 319

3 Ayşe Banu Karadağ, “‘Batı'nın Çevrilmesini ‘Medeniyet’ Odağıyla Yeniden Okumak: Tanzimat Dönemi/Sonrası Çeviriler ve ‘Çekinceli’ Cesur Çevirmenler”, *Tanzimat ve Edebiyat - Osmanlı İstanbul'unda Modern Edebi Kültür*, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2014, s. 486

reform hareketlerini hazırlayan bürokratların yetiştirdiği mektep hem de değişik dillerde Babiâli'ye gelen yazışmaların tercüme edildiği bir memuriyet görünümündeydi”⁴.

Encümen-i Daniş, Türk çeviri tarihinde, devlet eliyle kurulması nedeniyle büyük önem taşır. Oluşumun beyannamesini 1 Haziran 1851 tarihinde Ahmet Cevdet Paşa hazırlamış ve başlıca iki konu üzerinde durmuştur: Osmanlı aydınının ulaşmış olduğu fikrî seviye ve ilim adamlarının teşvikiyle dilin sadeleştirilip halkın eğitilmesi⁵. Bu oluşum çevresinde yapılan çeviri çalışmalarının çoğu tarih bilimine ilişkindir. Bu durumun altında yatan neden, Osmanlı'nın Batı medeniyetini tanıma ve ona yetişme isteği olabilir.

İnci Enginün, Tanzimat döneminde yapılan çevirileri dört gruba ayırır: Biraz tesadüfî gazete haberlerinin çevrilmesi, okulların ihtiyacı olan kitap ve makalelerin çevrilmesi, bir zihniyet değişikliğini hatırlatmak amacıyla seçilen Aydınlık Devri filozofları ve edebiyatçıların irade ve aklı ön planda tutan parçalar, devrin yaygın edebiyat akımı Romantizme bağlı eserler⁶. Hilmi Ziya Ülken, Tanzimat dönemi tercümanlarını üç nedenden ötürü eleştirir: Tercümelerin dağınık ve tesadüfî olması, günlük ihtiyaca göre ve çok çabuk yapılması, okuyucuya tanıtmak için girişimde bulunulmaması. Tanpınar da bu eleştiriyi katılarak Tanzimat'tan beri yapılan çevirilerin gelişigüzel ve tek tek olduğunu dile getirmiştir. Hiçbir program olmadan yapılan bu çeviriler doyurucu nitelikte değildir⁷.

Şinasi ve Tercüme-i Manzûme

Şinasi, Yusuf Kamil Paşa'nın sayesinde Fuat Paşa'nın meclislerine devam ettiği yıllarda (1858'den sonra) edebî çalışmalarına ağırlık vermiş ve yazı faaliyetlerine başlamıştır. 1859 yılında ilk kitabı olan *Tercüme-i Manzûme*'yi yayımlamıştır. Kitap, *La Presse d'Orient* gazetesinin sahibi Jean Pietri'nin matbaasında basılmıştır⁸. “O zamana kadar batı dillerinden tamamen edebi bir kaygıyla Türkçeye çevrilmiş ilk eser” olarak göze çarpar.⁹ İlk baskıda ismi *Fransız Lisanından Nazmen Tercüme Eylediğim Bazı Eş'ar* olan Tercüme-i Manzume, hem Şinasi'nin ilk kitabı hem de kitap olarak basılan ilk manzum şiir çevirisidir¹⁰. Şinasi bu çeviri kitabında Racine'in *Esther*, *Athalie*, *Andromaque* trajedilerini ve La Fontaine, Gilbert, Fenelon'un nesirlerini ve Lamartine'den seçilmiş bazı

küçük parçaları Türkçeye aktarmıştır. “La Fontaine'in *Kurt ile Kuzu Hikâyesi* ve Lamartine'in 18 kıt'asından ancak 4'ünü aldığı *Souvenir* tercümesi bir tarafa bırakılırsa, diğer tercümeleri bütünlük fikrini vermeyen küçük parçalardan ibârettir”¹¹. Küçük hacimli bu kitap dağınık gibi görünse de çeviriler “bütün dizelerin birbiriyle kafiyeli yapısıyla yeni şekil denemeleri” olarak görülebilir¹².

Şinasi, “kanun” kavramına önem veren bir kişidir ve kendi şiirlerinde de bu açıkça görülebilir. Yaptığı tercümelerde özellikle *Esther* tragedyasından aldığı kısım bu bağlamda önemlidir. “Juge tous les mortels avec d' egales lois, / Et du haut de son trône interroge les rois.” Dizelerini hiç değiştirmeden olduğu gibi vererek “Bütün fanileri aynı kanunlarla sorgular, / Yüce katından krallardan da hesap sorar.” şeklinde tercüme etmiştir. Dizelerin içerdiği anlam ise şöyle yorumlanabilir: “Bütün insanlar kanun önünde aynı haklara sahiptirler. Hükümdarlar kendilerini herkesin üstünde görüyorlarsa düşünsünler ki onların da üstünde olan Tanrı, onlardan bir gün hesap soracaktır”¹³. Şinasi'nin, kanun kavramına vurgu yapmak amacıyla bu dizeleri özellikle seçtiği açıktır.

Ahmet Hamdi Tanpınar'a göre diğer çeviri hareketleri, gerek ağdalı dili gerekse içerikteki değişiklikler bakımından, eserin özünden bir şey bırakmazken Şinasi'nin çevirileri sayesinde Batı şiiri damla damla da olsa edebiyatımıza girer. Hikmet Dizdaroglu, çevirilerin edebi yanının zayıf olduğunu söylese de bir ilk olması açısından önemini teslim eder. “Fransızcadan Türkçeye ilk manzum çevirmeyi Şinasi yaptı. Ondan önce gerçi bazı çevirmeler oldu, fakat bunlar, metne bağlı olmadıkları gibi, bir bütün hâlinde de verilmemişlerdir. Şinasi'nin manzum çevirmeleri, yeni bir dünyadan haber verir ve o dünyanın kapılarını aralarlar”¹⁴.

Şinasi'nin La Fontaine'den çevirdiği fabl “*Kurt ile Kuzu Hikâyesi*” edebiyatımızda başlı başına yeni bir örnektir. “Eski yazınımızda önemli yer tutan hayvan öyküleri (...) La Fontaine'in ulaştığı düzeyde bir anlatım bütünlüğüne Şinasi'nin çalışmalarıyla ulaşmıştır”¹⁵. Fabl çevirilerinden sonra kendisi de hayvan öyküleri kaleme almıştır.

Tercüme-i Manzûme biçimsel olarak da ilkler getirmiştir. Çevrilen şiirlerin ve parçaların orijinal örnekleri kitabın sol sayfasında verilirken sağ tarafta çeviri hâlinin verilmesi bir iltir. Bundan çok sonra iki dilli çeviri kitapları edebiyatımızda sıkça görülecek ve okurların tercih ettiği kitaplardan olacaktır.

11 Akün, a.g.m., s. 554

12 İsmail Parlatur, Şinasi, Akçağ Yayınları, 2004, s. 46

13 Abdulhalim AYDIN, “*Batılılaşma Döneminde Şinasi ve Fransız Etkisi*”, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, cilt: 17, sayı: 2, ss.: 105-131, Ankara, 2000, s. 118

14 Hikmet Dizdaroglu, Şinasi, Hayatı, Eserleri, Varlık Yayınları, 1954, s. 18

15 Hüseyin Seçmen, Şinasi, TDK Yayınları, 1971, s. 75

ÜZERİNDE İSTANBUL (STAMBUL) YAZAN OYUNCAK

Camille Jenatsky

Lehmann UHU

GÜROL KUTLU

Dünya oyuncak tarihinde “Lehmann” olarak bilinen ve en gözde antika oyuncaklar arasında yer alan teneke figürler, Ernst Paul Lehmann tarafından 1881 yılında Brandenbug, Almanya’da kurulan fabrikada üretilmeye başlamıştır. Bir düş gezgini olarak ünlenen Paul Lehmann, tasarladığı oyuncaklara toplumların sosyal, ekonomik ve kültürel yapılarını yansıtmıştır.

Belçikalı oto yarışçısı Camille Jenatsky 29 Mart 1899 tarihinde, akülü arabası ile Paris yakınlarındaki bir pistte yaptığı test sürüşünde saatte 100 km. hızın üzerine çıkan ilk insan olur. Arabanın üzerindeki , “Asla Tatmin Olmayan” anlamına gelen “La Jamais Contente” sözcükleri sürücünün mesleğindeki azim ve kararlılığını göstermektedir.

Bu rekortmen araba, iyi bir gazete okuru olan oyuncakçı Ernst Paul Lehmann’ın dikkatini çeker. O dönemlerde yeni bir oyuncak tasarımı peşinde olan Lehmann, Camille Jenatsky’nin arabasını gazete sayfalarında görünce çok beğenir. Teknolojik yeniliklere ilgi duyan Lehmann, özellikle arabanın sessizliğinden etkilenir ve kendisine aküyle çalışan bir tekne yaptırır.

Sıra Camille Jenatsky’nin arabasının oyuncagını yapmaya gelmiştir. Ernst Paul Lehmann, hem karada, hem suda hareket edebilen bu amfibik oyuncaga da “UHU” adını koyar ve onunla sanal bir dünya turuna çıkar. Uğradığı yerlerin isimlerini UHU’nun kaputunun üzerine yazar:

“BERLİN – PARIS – LONDON – LIVERPOOL – NEW YORK – TORONTO – SAN FRANCISCO – SYDNEY – YOKOHAMA – HONGKONG – BOMBAY – MOSKAU – STAMBUL – MILANO – WIEN – BERLIN.”

1906 yılında üretilen arabanın sanal gezisi Lehmann’nın memleketi Berlin’de başlar ve yine Berlin’de biter.

Önce düş, sonra gerçek... Lehmann’ın düşlerinde son durak Berlin’dir. Gerçekte UHU’nun son durağı İstanbul Oyuncak Müzesi olur.

YAŞAMIN UCUNDAKİ TEZER ÖZLÜ

İREM UZUNHASANOĞLU

“Kalıplardan kaçmak için gidiyorum. Gitmekten yılmayacağım. Kentlere gitmek, kocalara gitmek, geri dönmek, ülkelere gitmek, tımarhaneye gitmek, gene gitmek, gene gelmek, hiçbir şey yıldırmayacak beni. Yaşamı ‘gitmek’ olarak algılıyorum.”

Tezer Özlü, 1986 yılında İsviçre’nin Zürih şehrinde amansız bir hastalığa yakalanıp, kırk üç yaşında hayata gözlerini yumduğunda geride yedi kitap ve hüznünlü bir hayat bırakmıştı. Özlü, Türkçe Edebiyatın yapı taşlarından sayılabilecek *Yaşamın Ucuna Yolculuk*, *Çocukluğun Soğuk Geceleri*, *Eski Bahçe-Eski Sevgi*, *Kalanlar* gibi eserlerin sahibi, romancı, öykücü ve çevirmendir. Eserlerinde erkek hakimiyetinde olan topluma başkaldıran ve var olma savaşı veren kadınlar vardır. Kadın hareketine, kadının özerkleşmesine destek veren, eril hakimiyeti reddeden, kalıplarının dışına çıkan Özlü, altmışlı yıllarda otostopla tüm Avrupa’yı gezerek bu özgürleşme akımına katkıda bulunmuştur. Leyla Erbil ve Sevim Burak’la birlikte hareket ederler ve eserleri sayesinde hayata tutunurlar. Varoluşçu ve Avangart akımlara kendini yakın hisseden yazar, metinlerinde içsel konuşmalar, bilinç akışı tekniği ve birinci tekil anlatıcı kullanır. Bunlar sayesinde var oluşunu anlamaya, anlamlandırmaya çalışır, kadere karşı çıkar, var oluşunu kendi benliğinin ellerine emanet eder ve son olarak toplum, devlet ve din baskılarını reddeder. Kalıplara boyun eğmeyen kadın arketipini kendi kişisel deneyimleriyle birleştirir.

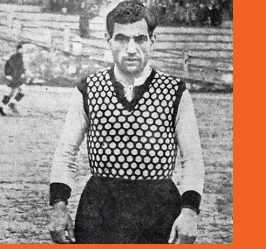
Özlü’nün eserleri otobiyografik anlatılarla doludur. Onun için yazmak, sadece hikâye anlatmaktan ibaret değil aynı zamanda içsel bir yolculuğa çıkmaktır. Belleğinin derinliklerinde gezintiye çıkar ve oralarda huzuru arar ama tek bir kırıntısını bile bulamaz. Mutsuz çocukluk anılarını, iç savaşlarını, sıkıntılarını anlatır; yaşam ve ölüm arasında sıkıştığı anları, ruhsal devinimlerini, akıl hastanesi günlerini dürüst bir ben-anlatıcı aracılığıyla bize aktarır. Kardeşiyle el ele tutuşup “bakalım

dünya nereye gidiyormuş,” diyerek yaşadıkları kentten dışarı yürüyerek çıkmaları onun kalıpların dışına taşma isteğinin bir emaresidir. Evden kopmaya çalışır, sınırları ve çitleri aşmaya çalışır. Onun için “gitmek” ölümden bile daha kuvvetli bir izlektir. Çünkü her gidiş bir yolculuk ve her yolculuk kendini arayıştır. Kendine yaptığı arkeolojik kazılar onun hem hesaplaşmaları hem de hazinesidir.

Özlü eserlerinde ölüm izleğini sıkça kullanmasıyla tanınır. O Pavese’den otuz beş yıl sonra, uzak bir coğrafyada, onunla aynı gün doğan ikiz kız kardeşidir. Onun intiharından çok etkilenir, onun öldüğü otel odasını ziyaret eder. Ölümü enine boyuna işler ama eserlerinde ölümü yaşamla, yaşamı ölümle tamamladığı için karamsarlık yerine bir ölüm-yaşam dengesi hakimdir. Özlü, sadece ölümle yaşam arasında gidip gelmez, aynı zamanda akıllılık ve delilik arasında da bir yaprak gibi savrulur. Kendisine manik depresif teşhisi konulur. Manik dönemlerinde yükselen ve enerjisini yapıtlarına aktaran Özlü, depresif dönemlerinde ise akıl hastanelerinde yatar. Ruhsal dengesinin inip çıktığı bu dönemleri de öykülerine harmanlar. *Eski Bahçe* kitabı intihara teşebbüsten ve tedaviden sonra yazdığı ilk eseridir.

Tezer Özlü, Demir Özlü’nün kardeşi, yazar Güner Sümer’in ve daha sonra da yönetmen Erden Kıral’ın eşi, Leyla Erbil’in dostu, Ferid Edgü’nün yakın arkadaşıdır. Edebiyatımızın değişip dönüştüğü, modern akımlarla harman olduğu bir dönemde yazına katkıda bulunmuş, feminist başkaldırısı, zihinsel içedönüşü ve var olma sancılarıyla mihenk taşı olmuştur.

TACİ VE BABA HAKKI

HAKAN DİLEK

Bir fenomendir Baba Hakkı’sı kartalların. Bir maçta oyundan atılan sağ bek Cihat önce Baba Hakkı’ya müracaat etmiş: “Çıkayım mı Baba?” “Çık!” demiş Baba, başını önüne düşürüp çaresiz söylenmiş: “Sen çık Cihat! Sen çık!” Çıkmış Cihat. Aynı Baba Hakkı 1946 yılında bir Karagümrük maçında sahne alıyor bu kez. Orta hakem Müjdat Gezen’in babası Necdet Gezen. Necdet hakem, topu işaret parmağının üzerinde çevirerek sahaya çıkmasıyla ünlüdür. Bunu nasıl yapar hâlâ aklım almaz... Yan hakem de yılların gazetecisi Fahri Somer.

Aslen Vodinalı’ydı... Balkan Savaşı dolayısıyla yollara düşmüş, İstanbul’a gelmişlerdi. Babası Binbaşı Mahmud Nedim Bey Çanakkale’de şehit olunca, devlet yetim kalan Hakkı’yı askeri okula almıştı. Futbola Halıcıoğlu Askeri Lisesi’nde başladı. Kuleli’de okurken Beşiktaş futbol takımına alındı. Kuleli sevdası bitti ama Ankara Hukuk dönemi başladı. İdmanlarını Ankara Çankaya takımında yapıyor; maç günü İstanbul’a trenle gidip sonra geri okuluna dönüyordu.

E insan yalandan ‘Baba’ ‘Büyük’ lakabını almıyor. Düşünün şimdi, çamur deryası bir Karagümrük Stadı. Değil futbol oynamak, o zeminde yürümenin imkânı yok. Top top değil o zamanlar meşin yuvarlak, supabından şişiriliyor. İç lastiğin ağzı bir meşin sicimle içeri tıklıp sıkıca

bağlanıyor ve o meşin denilen şey maça başlarken 500 gram, maç anında su ve çamuru yiyince 3 kilo oluyordu. Takımın çakı gibi bir stoperi var; Ali İhsan Karayigit. Bir söyleşimizde alnındaki yarız izlerini göstermiş, şöyle demişti; “Bunlar hep kafa vuruşlarında sicimin açtığı yaralar!”

Uzatmayalım. Maçın içindeyiz şimdi. Baba bir pozisyonda dömi voleyi yapıstırıyor, ağların yırtık yerinden dışarı çıkıyor top. Karambol anı; Necdet hoca pozisyonu net göremiyor ve autu gösteriyor. Taraftar iyice çileden çıkıyor ve başlıyor Necdet hocaya çalışmaya...

Malzemeler, sahanın içine doğru sökün ediyor. Kan gövdeyi basacak, burnundan aerobik yapan bir insan topluluğu. Kibarlık var, arada Baba Hakkı var, iki de bir eliyle sus işareti yapıyor. Baktılar susmuyor Beşiktaş taraftarı, tribünün önüne gidip bağırıyor basbariton: “Çıkın dışarı! Susmayacaksınız boşaltın burayı!”

Kafa Sebahattin, babayı tribünün önünde hazrola dinliyor önce, sonra da talimata uymak gerektiğini anlatıyor taraftarlara. Kafa Sebahattin de tribünün ağır abilerinden. Susuyorlar biraz ama Necdet hoca o maça ip olsa tutulacak, su olsa kuyudan çekilecek cinsten değil. Madenin hiçbir haline benzemiyor. Neyse...

Zar zor atılan iki golle ve neredeyse mağlup olunacakken Baba Hakkı’nın ve Şükrü Gülesin’in gollarıyla bitiyor maç. Ama dert basmış tribünleri. İki bin kişi bekliyor hakemi. Karagümrük edebiyatından apartarak söyleyeceksek; Hacamat edecekler. Baba Hakkı maç bitiminde talimatı veriyor Fahri Somer’e; “Necdet abiye söyle yanıma gelsin!”

Necdet hoca, Baba’nın yanına sökün ediyor. Biriken kalabalığın arasından birlikte çıkıp gidiyorlar. Türk filmlerinde olurdu böyle sahneler. Ağır abilerden biri girer devreye, kitle dağıtır linç pozisyonunu. Baba Hakkı deyince akan sular dururmuş gerçekten.

Rahmetli Kafa Sebahattin, “Baba Hakkı dedin mi duracaksın kardeşim!” dediği bir sohbetimizde, “ondan hakemler bile korkardı. Otoriterdi. Aslandı, kaplandı, hem aslandı, hem kaplandı!” Hem aslan hem kaplan!!! Baba’nın mitolojideki yerine zorluyoruz sohbetimizde. Efsaneler efsanedirler aslında, diyorum... İçimden tabii...

Baba Hakkı’yı henüz Hakkı Yeten iken Galatasaraylı idareci Ahmet Kara Bey’in, “Şu Beşiktaş, Hakkı’yı alsın

güçlensin. O zaman ligdeki kuvvetli takımların sayısı artar, biz de futbol görürüz! Hem maddi hem manevi çabalarla,” diyerek transferi BJK’ye yönlendirdiği söylenir. Rivayet muhtelif. Kaldı ki bu Beşiktaş takımının BJK arması ve bu ‘B’ ‘J’ ‘K’ harflerinin hep ne demek olduğunu merak edip durmuşumdur. -Çok sonra yani elim gazeteciliğe değmeye başladığı zamanlarda öğrendim BJK’nin Beşiktaş Jimnastik Kulübü olarak 1903’te kurulduğunu ilkin ve futbol takımının çok sonradan 1911’de bir yan dal olarak rahmetli Şeref Bey tarafından kulübe kazandırıldığını. Neyse mevzu o değil.

Bir maça Baba Hakkı, Şükrü Gülesin’e “kornerden topu bana at”, dercesine elini kaldırıp yer gösteriyor işaret parmağıyla; gelişine yazılacak. Şükrü her zamanki gibi kaleye atıyor topu ve futbol yaşamında attığı 39 korner golünden bir örnek sunuyor. Baba kovalamaya başlıyor Şükrü’yü, “Neden bana atmadın oğlum!”

Elimde bir fotoğraf var. Sözü bittiği yerdir orası. Baba süveter giymiş. Baklava dilimi bir süveter. Siyah-Beyaz. Maç öncesi şöyle bir diyalog geçmiştir büyük olasılıkla Baba ile hakem arasında: “Hocam biraz hastayım!” der eliyle göğüs kısmını ve süveterini göstererek. Tamam, anlamına gelen bir kafayı öne eğme işareti yapar hakem de gözlerini kapatarak. Ağır abilerin ünlenme, seslenme, anlaşma dilinden örnekler vererek.

Bir Fenerbahçe-Beşiktaş maçı. Papazın Çayırı’ndayız. Yıl 1937. Fenerbahçe kendi saha ve seyircisi önünde o kadar kötü top oynuyor ki maçın bir anı Baba Hakkı Büyük Fikret’e sesleniyor: “Fikret gel buraya.!” Maç oynanıyor o anda. Eğiliyor kulağına B.Fikret’in Baba Hakkı ve sessizce konuşuyor: “Fikret çok kötü oynuyorsunuz. Toparla çocukları, yakışmıyor Fenerbahçe’ye!” Rakibin ne olduğunu bilmek, gücünü, varlık nedenini anlamak ve saygı duymak. Mahallemizin en Baba topçusuydu Hakkı Yeten.

1978 yılında Güven Taner’in Baba Hakkı’yla yapılmış röportajının ses kasetlerini buldum. Tok sesiyle anlatmış Baba: “Herkes hizmet ettim ben. Gerek saha içinde gerekse saha dışında! Ama kendim selvi gibi kaldım ortalıkta. Selviler dibine ışık salmaz! Selviler öyledir!” diyordu gülerek. Yine basbariton.

Abartıyor muyum? Hayır. Bu yarı tanrı gibi adamlar sahada birer felsefi durum, birer şiir, birer öykü, film, roman gibiydiler... Şimdikiler gibi paranın hükümranlığına teslim olunmayan zamanların insanları. Baba Hakkı’nın

BJK’nin Akaretler Yokuşu’ndaki yerinden çıkarıldıkları dönemde su parası ve kirayı denkleştirmek için İngiliz kumaşından paltosunu sattığını da buraya yüreğimizi burkan bir dip not olarak ekleyelim.

Uzatıyor muyum? Belki biraz... Ama Baba Hakkı için değer buna... Çoğunuz Cemal Süreya’nın, “Metin Oktay jimnastikçi, Lefter sanatçı./ Metin’de destan, Lefter’de roman.” Dizelerini hatırlayacaksınız ama futbolumuzda adına şiir yazılmış olanlar sadece Metin ve Lefter değil.

1995 Cemal Süreya Ödülü’nü alan canım dostum Doktor Hakan Savlı’nın şiiri anlatıyor Baba Hakkı’yı en çok. Fazla söze ne gerek:

Baba Hakkı’yla Tacı

Maç başladı çocuklar, saatime baktım beş dak’ka on dak’ka gol yok... dayanamadım / kalkıp bağırdım: “Baba Hakkı!...” topu kesti, döndü, tribünlere baktı...

Seni orada bulmak Tacettin / bir Pazartesi, dinlemek teneffüste dünkü maçın mühim anlarını / nasıl olsa yine Baba Hakkı’ya attıracaksın bütün golleri... Bir an gözgözeyiz, bütün stad sus pus / elimi saatime götürüp dedim: / “Hani be Baba Hakkı, gol nerede?” dedim. Başını eğdi / “geliyor Tacicim” der gibi yaptı / topu aldı bi çalım, iki çalım, şut ve gol! / herkes ona koşarken, döndü, tribünlere / beni hafifçe selamladı...

Seni orada bulmak Tacettin, sen ki / en yoksuluydun sınıfın, arka sıralarda, dalgın gözlerle, / çıta gibi zayıf / kambur / konuşurken kekelerdin, en utangacı / Sanki sen yalnızca Baba Hakkı’yı anlatırken yaşadın... ve maç bitti, omzuma alcam / “dur!” diyor bana; “Taci yapma Allaş-kına!” / “Olur mu?” dedim / “Olur mu be Baba Hakkı!” / almışım onu orada omzuma... iki tur... o ve ben... Baba Hakkı!

İşte seni oradan almak / Dolmabahçe’de bir aksak üsüt / ağaçlı yolda yürürken sarmaş dolaş / ikinizi bir bayrağın desenlerine koymak / “bu bizim bayrağımız” demek sonra onlara / “çıkamaz sokaklardan çıkardık aşka” / yaşadık... bunlar hayatlarımız / ve içinde hiç bir şey yok... öykülerimizden başka!”

Fenomenim dedim ona “Fenomenim! Git selam söyle kartallara gökyüzünün maviliğini yırtarak!”

AYNI ADANIN TUTSAKLARI

ORHAN BAHTİYAR

1940 yılında Arnavutluk üzerinden Yunanistan’a saldıran İtalya, Yunan ordusu ve halkından beklemediği bir direniş görmüş, dörtte biri büyüklüğünde ve sadece kendileriyle değil, ülkedeki açlık ve sefaletle de savaşıyan Yunanistan’a yenilerek savaş dışı kalmıştı. Bu yenilgi sadece İtalyanların değil, kimsenin beklemediği bir yenilgiydi. Durum en çok da Hitler’in hayatını zorlaştırmıştı. Adolf Hitler İtalyan yenilgisi üzerine tüm savaş planlarını değiştirmek zorunda kaldı. Çünkü Sovyetler Birliği’ni işgal etmek için büyük bir harekâta girişmek üzereydi ve bu nedenle de arkasını sağlama almak istiyordu. Türkiye tarafında bir korkusu yoktu. Türklere güveniyor ve iyi bir tarih bilgisi olduğu için Anadolu’yu işgale kalkmanın yol açacağı sonuçları tahmin edebiliyordu. Genç Türkiye Cumhuriyeti de Almanya’nın gücünün farkındaydı ve savaştan yeni çıkmış bir halkı tekrar savaşa sokmanın intihardan farksız olacağını biliyordu. Bu sebeple Hitler Türkiye sınırlarına kadar ilerleyerek orada durmayı tercih etmişti. O bölgede tek sorun Yunanistan’dı ve İtalyanlar bu sorunla başa çıkamamıştı. Hitler Yunanistan’a bir Blitzkrieg (Yıldırım harekâtı) düzenleyerek kuzeyden girdi. Yorgun ve yıpranmış Yunan ordusu böylesi bir güce karşı koyamadı. Wehrmacht öylesine güçlüydü ki, Yunanistan’ı savunmaya çalışan İngilizler dahi perişan olmuş, ülkeden kaçmaya çalışıyorlardı. İngilizler Yunanistan’dan kaçarken, sadece İngiliz tebasına ait askerlerin gemilere binmesine izin verdiler. Kıbrıs’tan getirdikleri ve “Katurcı” adını verdikleri Türk ve Rum askerleri Yunanistan’da kendi kaderlerine terk edip gitmişlerdi. Zavallı ada insanlarının çoğu SS’ler tarafından vurularak öldürüldü, bir kısmı da toplama kamplarına gönderildi.

Toplama kamplarında Rumlar ve Türkler birlikte, aynı barakalarda kalıyorlardı. O zamanlar iki milletin arasında bir sorun yoktu. Bir adanın iki kardeşi, iki komşusuydular. Kamplara yakın boru fabrikasına gidiyorlardı her gün. Orada çalışıyor ve Alman ordusuna hizmet ediyorlardı. Mesai saatlerinde konuşmak, işaretleşmek yasaktı. Ama Ali ve Vasiliadis bu kuralı sürekli ve yakalanmadan çiğnemeyi beceriyordu. Ali kâğıt, Vasiliadis kalem taşıyordu. Sürekli yan yana olan iki sıkı dost sıkıcı ve yorucu mesai saatlerini böyle bir yöntemle aşmaya çalışıyorlardı.

Yine bir çalışma günüydü. Ali ve Vasiliadis bir yandan çalışıyor, bir yandan da kâğıt kalemle birbirlerine Kıbrıs’a döndükten sonra yapacaklarını anlatarak memleket özlemlerini ve hayallerini

canlı tutuyorlardı. Umudun, esaretin çıkış kapısı olduğu nu anlamıştı ikisi de. Birbirlerine kâğıtla, kalemle sınıksız sarılıyorlardı bu yüzden. İş esnasında Ali ile Vasiliadis arasındaki işaretleşme İngiliz pilotun ilgisini çekmişti. Bir ara Vasiliadis’in Ali’ye yazdığı kâğıttaki notu gören pilot gülümsedi ve Rumca,

“Demek siz de Rumsunuz,” dedi. Ali ve Vasiliadis şaşırmışlardı.

“Üniformanın aksine sen de bir İngiliz değilsin o zaman,” yazdı elindeki kâğıda Mamunyalı Vasiliadis. Bir anda aralarında hararetle bir yazışma başlamıştı.

“Ben İngiliz esirlerin tarafında kalıyorum. Adım Glafkos. Kıbrıslıyım...”

“Orada ne işin var o zaman?”

“Kraliyet Hava Kuvvetleri’nde görevliydim. İngilizler Yunanistan’dan çekilirken beni almadan gittiler. Üzerimdeki üniformadan dolayı sizin değil, onların tarafında kaldım.”

“Be adam, hadi İngiliz ordusuna yazıldın. Kraliyet Hava Kuvvetleri’ne nasıl girebildin? Biz Kıbrıslılara Katurcı derler bilmez misin?”

“Savaş başladığında Londra’da hukuk öğrencisiydim.”

“Şimdi anlaşıldı...”

Glafkos tam yazmaya başlayacaktı ki, Ali onu engellerek yaklaşmakta olan Alman subayı işaret etti.

“Akşam tel örgülere gel konuşalım,” dedi Vasiliadis. Sevinçle gülümsedi Glafkos ve teklifi gülümsemesiyle onayladı.

Saat gece yarısını yoklamaya başlamıştı artık. Tel örgüler üzerinde başlayan hafif titreşimler nöbetçilerin görevlerini yapmakta olduğunun habercisiydi. Dibi ne sindiği çalılığa iyice sığındı Glafkos. Sığındı ve nefes bile almaktan imtina edencesine sessizliğe büründü. Teline diğer kısmındaki kulübelerin arasından belli belirsiz iki gölge çarptı gözüne. Temkinli adımlarla, olabildiğince yere yakın bir halde ilerliyorlardı. Tellere birkaç adım kala durdular ve boylu boyunca yere uzandılar. Glafkos gelecek işareti bekliyordu. Ve nihayet Vasiliadis’in tiz ve boğuk ıslığı yayıldı havaya tiryakinin dudaklarının arasından üflenmişçesine. Ana kucağı gibi sarıldığı çalılıktan ayırdı bedenini Glafkos ve yeni arkadaşlarına doğru sürünerek ilerlemeye başladı. Koşuşları ayıran telin iki yanın-

da buluşmuşlardı nihayet.

“Takip edilmediğinden emin misin?” diye sordu Ali. Glafkos etrafını tekrar göz ucuyla kolaçan etti.

“Eminim...”

Ali, el yordamıyla toprağın üzerinde bir şeyler aramaya başladı. Vasiliadis tedirgin bir yüz ifadesiyle etrafı gözölüyordu. Glafkos ise şaşkın bakışlarla Ali’yi...

“Hah! Buldum!” diye fısıltıyla seslendi Ali. Eliyle yumuşak toprağın iyice yumuşamış kısmını hafifçe sıvazladı ve üzerindeki toprak birikintisini kenara çekti. Toprak temizlenince ortaya koyu renk bir bez çıkmıştı. Bezi yavaşça kaldırdı Ali. Şimdi Ali’nin önünde karşı tarafa uzanan minik bir tünel duruyordu.

“Haydi! Aynısını yap,” dedi Glafkos’a. Glafkos Ali’nin yaptıklarını sırasıyla yaptı ve kalınca bir kolun geçebileceği genişlikteki tüneli birleştirdiler.

“Şimdi soyun,” dedi Ali.

“Ne? Soyunmak mı?”

“Evet soyun. Çabuk ol. Seni o kıyafetlerle aramıza alamayız.”

Bu sırada Vasiliadis yanında getirdiği paçavranın düğümü dişleriyle zorlanarak da olsa açmış, içinden çıkan kıyafetleri minik tünelden karşı tarafa doğru uzatmıştı.

“Merak etme seni çıplak bırakmayacağız. Giy şunları.”

Glafkos’un içi bir anda feraha kavuşmuştu. Çıplak halde Alman nöbetçilere yakalanmaktan daha büyük bir felaket düşünememişti. Önce içindeki beyaz uzun paçalı don kalana dek soyundu usulca. Bir kadınla ilk kez beraber olduğu gün bile bu kadar hızlı soyunduğunu hatırlamıyordu. Bir yandan da etrafı gözölüyor, nöbetçilerin nerede olduğunu anlamaya çalışıyordu ürkek bakışlarla. Bu halde yakalanması demek uzunca bir hücre hapsinin yanında, maksadının anlaşılması üzerine kendisinden talep edilen sözcükleri söylemesini kolaylaştırmak için hatırı sayılır bir veya birkaç işkence seansı demekti. Kırdan papatya sarısına çalınmış donun üzerine göz kararı getirilen Katurcı üniformasını giyindi hızlıca. Utanmıştı aslında. Ama karşısındakilerin de kendisiyle aynı şartlarda yaşadığını, temizlik konusunda ortamın ne kadar yetersiz olduğunu onların deneyimlediklerini düşününce içi rahata erdi.

“Şimdi ne olacak? O tarafa nasıl geçeceğim?” diye sordu Glafkos.

“Geçmeyeceksin,” diye yanıtladı Vasiliadis.

Genç avukat şaşkıındı. “O zaman bu saatte beni neden buraya çağırdınız?” diye sordu öfkeyle.

“Merak etme. Her şey ayarlandı. Seni yarın, sayım sonrası bu tarafa aldıracağız,” dedi Ali.

“Şimdi kimseye görünmeden git yat,” diye ekledi Vasiliadis.

Kafası karışmıştı Glafkos’un. İyi geceler bile demeden, aklında bir sürü soruyla birlikte yatakhanein yolu nu tuttu. Tek umudu, bu iki adamın sözlerini tutmasıydı. Tüm bu düşüncelerin verdiği huzursuzlukla yeni güne uyanmak üzere yumdu gözlerini, betondan sert yastığıyla başını kavuşturarak.

Ali ve Vasiliadis verdikleri sözü tutarak Glafkos’u Rum ve Türklerin bulunduğu kısma aldırmayı başarmışlardı. Artık üçü yan yana ranzalarda uyuyor, günün büyük bir kısmını birlikte yaşıyorlardı. Ali ve Andonis Vasiliadis köyde yetişmiş eğitimsiz insanlar olsalar da müstakbel avukat ve hatta kendi deyimiyle geleceğin siyasetçisi genç Glafkos ile kafaları birbirine uymuş, iyi arkadaş olmuşlardı. Aralarındaki dostluk bununla da sınırlı kalmamıştı. Ali ve Vasiliadis bu geleceği parlak Rum gencini tüm Rum ve Türklere tanıtmış, sevdirmiş ve kabul ettirmişti. Glafkos zekâsı, bilgisi ve Tanrı vergisi liderlik yetenekleriyle öyle öne çıkmıştı ki, Türk ve Rumların tamamının desteğiyle kampın başkanı ve sözcüsü seçilmiş, yardımcılığına da Türk bir doktor getirilmişti. Herkes durumdan memnundu. Glafkos zekâsıyla Almanlara kök söktürüyor, alınması mümkün görünmeyen hakları sadece Türk ve Rumlara değil, Yahudiler hariç tüm esirlere sağlıyordu.

Yıllar geçti. Savaş bitti ve sağ kalan herkes yuvasına geri döndü. Genç Glafkos da bunlardan biriydi. O hayallerinin ve hayatta kendi için biçtiği rolün peşinden giderek önce iyi bir hukukçu ve sonra da önemli bir politikacı oldu. Gün geldi, halkının lideri oldu. Onun döneminde büyük sorunlar yaşanan Türklere asla düşmanca davranılmadı. Mevcut sorunlara barışçıl çözümler arandı. 1993-2003 yılları arasında Kıbrıs Rum Kesimi’ne liderlik etti. Rauf Denktaş’ın en iyi dostlarından biriydi ve birbirlerine “Kardeşim” diyecek kadar yakındılar. Onun için Kıbrıs bir barakaydı ve o barakada Türkler ve Rumlar kardeşçe, barış içinde yaşamalıydı.

ADAK

ŞENGÜL CAN

Adam kuzuyu besledi.

Kuzu serpildi, büyüdü, tavlandı.

Kadın yanında bir teneke et ırmak boyu oturdu bir ömür.

Bir kuş hafıflığıyla tünemişti kadın.

İrmağın serinliği göğsünde,

Kemikleri toprakla, taşla birleşti.

O yorgun kuş,

İrmakla birlikte aktı.

Dere yataklarına,

Yosun diplerine,

Taş altlarına,

Ağaç kovuklarına,

Adam, kuzuyu ağıldan çıkarttı. Harmana getirdi. İki kişi oldular. Gözlerini bağladılar kuzunun. Ayaklarından tuttu biri. Öbürü bıçağı vurdu. Hırt diye bir ses geldi. Sıcak kan toprağa süzüldü.

Sanki nutku tutulmuştu kadının. Öylece oturuyordu.

Yolunu dere yataklarında bulmuştu kadın.

Hava bir açıp bir kapanıyordu kadının üstünde.

Tırnaklarının arasında taze toprak vardı.

Bir teneke et de daha yarım saat önce koşan, yürüyen bir kuzunun hissiyle duruyordu orada.

Kuzuyu bir ağaca astı adam. En jilet bıçağını getirdi. Kabuk soyar gibi soydu deriyi. Kuzunun postu yerdeydi. Ayaklarının dibinde. Sonra parçalara ayardı kuzuyu. En lezzetli yerlerini sakladı. Bölüp bir tenekeye koydu. Kadının kapısına bıraktı.

Kan sıcaklığı vardı hâlâ ette.

Her şey donup kalmıştı kadının bakışlarında.

Dokular, sinirler, damarlar canlandı.

Adeta güm güm atıyordu.

Adam için bu bir barış çağrısıydı. Gönül alma. Hapisten yeni çıkmıştı. Adak.

Kadın kapıyı açtı, kapıda bir teneke eti görünce tepesi iyice attı.

Midesine bir ağrı saplandı. Gitmedi.

Sonra kustu. Dişlerinin arası kusmuk, ağzı köpüktü.

Yere yüzükoyun yattı.

Yüzü yere döküldü.

Öyle parça parça kustu.

Eriyen karlar suyla karışmıştı.

Köpek ulumaları arasında ırmağa baktı.

Ters dönmüş ağaçları, taşları, otları, tava balıklarını.

Ve yüzünü gördü.

Ağzını açtı sonra. Bir nehre, bir taş.

Kadın anlattı taş dinledi.

Sonra taş anlattı bin yıllık hikâyeyi.

Taşın kıvrımlarında gezdirdi elini.

Bin yıllık taş baktı.

Taşı alıp nehre attı.

O bin yıllık suya attı.

Bin yıllık taş nehrin dibini boyladı.

Suyu iyice bulandırdı,

Halkalar görünüp kayboldu.

İrmak eski dinginliğine döndü,

Hiçbir şey olmamış gibi.

Örtüsünü yanına serdi kadın.

İrmağın kenarında küçük bir gözeyle rastladı. Eğleştiller, bakıştılar.

Dinlendi kadın.

Kuşburnu topladı bir avuç.

Kuşburnular hâlâ göğ idi.

Mevsimler nasıl da biliyordu birbirini.

Geçen kıştı. Ya da geçen yaz.

O kış yazdan belliydi.

Bir yerde ne yapıp edip laf yine o karlı mevsime dönüyordu nasıl olsa.

Kadın dönüp dolaşıp ırmağa oturdu.

O kış da, her kış gibi kimsecikler yoktu.

Birkaç hane ve kedi köpeğe kalmıştı köy.

Hele yazlıkçılar çekilip büyük şehrin yolunu tutunca, hayvanlar aç kalıyordu, kapılara düşüyordu, karda kışta bir lokma ekmeğe muhtaçlardı.

Kadın yetişemiyordu artık.

Yal hazırlıyordu eline ne geçerse.

O gece ağıla bakmış Karyağdı’yı içeri etmişti.

Karyağdı bembeyaz bir eşekti.

Kadının arkadaşıydı, soğuk kış gecelerinde masallardan fırlamış, karlı yollardan gelmiş dönüp ne dilerse dile demişti. Bu köye, bu dünyaya ait olamayacak kadar büyüleyiciydi.

Hınçla oturdu ırmağın kenarına kadın, ağladı. Beddualar etti.

Sustu sonra.

Bir rüzgâr esti,

Kadının saçlarından karyağdının yelelerine.

Nasıl ki, bir akşam vakti kapı çalınmıştı güm güm. Vakitler. Kaçınıcı kez yaşadı olanları.

Odayı, ağılı, Karyağdı’yı, adamları, sonra silah sesini. Bir el. Hep silah sesini aslında. İlk aklına o düşüyordu son zamanlarda. Silah patlıyordu. Sonra oluyordu her şey. Adamı karşısında görüyordu kadın. Sonra iki kişi oluyorlardı. Canhıraş çığlıklar atıyordu kadın. Diretiyordu sonra.

Gürültüye boğduğu köyde, kadını ağabeyi işitti. Kadının belki de son görüşüydü evini. Eve sımsıkı sarılmak, düşlerine belki de. Belki de o dergilerde, kitaplarda okuduklarına.

Kadın koştu. Bugünkü gibi. Arkasında köyü, evi, her şeyi bıraktı. Yine böyle bir ırmak, elbiseleriyle suya atladı, kendini ve elbiselerini yuğdu o mevsim.

Gözden uzaklaştı. Jandarma bulamadı. Köylüler aradı.

En sonunda uyandı.

Mahkemeler, tutuklamalar, köylülerin dedikodusu, insan içine çıkmadı.

Yeşil yeşil uyku ilaçları,

Kadın gittikçe içine kapandı.

Köyde et kokusu ve saçma kokusu birleşmiş tek bir kokuya dönüşmüştü.

Kimi zaman ağaca, kimi zaman ormana, taş diplerine, ağaç kovuklarına, mantar içlerine, sazlıkların kenarına hep sinmişti bu koku.

Adeta orman değil, kadın ya da nehir değil, bu et yaşıyor, nefes alıyor, damarlar hâlâ zonk zonk atıyordu kanlı canlı.

Kadını sanki içine çekecek, ne varsa kendine dönüştürecekti.

Bir sinek kondu etin üzerine birden. Sonra yok oldu. Et yutmuştu.

Burnu ordan Karyağdı'ya, ordan bir taş, oradan bir bırdırcına akıyordu kadının.

İyi yüzerdi, yaylalara çıkardı.

Şırlaklarda yıkanırdı buz gibi suların altında.

Bekliyordu kadın, kendini iyileştirmeyi başarıyordu.

Birden her şeyi unuttu.

Döndü tenekeye sarıldı bir kuzu sıcaklığıyla.

Bir sinek havalandı.

HÜSEYİN TURAN'LA SÖYLEŞİ

MERTCAN KARACAN

Bize çocuk Hüseyin Turan'dan bahseder misiniz? Hüseyin Turan ne zaman, nerede doğdu? Nasıl bir çocukluk yaşadı?

Erzincan'da doğdum ben. Erzincan'ın Tercan ilçesine bağlı Beykonak köyünde... Beykonak çok güzel bir köydü. Harika bir doğası vardı. Altı yedi yaşıma kadar orada yaşadım. Oralar benim hâlâ sığınağımdır. Arada bir gittiğimde hiçbir şeyin değişmemiş olduğunu görmek, bana ayrıca mutluluk veriyor. Çünkü gidiyorum, bakıyorum, bütün anılarım orada gözümün önüne geliyor. Belki her çocuğa nasip olmayacak bir çocukluk yaşadım. Niye, dersiniz, orada doğanın içinde ve tamamen özgürdük. Anne-babalarımız biz evden çıkınca, “Aman çocuğa bir şey mi olacak,” telaşına düşmezlerdi. Bütün köyün çocukları sayılırdık. Bununla hâlâ gururlanırım. Yani köylü olmak, geçmişimde böyle bir şey olması, gurur verici. Mesela oralara ilişkin herhangi bir şey gördüğümde, bir nesne, bir çiçek gördüğümde, çok duygulanırım. Kısacası çok güzel bir çocukluk yaşadığımı söyleyebilirim. Ondan sonrası İzmir'e göç... İzmir'deki günlerim de aynı güzellikte geçti. Yalnız, İzmir'e kent kültürü hâkim. Yani İzmir, insana biraz kentli olmayı dayatıyor aslında. Oranın böyle bir yapısı var. İzmir'de de o kültürü aldım. Orada da çok geniş

bir arkadaş çevrem oldu. Her yere girip çıkardım zaten, biraz da sosyal biriyim. Orada da geçen, böyle güzel bir çocukluk işte.

Müziğe ilginiz nasıl başladı?

Yaşadığımız köyde çok güzel düğünler olurdu. Bu düğünlerde davul sesi, zurna sesi duyduğumda o kadar çok etkilenirdim ki, içim içime sığmazdı, kıpır kıpır olurdu. Oralarda söylenen türkülere kendi kendime eşlik ederdim. Bunu büyüklerim fark etmiş demek ki, “Ya bu çocuk bir şeyler söylüyor, türkü söylüyor,” diye diye, bana türkü söyletmeye başlamışlardı. Hatta ilk söylediğim türkü, Âşık Mahzunî'nin bir türküsüydü. Üç dört yaşlarımdaydım. Demek ki o dönemde evlerde o çalıyordu. Ben de ezberleyivermişim. Sonra o bahsettiğim düğünlerde söyletmeye başladılar bana. Ardından ilkokul bire başladım. Tercan'da okumuştum birinci sınıfı. Yatılıydım. Mesela orada da öğretmenlerim keşfetmişlerdi beni. Hatta İstiklal Marşı'nı bütün okulun karşısında bana okutmuşlardı. Bunlar unutamadığım anılarım. Öğretmenlerim beni yanlarına çağırır, teneffüslerde bana türkü söyletirlerdi. Galiba hamurumda varmış.

Âşık Mahzunî'nin hangi türküsüydü?

“İhtiyar Oldum” diye bir türküsü vardır. O türkü...

Bağlamayla tanışmanız nasıl oldu?

Orta ikiye gidiyordum sanırım. O zamanlar tanıştım. Benim eniştemin bir bağlaması varmış. Onlar Almanya'da yaşadıkları için evlerinin anahtarı bizdeydi. Arada bir girip odalarını havalandıralım diye vermişlerdi. Annemle bir gün bir girdik, ben yerde kırık bir bağlama gördüm. Duvardan düşmüş. Ondan önce, Ankara'dan gelen akrabalarımızı bağlama çalarlarken çok defa görmüştüm. Onları ilgiyle izlediğimi, hatta izlerken içimden, “Bunu ben de çalabilsem,” dediğimi çok iyi hatırlıyorum. İşte o gün, eniştemin o kırık bağlaması, buna vesile oldu. Aldım onu götürdüm, tamir ettirdim. Üstlerine de notaları yazdırdım. Başladım çalmaya. Ortaokulda öğrendiğimiz şarkılar vardı. O şarkıları öğretmenlerimiz bize notalarıyla öğretirlerdi. Mesela “do do re mi mi” şeklinde. O notalar aklımdaydı hep. “Aaa,” dedim, “burada da notalar var. Bakayım, aynı şekilde oluyor mu?” Bir baktım, oluyor. Önce o şarkıları çıkarmaya başladım. Ondan sonra, az önce anlattığım gibi, düğünler olurdu yine. Bizim İzmir'de, yine o büyüdüğüm mahalle ve etrafında, o kadar çok düğün olurdu ki; giderdim oraya, bir köşeden bağlamacının elini seyrederdim, sonra eve döndüğümde onun yaptıklarını uygulamaya çalışırdım. Öyle öyle... Sonra bir baktım, bir şeyler çıkarmaya başlamışım. Ama bir hocam olsun isterdim tabii. Yani o konuda kendimi hakikaten eksik hissediyorum. Bir hocayla bu işi yürütmüş olsaydım bağlama konusunda belki daha ileri bir seviyeye gelebilirdim. Konservatuvarda okuduklarımla ya da kendi uğraşlarımla

epey yol kat ettim ama bir hocam olsaydı elbette daha iyi olurdu. Ama yine de, virtüözite boyutunda olmasa bile, işin derinliği iyi bildiğimi söyleyebilirim. Hangi bölgede, ne tavırla ve ne çalınır; iyi bilirim. Ama işte, benim yorumculuk tarafım daha ağır bastı.

Biraz da üniversite sürecinizden bahseder misiniz?

Üniversite sürecim şöyle... Ben ilk önce Dokuz Eylül Üniversitesi'ni kazandım. Muhasebe bölümünü... Üç yılım orada gitti. Ondan sonra İzmir'de bir konservatuvar olduğunun farkına vardım. Öncesinde bilmiyordum. Onu öğrenir öğrenmez gittim, girdim sınavlarına. Be sefer konservatuvarı kazanınca «Üç yıl okudum burada, ne olacak» diye birkaç saat oturdum, kendi kendime muhakeme yaptım. Dedim, «Benim asıl istediğim şey müzik. Bu da böyle olacakmış demek ki. O üç yılı orada harcamam gerekiyor-muş.» Sonra gittim konservatuvara, aradan yaklaşık on sene geçti, Dokuz Eylül'de bir af çıktı. Zaten orada da bir dersim kalmıştı. Onu da verdim. Böylece iki yerden mezun olmuş oldum.

Siz aynı zamanda Grup Laçın'ın de kurucu üyelerindensiniz. Kimden çıktı bu fikir? Grup Laçın nasıl doğdu?

1990 yılıydı sanırım. Ege Üniversitesi konservatuvarındayken bir bardan teklif gelmişti bana. Kabul ettim. Sonra biz, bir grup arkadaş, orada sahne almaya başladık. Bizi dinlemeye çok güzel bir kitle geliyordu. Yani günlerimiz hakikaten konser havasında geçiyordu. Bu böyle üç yıl sürdü. Bu süreçte, başka bir mekân için başka bir grup oluşturmam gerekti. Ben hem bağlama hem de tar çalıyordum. Okuldan arkadaşları düşündüm; kim klavye, kim akordeon çalabilir... Sonra bir gün baktık ki hazırız, “Hadi,” dedik, “gidiyoruz.” Sonra o çıktığımız yerde bizi çok beğendiler. Ortalık adeta yıkıldı. Yavaş yavaş da grup olma sürecimiz başladı. Onlardan önce bir davul, bir gitar, bir bas gitarla bana eşlik eden ayrı bir grubum varken, sonra bu arkadaşlarımla Grup Laçın'ı kurmuş olduk. Ama ben ilk grupla sahne almaya hâlâ devam ediyordum. Sonra Grup Laçın olarak yazlık mekânlara çıkmaya başla-

yınca insanlar bizi iyice tanıdı. İzmir'de, Ege Bölgesi'nde epey bir ses getirmeye başladık. Hatta bir iki festivale bile gittik. Ondan sonra 1995 yılında ilk albümümüzü çıkardık. İkinci albümümüzü de 1996'da çıkardık, derken, ben o yıl gruptan ayrıldım. İstanbul'a geldim. Çünkü İzmir'e sığamıyordum artık. Bu işin kaynağı neresiyse oraya gitmeliyim, diye düşündüm. Sektör İstanbul'da dönüyor, Unkapanı burada... İstanbul'a attım kendimi. 1996'da oldu bütün bunlar. Şimdi 2020'ye giriyoruz. 24 yıl olmuş. Koskoca 24! Erzincan plakası...

Bu söyleyeceğim pek bilinmez ama siz aynı zamanda Arif Sağ'ın yeğenisiniz. Arif Sağ ile aranızda bir usta-çırak ilişkisi oldu mu? Yakın mıydınız?

Aslında baba tarafından bir akrabalık var. Bizim köylerimiz bayağı yakın. Mesela benim bir amcaoğlum vardı, vefat etti, ben onu ilk gördüğümde “Aynı Arif Sağ” demiştim. Aynıydı yani. Ama biz Arif Sağ ile ilk kez İstanbul'da bir araya geldik. İstanbul'da tanıştık. Nerelisin, falan diye konuşurken, “Ha,” dedi, “biz akrabayız.” O güne kadar akraba olduğumuzu bilmiyorduk. Şimdi her karşılaşmamızda aramızdaki o akrabalık bağının kuvvetiyle daha sıkı sarılırız. Usta-çırak ilişkisine gelince... Benim Arif Hoca'yla bire bir usta-çırak ilişkim olmadı ama sonuçta ben onları dinleyerek büyüdüm. Onlardan hep bir şeyler aldım. O anlamda tabii ki hocamdır, hepimizin hocasıdır.

Eğer müzisyen olmasaydınız sanatın hangi alanında eserler verirdiniz ya da vermek isterdiniz?

Bu dünyaya bir şekilde geldik ve ben el yordamıyla sevdiğim işi, iş demek bile istemiyorum aslında buna, en sevdiğim şeyi buldum ve onu icra ediyorum. Dolayısıyla müzisyen olmasaydım ne olurdu, bunu hiç düşünmedim. Ama sanatın diğer kollarıyla da ilgiliyimdir. Hatta benim de kendimce çizimlerim var. Uzman kişilere arada bir gösteriyorum onları; bunlar nedir, ne değildir diye. O konuda özgüven sahibi olursam bir gün onları da sergileyeceğim. Aynı zamanda edebiyatı çok severim. Hâlâ çok okurum. Okumadığım zamanlar büyük eksiklik hissederim. Hatta yoğun olmadıkça bir günde bir kitap bitirir-

ye çaba gösteririm. Tabii yine ben de kendimce bir şeyler yazıyorum.

Bedri Rahmi Eyüboğlu bir şiirinde, “Ne zaman bir köy türküsü duysam/ Şairliğimden utanırım,” diyor. Sizde aynı etkiyi ama bu defa tersinden uyandıran çok sevdiğiniz bir şiir var mı? Ya da bir şair, bir yazar?

Bedri Rahmi en güzel şekilde söylemiş zaten. Anadolu öyle zengin bir kaynak ki, hani Nâzım'ın da bir sözü vardır, “Topraktan öğrenip kitapsız bilendir,” der, Anadolu insanı için. Bakıldığında en büyük sanat akımları bile bu şekilde tanımlanmamıştır. Bu kültür öyle bir kültür. O yüzden şiirler ve şairler anlamında o kadar önemli değerlerimiz var ki... Onlar aslında bu toplumun dört elle sarılması gereken insanlar. Bir Nâzım Hikmet mesela. Bedri Rahmi Eyüboğlu, Sabahattin Ali, Yaşar Kemal, Orhan Kemal... İsmi sayamayacağım bir dolu böyle değerimiz var. Hepsisi o kadar değerli ki... Günümüz insanı bu değerlerimizin pek farkında değil, diye düşünüyorum. Ama nedir, bu konulara birazcık ilgisi olanlar onların değerini mutlaka biliyordur; o ayrı. Mesela bir Yaşar Kemal'in *İnce Meme*'ini okuduğunuzda gözünüzün önünden bir türkü geçer. Ne kadar aslında birbiriyle bütünleşen şeyler. Ya da, ne bileyim, Nâzım'ın bir şiirini okuduğunuzda içinizden melodiler duyarsınız. Kültürümüzün hiçbir ögesi birbirinden bağımsız değil. Önemli olan sizin onların içine girebilip giremediğiniz. İçine girebiliyorsanız da ne mutlu. Sonuçta bu büyük bir haz.

Siz artık Hüseyin Turan olarak bence herkesin gözünde bir ekol yani okulsunuz. Bu okulda öğrenim gören, yetiştirdiğiniz, yol gösterdiğiniz gençler var mı?

Gittiğim konserlerde şunun örneğini çok yaşıyorum. Mesela gençler geliyor, “Abi,” diyor, “ben senin türkülerinle büyüdüm.” Müziğe ilgileri varsa elbette ki onlara bir şeyler katmaya çalışıyorum. Ama bunu ileride daha sistemli bir biçimde, mesela bir konservatuvarda falan, aktarmak isterim. Bildiklerimi, biriktirdiklerimi aktarmak istediğim böyle bir dönem kesinlikle olacak. Biliyorum.

Ama daha değil. Çünkü bu dönemimde sahneye çıkmaktan büyük keyif alıyorum. Benim asıl yerim sahne. Zaten bir şeyler öğrenmek isteyenler, ben sahnedeyken de alacaklarını alıyorlar.

Ama sizi az kalsın sahnelerde değil, sahalarda görecekmişiz. Altay Spor Kulübü'nden teklif alacak kadar iyi bir kaleciymişsiniz.

Tabii, tabii... Ben İzmir'de lise takımında oynarken okullararası maçlarımız olurdu. Ben de gerçekten iyi bir kaleciydim; hani boş yere övündüğüm sanılmasın, reflekslerim çok iyiydi. Altay Spor Kulübü A Takımı'na değil ama yıldız takımına istediler beni. Altyapıya. Beni alıp yetiştireceklerdi. Ama ben o dönem halk oyunları oynuyorum, halk oyunları derneklerine gidiyorum, ilkokul öğrencilerine halk oyunları çalıştırıyorum, öbür taraftan düğünlere şarkı söylemeye gidiyorum, o kadar çok şey yapıyorum ki... Kalecilik yapmayı da çok seviyordum ama ben diğer tarafı seçtim. Şu anki aklım olsaydı iyi bir kaleci olarak ses getirir, sonra jübilemi yapar, yeniden müziğe dönerdim.

Çok güzel zeybek oynuyorsunuz. Halk oyunları aldığınız ödüller var. İcra ettiğiniz eserler de çoğunlukla Türk Halk Müziği eserleri. Sizi kültürümüzün daima “halk” yanına iten nedir? Bu dokuyu çok mu seviyorsunuz?

Biz biraz bunun içine doğmuş gibi olduk. Büyüdüğümüz mahallede devrimci abilerimiz vardı mesela. Onlardan sosyalizmi öğrendik. Bir yandan öyle bir birikim, diğer yandan halk oyunları derneklerine gidiyorsunuz, çevrenizde tamamen toplumsal olaylarla ilgilenen insanlar var; dolayısıyla siz de böyle ortamlarda bir şeyler öğreniyorsunuz. O öğrendiklerinizle de, “Ben bu yoldan gitmeliyim,” diye düşünüyorsunuz. Bende de süreç böyle başladı. Mesela halk oyunları ile tanıştığımda orta üçe gidiyordum. Hiç aklımda yoktu. Böyle bir yeteneğimin olduğunu hiç bilmiyordum. Hani eğitsel kollar olurdu ya... Bir arkadaş, “Gel,” dedi, “folklor koluna gidelim.” Kabul ettim ama ekledim, “Oralarda bir şeyler söyleyebiliyor muyuz?” de-

dim, “Türkü falan...” “Söylersin, söylersin,” deyince ben de gidiverdim. Bir de böyle yerlerde erkekler her zaman azınlıktadır ya, daha çok kızlar ilgi gösterirler, beni görürnce hemen, “Sen de oynamak ister misin?” dediler. Ben önce, “Hiç anlamam,” dedim. “Olsun,” dediler, “biz sana öğretiriz.” İlk olarak Antep oyunlarıyla bir başladık, sonra bir baktım, iki hafta sonra ekip başındayım. Meğer o konuda epey bir yeteneğim varmış. Hatta bizi öğreten hoca ertesi yıl askere gidince ekibi ben çalıştırmaya başladım. Sonra İzmir’de derneklerde yetiştim. Oralardan da önemli bir birikimim var gerçekten. Onlar da çok şey kattı bana. Sonra... Ege Üniversitesi’nde zeybek ekibimiz vardı. Onlarla Türkiye çapında üç kez birinci olduk. Ardından Ege Üniversitesi’nde halk oyunları bölümü kuruldu. O yıl eksik öğrenci olduğu için bizim bölümün öğrencileriyle tamamlamışlardı. Ben hem oynuyorum hem öğretiyorum hem söylüyorum. Böyle böyle çok güzel bir oyun hazırladık. Belki imkânlarımız elverişli olsaydı bir Anadolu Ateşi kadar olabilirdik; ama imkânlarımız elvermedi. Biz daha değişik bir şekilde bir hikâyenin anlatımını oynadık. Bir köydeki hasat mevsimini anlatan, düğünleri ve düğün sonralarını anlatan bir hikâyeyi kurgulayıp oyunlaştırmıştık. Bununla Polonya’da dünya birincisi olduk. Yine İzmir’de birçok kez sahne aldık. Yaptığımız istek alan bir şeydi. Düşünebiliyor musunuz, bir oyun içerisinde hem tiyatrodan hem baleden hem de müzikten izler var. Çok komplike bir şeydi. O ekiple de hâlâ görüşürüm. Bir araya geldiğimizde hâlâ çok eğleniriz.

Bir albümünüzde türkü için, “Cennet kadar sır, insan kadar zahir,” tanımını kullandınız. Bu tanımı biraz açabilir miyiz?

Kim cenneti görmüş ki? Hiç kimse. Bir tasviri vardır ama sonuçta soyuttur. Öte yandan dinî bir şey. O yüzden cennet sırdır bana göre. Hiç kimse bu dünyada onu bulamayacak. Belki ölünce de anlamına varamayacak cennetin. Ben böyle bakıyorum. Bu türkülerde de işte o var. Yani türküye bir tanım yapamazsınız. Türkünün bir yerinde bir sır var gibi. Yüzyıllar öncesinden günümüze gelmiş sözler, ezgiler nasıl olmuş da bu kadar ayakta ve köklü durabilmiş; bilemiyorsunuz. Buraya bir vurgu olsun istedim. Ne diyorum bir de? “İnsan kadar zahir.” Yani görünen. Sen sadece bakmayı bil. Yeter ki görmek iste.

Aynı zamanda MÜYORBİR’de yönetim kurulu üyesisiniz. Müziğin ustası/üstadı olarak kalmakla yetinmeyip ona her alanda sahip çıkıyorsunuz. Bu kuruluştan biraz bahseder misiniz?

Şimdi işin bir de bu tarafı var. Bizim ülkemizde telif hakları bilinci oluşmadığı için orada biz Kültür Bakanlığı ile ilişkili olarak bu soruna çözüm bulmaya çalışıyoruz. Zaten orayla entegre bir kurum. Hatta şu sıralar çıkmasını beklediğimiz bir yasa var. Sanıyorum yararlı olacaktır. Ama bizim ülkemizde ayrıca şöyle bir algı var. İnsanlar “Ya ne olacakmış, çıkıp iki şarkı söylüyorlar işte!” deyip kesip atıyor. Halbuki artık CD satışları yok, herkes bir tıkla istediği müziği ücretsiz dinleyebiliyor. Biz de her şeyin hakça olmasını dilediğimiz için böyle bir yola girdik. Çünkü bakıldığında bir yorumcunun bir kafede çalınan şarkısı bile aslında bir telif sorunu yaratıyor. İşte bu gibi şeylerle uğraşıyoruz. En azından sanatçıların hak ettiklerini alabilmeleri için bir savaş veriyoruz. Çünkü ortada bir emek var ve emeğin hiçbir şekilde boşa gitmemesi gerekir ki bu sektör ayakta dursun. Bir düşünün, bu sektör bir zarara uğradı mı insanlar nasıl kötü eserler karşısında kalacaklar! Bir yerde okumuştum, sanıyorum Amerika’da, 1940’lı 50’li yıllarda yaşanmış böyle bir olay. Müzik sektörü orada başkaldırınca kimse eser üretmemeye başlamış. İnsanlar yeni yeni müziklerden altı ay boyunca mahrum kalmış. Eski müzikler de sanıyorum yasağa takılmış ve yayınlanmamaya başlamışlar. Ve o altı ayın sonunda insanlar psikiyatri serviserine akın etmeye başlamış. İşte müzik budur. Sonuçta müzik ruh ayarı yapan bir şeydir. Bu ayarın oluşması için de hem tüketici hem üretici tarafın bilinçli olmaları gerekiyor. Özellikle sanat açısından bilinçli tüketimin söz konusu olması gerekiyor. Biz MÜYORBİR’le bunu sağlamaya çalışıyoruz.

Müziğin biraz dışına çıkacağım. Onur Ünlü’nün “İtirazım Var” filminde küçük bir rolünüz var. Ayrıca filmde “Eşrefoğlu Al Haberi” ve “Ah Bana Bana” adlı türküleri seslendirdiniz. Ama öte yandan biliyoruz ki dizilerden gelen teklifleri reddediyorsunuz. Bunun nedenini öğrenebilir miyiz? Dizilerle sinema filmlerini niçin ayrı tutuyorsunuz?

Diziler çok daha kolay tüketilen bir şey. Ama sinema sanattır. Onun için ben de otobiyografimde olsun diye bir filmde oynamak istedim. Çünkü karşımdaki önemli bir yönetmendi. Çok da güzel bir filmdi aynı zamanda. Hatta sanıyorum bu filmde söylediğim iki eserin itici gücüyle, filmde hemen sonra bir deyiş albümü çıkardım. Uzun zamandır aklımdaydı ama filmin sonrasına denk geldi. Bu albümü de bir ahde vefa duygusuyla yaptım. Çünkü büyüdüğüm bir kültür var, içine doğduğum bir kültür var; o kültüre teşekkür etmek istedim.

Sizin için “ezberinde en çok türkü olan sanatçı” diyorlar. Repertuvarınızı bildiğim için aslında buna hiç şaşırmadım. Ama öğrenmek istiyorum. Kaç türkü var ezberinizde?

Aslında oturup bunların listesini çıkarmadım. Hani kaç tane türkü biliyormuşum, bir sayayım, demedim. Ama evet, çok fazla türkü, çok fazla ezgi bilirim. Bunları sırf ezberlemek için uğraşmadım ama ezberim çok kuvvetli olduğu için okudukça bende yer ettiler. Yavaş yavaş unuttuklarım oluyor ama yine de galiba binin üzerinde vardılar. Hatta bin beş yüze yakındır.

En çok hangi türkü karşısında etkilendiniz? “Bunu kesinlikle okumalıyım” dediniz?

Birincisi, gruptan ayrıldığım zamanlarda duyduğum, Âşık Mahzunî’nin “Kırvem” türküsü... Dedim, “Böyle bir şey olamaz. Bunu benim mutlaka okumam lazım.” Sonra zaten ilk solo albümümün ilk türküsü olarak tarihime geçti. İlk klibimi de yine bu türkü için çekmiştik. Şu da var ki, ben zaten okuduğum her türküyü etkilendiğim için okumuşumdur. Bana bir şey hissettirmeyen eserleri okumam, böyle bir şeye girişmem. Sonra, 2002 yılında yine bir albüm çıkardım; o albümün hemen öncesinde, bir gün kafede otururken kulağıma bir türkü geliyor ama nasıl güzel bir türkü! Dikkatimi bir verdim, bir dinledim, o kadar çok etkilendim ki beş altı kez daha çaldırdım. Albümüm de ha çıktı ha çıkacak. Dedim, “Bunu benim okumam gerek.” Hemen repertuvarıma aldım onu da. “Eylen Yolcum Eylen” türküsüydü o da. Bu türkünün etkisinden üç dört gün çıkamamıştım.

Bu türkülerin içinden sizi en iyi anlattığını düşündüğünüz hangisi peki? Hüseyin Turan bir türkü olsaydı hangisi olurdu?

Rahmetli Muhlis Akarsu’nun -biliyorsunuz, Sivas’ta aldılar elimizden, çok değerli bir ozanımızdı- onun “Açığım Yok Kapalım Yok Dünyada” diye bir deyişi vardır. Onun sözlerinde ben hep kendimi bulurum.

Eski bağlama ustalarının hayat hikâyelerinden okuruz ya, yanlarında mutlaka kapılarını çalıp buyur edilmiş bir çıraqları olur. Sizi usta olarak bellemiş bir genç yarın bir gün kapınızı çalsa, sizden bu sanatın sırlarını dilesse, ona söyleyeceğiniz ilk sözünüz ya da ilk öğüdünüz ne olurdu?

Ben önce o gencin ışığına bakarım. O ışık benim gözümlü alıyorsa o zaman bir şey söylerim. Ama o ışığı görmüyorsam hiçbir şey söylemem, susarım. Böyle hikâyeleri çok yaşadım. Zaten o ışığı gördüğüm herkese mutlaka bir iki kelâm etmişimdir. Hatta o gençler yıllar sonra yanıma gelip “Bana şunları şunları demiştiniz, o sözleriniz beni çok etkilemişti,” derler. Gelip bunu anlatırlar. Ama genelde ilk sözüm aynı olur. “Sevdiğin bir şeyi, sevdiğin bir şekilde ve sabırla yap,” derim.

Son olarak kızınızdan ve kızınızın özellikle adından söz açmak istiyorum. İsmi, Leyla İzmir... Nedir İzmir isminin hikâyesi? Bir de bileğinizde bir dövme görüyorum...

Bu dövme, kızımın ayak izi. Hastanede yeni doğan bebeklerin ayaklarının izi alınır ya; ben onu, kızımın dünyaya attığı ilk adım diye bileğime yaptırdım. İsmine gelince... Tabii Erzincanlıyım, oranın yeri kalbimde ayrıdır; ama İzmir’in de bende apayrı bir yeri vardır. Eşim İzmirli, ben de orada büyüdüm. Dolayısıyla kızımızın adını İzmir koyduk. Hatta bazı hemşerilerim bana takılırlar, “Ya,” derler, “niye Erzincan koymadın da gittin İzmir koydun?” Gülüşürüz. Ama oğlum olursa belki Tercan koyabilirim. Erzincan yine uymaz ama Tercan olabilir, niye olmasın? Hem bizimkilerin gönüllerini almış olurum.

Dönüş

Özcan Yüksek

Herkesin içinde keşfedilmeyi bekleyen ıssız bir ada vardır.
Ada, karaların denizdeki soyutlamasıdır.
Büyük bir ada büyük bir soyutlamadır.
Oyun, hayatın ölümdaki soyutlamasıdır.
Çöl, karaların yeryüzündeki soyutlamasıdır.
Çölde bir insan, kalabalıkların yalnızlıkta soyutlamasıdır.
Çölde bir insan ve göğe savurduğu bir alet, yaşama amacının gökyüzündeki soyutlamasıdır.
Göğe fırlatılan ve tekrar geri dönen bumerang, evrenin sırrıdır. Çekim gücüdür, en büyük güç.
Bumerangı fırlatmak ve tutmak bu sırrı her seferinde anımsamaktır.
Bumerangı fırlatmak ve tutmak, fırlatmak ve tutmak, bir ucunda ölüm bir ucunda yaşam bulunan salınımı anımsamaktır.
Bumeragı fırlatmak ve tutmak, ölümle yaşamın, gök ve yerin, cennet ile dünyanın, düş zamanı ile gerçek zamanın çomak oyunudur.
Yerliler, elli bin yıl boyunca yalnızca bu oyunu oynayarak yaşadı. Sonra uzaklardan beyaz tenliler geldi, hapishanelerden boşaltılmış beyazlar. Bumerangları kırdılar. Geri dönmeyen kurşunlarla bumerang oynayan halkın tamamına yakınını kırdılar. Geri kalanları kısırlaştılar. Çocuklarını da aldılar.

AĞAÇ PERİLERİ NEREDESİNİZ?

NALAN ÇELİK

“*Taşların hareket ettiği ve ağaçların konuştuğu vakidir.*” * Shakespeare, Macbeth

Yunan mitolojisinde Hamadryades (Hama+dryas) ağaçla birlikte anlamındadır. Hamadryad perileri, kardeşleri Dryad'lar ağaçları, ormanları koruyan nymphe-peri'lerdir. Ağaçların yeşerip büyümesinden sevinç duyarlar, kesilmesi, kuruması durumunda yas içine girerler. Yas öyle bir hal alır ki ağaçla birlikte kimileri ölür. Ölümsüzlükle ölümlülük arası varlıklar sayılırlar. “*Kimisi uzun ömürlü olur, “On palmiye ömrü” yani dokuz bin yedi yüz yirmi yıl yaşarmış*”(1) Thomas Mann'ın Alman aristokrasisinin çöküşünü anlattığı *Buddenbrooklar* romanında Tony, ailesini kurtarabilmek için Bay Grünlich ile istemediği halde evlenip, balayına gider. Döndüklerinde bahçeye dikilmiş palmiyeleri görünce, 'her şey tamam' der içinden. Mutsuz, maddi- ruhsal beklentilerinin aşağısında bir evliliğin içinde, nesneler, çiçekler, ağaçlarla oyalanmaya, aristokratlığını sürdürmeye çalışmaktadır. “*Tony, hercai menekşeli odadaki saksı bitkilerinin funda toprağını sulamak için pirinçten bir bahçe kovasıyla hareket halindeydi. Evin asil görünmesine büyük katkı sağlayan palmiyelerini çok seviyordu. Palmiye- lerinden birinin kalın ve yuvarlak gövdesinden çıkan körpe bir filizi şefkatle okşadı.*” (2) Palmiyeler, asilliğin, uzun ömürlü evliliğin simgesi idi.

Çekirdek aileyi, geçmiş atalarıyla anacağımız zaman 'soy ağacı-soy kütüğü' terimlerini kullanırız. Dalları, kökü, yaprakları, çiçekleri meyveleriyle ağaçları atalarımız sayarız. Ağaç kimi kez toprak altında kökleriyle yol alandır, kimi kez tohumlarıyla göç eden-ettirilen. Kimi kez de Dante'nin *Cennet*'indedir. Şaire eşlik eden güzel gülümseyişli Beatrice'tir. “*Dön de* (kutsal ayna- kutsal ılık-caccia-guid) *dinle, Cennet'i hep benim gözlerimde izleme,*” der. Cennet'ten kovulma nedeni değildir elma ağacıyla, kadın. Cennetin gözlerinde izlenebileceği yol gösterici kadın konuşmasını sürdürür: “*Yaşama gücünü tepesinden* (tanrıdan) */alan, hep meyve* (yeni ruhlarla zenginleşen) *veren, hiç yaprak dökmeyen* (eskileri de yitirmeyen) */ bu ağacın beşinci eşiğinde* (göğün beşinci katı) */ göğe gelmeden önce yeryüzünde ünlenen/ esin perilerine kaynaklık eden/ kutlu ruhlar bulunur/ Haçın kollarına bak:/ adını anacak- lardan her biri bulutları delen bir şimşek gibi çakacak.*” (3) Dante'ye göre göğün beşinci katı Mars'tır. Mars'ın ağacı, yeryüzünden ayrılmış ya da kendi şiir sesinin arayışına girmiş şairlerin buluşma, sohbet noktasıdır. O noktada Dante'nin adını anmışlar ki, dizeleri bulutları delip yeryüzünde şimşek

gibi çıkmaktadır. Onuncu kat ‘öncesiz sonrasız güçlü ışık’ Tanrıdır. “Dante, Tanrı’yı bir enerji kaynağı olarak değerlendirmekle çağının yazarlarından ayrılır, bilimselle kutsal arasındaki seçimini bilimden yana yapar.” (4)

Dünyamız ışıkla yaşam bulmaktadır. Ağaçlar, ormanlar, bitkiler, insanlar ışığa yönelir. Şairler-sanatçılar, gündüzün ışığını gecenin ışığında yoğururlar. Ağaçlara, çiçeklere, ışığa övgüler düzerler: Heine kitabının önsüzünün başlangıcında bu tapınmayı yazar: “İşte eski masallar ormanı/ İhlamur çiçekleri mis kokulu/ Ay ışıltı güzel mi güzel/ Büyülüyor ruhumu.” (5)

Ormanlar, masallarda en çok kullanılan mekândır. Kırmızı Başlıklı Kız, Yedi Cüceler, Hansel ve Gretel, nice-leri, çoğunluk okur için ormana-ormanda yolculuktur. Ormanların-doğanın bir parçası olduğunu duyumsayan şair-sanatçı için yitirilmiş tek ağaç ona ‘eski masallar ormanını’ anımsatırken yas tutarak ölecek ağaç perileri Hamadryad’lar, kardeşleri Dryad’leri anımsatır. Marx’ın ‘kapitalizm gölgesini satamadığı ağacı keser” saptamasında eril-kapitalist sistem, kendine yeni makyajla boyayarak neoliberal sistem uydurmacasında gezegenimizin kamu alanı-ortak alanımız olan ormanları-kentleri-meydanları ağaçsızlaştırdıkça, orman sürgünü hayvan kardeşlerimizin neslini tükettikçe, Ortadoğu Teknik Üniversitesi’nde ağaç kıymı yapılrken polis-kolluk kuvvetlerinin güneşten kaçarak bir ağacın gölgesinde soluk almaya çalışması.

Herkesin-her şairin masal ormanlarından önce... Geçmişteki ağaçları canlanıverir: İtiraf der Gonca Özmen: “Kimselere söyleme çocukken yediğimiz toprağı/ Bir başkası olup uyuduğumuzu bir mezarda/ ne kadar acemi olduğumuzu bir ağaca bakarken.” (6) Yaşamının birçok saatini, kipiğini, dudağını boyayarak, sakal traşı için aynada geçiren insan soyu, ağaçlara bakmış mıdır uzunca, tanımaya çalışmış mıdır? Okşamış, konuşmuş mudur? Ben ağaçların sülalesindenim/havasızlığı solumak üzüyor beni” (7) diyen Fûruğ’un dizeleri, güne ve geleceğe ilişkin bir şeyler (gaz maskeleri-astım-kanser) anımsatır mı? Ağaçların sülalesi kentin kaldırımlarında küçük kare betonların içine hap-sedilmiş, kovuklarına pet şişeler, teneke içecek kutuları, sigara izmaritleri sokuşturulmuşken, iklim krizi nedeniyle köklerini nasıl hareket ettireceğini şaşırmış, ormanların altın çağına ağıt yakarken Önder Çolakoglu: Ağaçların kökü başka mevsimde/ Ağaçlar bir masal kahramanı sanıyor kendini.” (8) diyerek kahraman olmak zorunda kalmış ağaçların yanındadır. Onları kahramanlıktan kur-

tarmazsak ne olur? Konacak dal, yiyecek meyve ağacı bulamazken kuşlara ne olur? ‘Gölge’, ‘esinti’ sözcüklerinin yaşamdan-şiiirden-sanattan yok olduğunu, masallaştığını düşünmek dehşet verici.

“Bir düşünün: Bitkiler sizi görüyor.” diyor Daniel Chamovitz. Devam ediyor: “Aslında bitkiler görünür ortamlarını daima izlerler. Yanlarına gidip gitmediğinizi anlarlar, yanlarında durduğunuzu bilirler. Başka bir bitkinin büyüüp üzerlerini kapadığını, ışıklarını engellediğini bilirler, Bitkiler ışığa doğru hareketi, tepe kısmının birkaç santim aşağısındadır.” (9)

Şeyma Koç, çöp konteynerinin yanında açmaya çalışan çiçekle tanışıyor istiyor. “Yanı başımda el değmemiş bir tazenin yaprakları açılıyor! Böylesine ilk tanıklığım! Heyecanlanıyorum. Kokusunu keşfediyor, kokusuyla ürperiyor, kokusuyla kendimden geçiyorum. Yılın yalnız bir gecesinde açan ve sabaha kalmadan solan çiçek bu mu? Yazarın merakı, gözlemi, görmek için bakması. Yazarlar da filozofların felsefeye yeni kavramlar kazandırması ya da var olan kavramları eleştirmesi gibi, tanıştıkları çiçeğe ağaca yeni adlar verirler. Yeni ad vermek, yazarın şiir felsefesi olduğu gibi, etrafınızı görün, çiçeklerle, ağaçlarla tanışın, bildiğiniz tek çiçek gül-karanfil mi sorularından bir kaçıdır. “Birden, geceyle arasında kan bağı var gibi bir his uyanıyor kalbimde. O zaman ürkererek geriliyorum... Ardından emin olmadığım bu çiçeğe bir ad koyuyor, Gecenin Kraliçesi diyor ona.” (10) Çocukluğumuzda ad verdiğimiz çiçeklerden sonra, o çiçeklere ne oldu şimdi? Vita teneke saksılarında, Amerikan süt tozu kutularında bir nostalji olarak koruma altına alınmış (şimdilik) birkaç evin pencere önlerini, giriş merdivenlerini süslüyor. Anılar ormanında pencere-merdiven önu poz verip selfie’ler çekiyoruz.

Kaktüslerle konuşan insanlar-şairler vardır. Onların kabzaları yaşamı güzelleme, geçmişine güne çağırıp hesaplaşmanın kalemidir. Haber verir İsmail Afacan: “işte geldim, karşımdasın. sen ki çölüsün mavinin. yanında ilk çağ insanı kadar caresizim, insanlık tarihi kadar yaralı. kim çağırıyor beni? belki bir düş, belki ecel... / kabzamda açarken kaktüs çiçeği.” (11) Bıçağa, oka, silaha, baltaya ilk çiçeği çizen sanatçı, ağacın, bitkinin, insanın başına neler geleceğini düşünmüş müydü? Kabza yaşam-şiir için tutulması gereken bir kaktüs çiçeği olarak kalsaydı.

Ağaçların kesilmesini önlemeye çalışan, başaramayınca kesenleri düşlenmedik cezalara çarptıran ağaç perileri-

nin öyküleri anlatılır. “Bunlardan biri meşe ağacını kestiği için dinmeyen bir açlıkla cezalandırılan Erysikhton’un öyküsüdür.” (12) Toprak-bereket tanrıçası Demeter’e adanmış koruluğun meşe ağaçlarını, tanrıların tüm uyarılarını umursamadan kesen Erysikhton, aldığı cezaıyla ne yese doymuyormuş, sonunda kendi kendini yemiş. Soyut-somut kendini yemeyi unutmuş günümüz, hiçbir ceza almadan Demeter’in emaneti toprakların dört bir yanında yerli-yabancı şirketler altın çıkarmak için nehirleri, dağları talan edip, ağaçları kesip, siyanür havuzları açarken, öç tanrıçası Erinys’ler neredesiniz? Buz Devri filminin sin-cabı meşe palamudu tanesi için buzların içinde çığlık atıp duruyor. İnsan yok filmde.

Erinys’ler’in doğumunu Hesiodos şöyle anlatır: “Koca Uranos geldi kara geceyle/ indi yere arzudan yanıp tutuşarak/ yaklaşp sardı toprağı boydan boya/ Ama pusuda bekleyen oğlu/ uzattı sol elini ve sağ elindeki tırpanla/ koskoca, upuzun, sivri dişli tırpanla/ bir anda kesti babasının hayalarını/ ve kaldırıp attı arkasından bir yere/ Ama boş değildi elinden savrulup giden/ Kanlar fışkırıp saçıldı içinden/ ve hepsi gömüldü kaldı toprağın bağrında/ bunlardan gebe kalan toprak yıllar sonra/ doğurdu yaman Erinys’leri, öç tanrıçalarını.” (13) Öç tanrıçalarıyla birlikte Devlet ve Orman Perileri doğar der Azra Erhat. Günümüzün Devlet-Toprak ve Orman Bakanlığı ne iş yapar? Onun perilerine ne olmuştur da orman yangınlarını söndürme işini özel bir şirkete devretmiştir? Neden bunca ağaç katletmektedir perileriyle?

Kapak fotoğrafı İsa Çelik’e ait, Yaşar Kemal’in Denizler Kurudu kitabının kapağında kaldırım taşlarının üzerinde son soluklarını veren balık mezarlığı var. Yaşar Kemal, ormanların içinde yaşayan köy-köylüleri sorun etmiştir. “Ama onlar oralarda uzun zaman kalamayacaklar. Orman bitip de kayalarla baş başa kalınca göç edeceklerdir. İlk iş, orman bitmeden bu insanları iskan etmeliyiz. Başka hiçbir çaremiz yok. Orman bitip de bunlar milletin başına bela kesilmeden.” Ormanları bitirip, kentlerin başına bela olan insan, buna izin veren-umursamayan hükümet edenlerce başlayan doğa talanına karşı o geçmiş günlerde Yaşar Kemal şöyle diyor: “Ormanlara kesinlikle balta sokmayı yasak etmeliyiz. Vakit çoktan geçti. Boş dağları, kel toprakları yeniden ormanlamağa çalışmalıyız. Türkiye topraklarının yüzde 13 ü orman diyorlar. Yüzde beş bile kalmamış. Hâlbuki bir memleketin topraklarının normal olarak yüzde otuzu orman olmalı. Eğer bu topraklarda yaşamaya niyetliyse,

hemen işe başlamalıyız.” (14) Yazının sonuna not edilen yıl 1954, şimdi Türkiye’nin yüzde kaç orman? İstanbul Boğazı 3. Köprü, 3. Havalimanı ile birlikte, talan edilen Kuzey Ormanları’yla mikro klima üzerinde yarattığı ‘ısı adası’ hava sıcaklıklarının artmasına, yağmursuz, susuzluk tehdidinde, kirli havayla yaşadığımız günlerin başlangıcı. Türkiye genelinde betonlaşan-camlaşan- toprakla ilişkisini kesmiş cam balkonlu çatılarda-meydanlardaki saksı ağaçları.

1970’li yılların başlarında yoksul evlerin duvarlarını geyikli duvar halıları süslerdi. Masmavi gökyüzü, uçsuz bucaksız orman, gölde su içen ceylanlar, tam ortalarında, önde ev halkına kimi kez çaktırmadan kimi kez ‘ne olacak şimdi’ dercesine, kimi kez ‘biz alıştık öldürülme-ye’ kaderci bakışında anne geyiğin görüntüsü yoksulların tablosuydu. Geyikleri, ormanı katletmekten gelip kente yerleşmiş insanlar, varsılların yağlı boya geyikli tablolarıyla yarışıyorlardı. Yıllar sonra halılar duvardan indirilip, üç beş cılız ağacın altında, en ucuz et (artık o da pahalı) tavuk-mangal yaparken oturmak için kullanıldı. Yıllar geçti, benzine sabah akşam zam gelirken ‘biz elli liralık alıyoruz, bize dokunmaz’ diyenler, araçlarının bagajına keten sandalyeler koydular kır-piknik gezisi için, halılara ne oldu bilinmez? Burhan Sönmez’in İstanbul İstanbul romanında yerüstündekiler-bir çeşit hapiste olduğunu bilmeyen ya da biraz farkında olanlar, yeraltındakiler-hapistekilerden Küheylan Dayı sorar: “Gerçek bir geyiği bu halıdaki geyiği sevdiğin kadar sevebilir misin?” (15) Ağaçları, ormanları, denizi, hayvan kardeşlerimizi, gölleri, dağları film, fotoğraf, tablo, duvar halılarında mı seviyoruz? Sanatın gerçekliğinden, doğanın (ki biz onun parçasıyız) gerçekliğine geçişimizde onları neden sevmiyor, mangal yakmak için gölgesine oturduğumuz ağacın gövdesini bıçaklayarak, dallarını kırarak ateş yakmaya çalışmak, çöplerimizi onun kökleri dibine bırakmak.

“Ceylanlar için blues öyle mi/ tavşanlar için caz/ veresiye yaşam, peşin yalnızlık, gün boyu yaz/ Kaval sesini unutmuş çayırırları kavrulur sususluktan” (16) diyor, C. Hakki Zariç, Blues’den Caz’a ezilen hayvanın, insanın, doğanın var olma savaşı. Ceylanlar duvar halılarının üzerinde, annelerinin ‘bizi kontrol altında tutan bakışına güvenerek’ su içerken, birden, ikiye ayrılan Kuzey Ormanları, ikiye ayrılan Kirazlı Yaylaları’nın ormanlıklarında, kendilerini asfaltın, inşaat vinçlerinin önünde buldular, yoksulların-karaların-hayvan kardeşlerimizin blues-caz-ağıdını

barlarda süslü-şemsiyeli-zeytinli-havuçlu içki bardaklarını tokuşturan talancılar ve evlatları dinleyip, ritim tutar-ken.

“Ağzı yok dili yok toprağın/ Ağaçlarıyla konuşuyor”(17) der Tagore. Ağacı ve caylanları kalmayan toprak kiminle konuşur. Konuşur elbet, yağmurla. Bir bakmışız asfaltlar-da dev çukurlar, araçlarla içine düşüvermiş. “Yağmur can aldı, zarar verdi’ dolandırması haberlerle ne zamana değin duymayacağız ağaçların konuşmasını, Ağaç perilerinin verdikleri cezaları? Lorca’nın *Aldatan Aynası*’nı: “Yeşil dal, bağışık dal/ uyumdan kuştan./ Acısız, dudaksız/ yankısı hıç-kırığın./ İnsan ve orman/ Ağlıyorum/ acı dalgaların önünde./ Gözbebeklerimde iki deniz var şakıyan.” (18) ‘Öç Tanrıçası Ağaç Perileri’ bekliyor, timsah gözyaşlarına son vermemiz için. Sonrası orman olacak.

Dipnotlar:

* William Shakespeare, *Macbeth*, Çev: Özdemir Nutku, Mitos Boyut Yay. İst. 2015, S, 28

1 – Azra Erhat, *Mitoloji Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İst. 2002, s, 122

2 – Thomas Mann, *Buddenbrooklar*, Çev: Kasım Eğit-Yadigar Eğit, Can Yay. İst. 2006, s, 183

3 – Dante, *İlahi Komedya-Cennet*, Çev: Rekin Tekinsoy, Oğ-lak/Edebiyat/Şiir, İst. 2000, s, 807/20-36

4 – Dante, *İlahi Komedya- Cehennem*, Rekin Tekinsoy’un gi-riş yazısından, s, 24

5 – Heinrich Heine, *Şarkılar Kitabı*, Çev: Behçet Necatigil, Adam Yay. İst. 1982, s, 15

6 – Gonca Özmen, *Bile İsteye*, Kırmızı Kedi Yayınevi, İst. 2019, s, 20, ‘İtiraf’ adlı şiirden

7 – Furuğ Ferruhzad, *Yaralarım Aşktandır*, Çev: Haşim Hüs-revşahi, Kanguru Yay. Ankara 2009, s, 227, ‘Yalnız Sestir Kalan’ adlı şiirden

8 – Önder Çolakoglu, *Taş Uğultusu*, Hayal Yay. İst. 2019, s, 9, ‘Yaşam Belirtisi’ şiirden

9 – Daniel Chamovitz, *Bitkilerin Bildikleri*, Metis Bilim, İst. 2018, s, 16-21

10- Şeyma Koç, *Ben Bir Uçurum İncisiyim*, İthaki Yay. İst. 2019, s, 51-52, ‘Flower Face’ adlı öyküden

11– İsmail Afacan, *Adımlar Sağanak*, Kaos Çocuk Parkı Ki-tap, Ankara 2019, s, 51, ‘Kaktüs Çiçeği’ şiirden

12- Azra Erhat, *Mitoloji Sözlüğü*, A.g.,e, s, 122

13- Azra Erhat, *Mitoloji Sözlüğü*, A.g.e, s, 104

14- Yaşar Kemal, *Denizler Kurudu*, Toros Yay. İst. 1985, s, 78-79

15- Burhan Sönmez, *İstanbul İstanbul*, İletişim Yay. İst. 2017, s, 143

16- C. Hahhi Zariç, *İhtar*, Manos Yay. İst.2019, s, 53, ‘Ayla’ adlı şiirden

17- Rabindranth Tagore, Say Yay. Çev: Tarık Dursun K., s, 51

18- F Garcia Korca, *Bütün Şiirleri-Cante Jondo Şiiri/Şarkılar*, Çev: Sait Maden, Çekirdek Yay. İst. 1996, s, 174

TARAFSIZ GAZETECİLİK

FIRAT CANER

John Swinton (1829-1901), İskoç-Amerikalı bir gazeteciydi. 1860’lı yıllarda *The New York Times*’ın baş-yazarıydı. Yaşadığı dönemde hâlâ yasal olan köleliğin yasaklanması için genç yaşlarında bir kampanya düzenlemiş ve kölelik karşıtı bir gazete olan *Lawrence Republican*’da yöneticilik yapmış olması sahip ol-duğu değerlerle, 1874’de vuku bulan Tompkins Meydanı İsyanı’na katılması da cesaretiyle ilgili ipuçları verebilir. Yine 1874’te New York belediye başkanlığına aday oldu fakat pek az oy alabildi. 1875’de *New York Sun*’da başyazar olarak çalışmaya başladı. Ama Swinton, sahip olduğu değerlere ve cesaretine rağmen, bir gazeteci olarak muhalif olduğu düzenin, o düzenden fayda sağlayan çarklarından biriydi ve anlaşılan o ki pekâlâ farkında olduğu bu durumdan vicdani rahatsızlık duyuyordu.

Swinton’ın kariyeri boyunca pek çok yazı yazdı ama ismini hafızalara kazıyan, yazdıklarından çok 1883’te bir gazeteciler yemeğinde yapmış olduğu bir konuşma oldu. Bu konuşmada, gazetecilik mesleği-nin gerçek yüzünü -kabul gören bakış açısına göre vicdan muhasebesi yaptığından, olası bir başka bakış açısına göre çıkarmayı planladığı yeni gazetesini diğerlerinden farklıymış gibi göstermek amacıyla- ifşa etti. Şöyle dedi:

“Dünya tarihinin şu anına dek ‘özgür, bağımsız basın’ diye bir şey olmamıştır. Bunu siz de biliyorsa-nuz, ben de. Hiçbiriniz düşündüklerinizi olduğu gibi yazmaya cesaret edemezsiniz. Bunu yapmaya kalk-tığınızda yazdıklarınızın önceden basılmayacağını bilirsiniz çünkü. Çalıştığım gazete bana düşüncelerimi özgürce yazmam için değil, tersine yazmamam için haftalık bir ücret ödüyor. İçinizde benzer biçimde benzer ücret alan başkaları da vardır. Düşüncelerini açıkça yazacak kadar aptal olan herhangi biri, sokakta başka bir iş arıyor olacaktır. Gazetecilerin işi; gerçeği yok etmek, düpedüz yalan söylemek, saptırmak, kötülemek, servet sahiplerine dalkavukluk etmek, kendi gündelik ekmeği uğruna yurdunu ve soyunu satmaktır. Bunu siz de biliyorsunuz, ben de. Öyleyse şimdi burada ‘bağımsız, özgür basının şerefine’ kadeh kaldırmak saçmalığı da nereden çıktı? Bizler, sahne arkasındaki zengin adamların oyuncakları, kullarıyız. Bizler, ipleri çekilince zıplayan oyuncak kuklalarız. Yeteneklerimiz, olanaklarımız ve yaşamlarımız, hepsi başkalarının malı. Bizler entelektüel fahişeleriz.”

Aynı yılın ekim ayının 14’ünde *John Swinton*’s *Paper* adlı gazete çıkmıştı. Bu gazetede fikirlerini özgürce yazma fırsatı bulan Swinton, yazılarıyla mahkumların zorla işçi olarak çalıştırılmalarını mümkün kılan uy-

gulamaların New York'ta yürürlükten kaldırılmasına vesile oldu. Göçmenlerin gayri insani çalıştırılma koşullarını gündeme taşıdı. Bu süreçte gazetesi için kendisine teklif edilen bağışları kabul etmedi. Satış, abonelik ve reklama dayanan bir bütçeyle idare etmeye gayret etti. Buna karşılık, daha sonra Amerikan Çalışma Federasyonu çatısı altında toplanacak olan rakip sendikalarla ilişkisi yüzünden Knights Of Labor'ın başlattığı bir boykotla karşılaştı ve nihayetinde iflas etti. Beş parasız kalan Swinton, “entelektüel fahişelik”e geri döndü.

Swinton belli ki zor koşullar altındaki insanların daha iyi bir hayatı hak ettiklerine inanıyordu. Hayatı boyunca yapıp ettikleri, bu konudaki samimiyetinin açık delilleriydi. Kendi gazetesini çıkartabilecek maddi koşulları olduğunda -yani geçim kaygısı taşımadığı bir anda- asıl niyeti ne olursa olsun doğruyu söylemiş ve hakikate kaleminin kendi vicdanı dışındaki iktidarlara tabi olduğu geçmişine kıyasla daha yakın olmayı başarabilmişti. Sahip olduğu her şeyi kaybettikten sonra geçim kaygısı devreye girdi. İflasını bir başarısızlık olarak gördü. Oysa asıl başarısızlığı, iflası sonrasında geçmişte kendini kurtarmayı başardığı “kratos”a teslim oluşuydu. Çünkü bir süreliğine bile olsa doğruyu söyleyecek kadar cesur olmak büyük bir başarıdır.

Swinton'ın tek kusuru, cesaretini -örneğin Sokrates gibi- hakikatten değil geçim kaygısında olmayışından almasıydı. Hayat hikâyesinin trajik oluşu da bu yüzden. Başka türlü olsaydı, sadece “güzel” değil, aynı zamanda “büyük” bir insandan bahsediyor olacaktık. Onun bu kusuru, yalnızca halkı gerçekle buluşturmak gibi bir misyona hizmet ediyormuş gibi görünen gazetecilere özgü değil. Hipokrat yemini eden, misyonu insanları tedavi etmekmiş gibi görünen ama aslında sağlık endüstrisine kâr ve iktidarlara oy temin etmekle görevli doktorlar; misyonu bilgi üretmek ve ürettiği bilgiyi demokratikleştirmekmiş gibi görünen ama aslında nitelikli işgücü yetiştiren akademisyenler; misyonu her ne olursa olsun hakikati söylemek ve mevcut düzenin herkesin lehine olacak şekilde dönüşmesine öncülük etmiş gibi görünen ama aslında iktidar veya alternatif iktidarların sözcülüğünü yapan entelektüeller; hepsi aynı kusurla maluldürler.

Gazetecilere çok da kızmamak gerek. Mesleğe hükmen yenilmiş olarak başlıyorlar. Çünkü “tarafsız gazetecilik”, “çevreci endüstri” gibi, “etik reklamcılık” bir şeydir. Sahiden inanan var mı gazeteciliğin “halkın haber alma özgürlüğü”yle ilgili bir meslek olduğuna?

AŞKIN KULAĞI SAĞIR

BATIKAN KÖSE

Seni görmüyordum.

Çünkü aşkın gözü kördü.

Seni duymuyordum.

Çünkü aşkın kulağı da sağırdı.

Tek gözümle alfabeyi sayıyor, tek kulağımla sineğin vızıltısını işitiyor da tek kalple seni sevemiyordum. Çevremdeki tüm çiftler birbirinin altıncı ya da yedinci tercihiydi. Dişlerini beyazlatıp derisini karartan insanları anlamaya çalışıyordum. Yüzlerin telefon ışığıyla aydınlandığı caddeyi aşarken gözlerini sanal gerçeklik gözlüğüyle kapamış kalabalığın arasından omuzlara çarparak geçtim. Apartmanların balkonundan yükselen antenlere simit atan çocuklar gördüm. İnsanların mutluluk manzaralarına bir dürbünün tersiyle bakıp kışkandım. Hudson körfezi kıyısında beyaz balina avlamaya çalışan kutup ayısı gibiydim.

“Ne demek bu?” dedi simitçi.

Omuzlarımı silktim.

İnsanlar işe ben endişeye yürüdüm.

Beşiktaş yolunda ağaçlara çarptım. Yaprakları ıskaladım. Havuç fiyatlarından şikâyetçi kardan adamı dinle-

dim. İşim yoktu ama gücüm vardı. Gücüme giderdi bu durum. Gitar dersi vereyim dedim, çocukların eğri büğrü parmaklarını, yeteneksizliklerini görünce bıraktım. Boğazın gel gidine karşı ruhsal gel gidiyle arabalara gel git yapan kadın memuru izledim.

“Ne baktın benim manitaya?” dedi herifin biri.

“Bakmadım,” dedim.

“Baktın,” dedi.

Kollarını sıvadı.

Harcayacakmış beni, erkekliğin kitabında öyle yazıyormuş.

“Hangi kitap, kaçınıcı baskı?” dedim.

Deli abi bu bulaşma diyenler oldu. Kaçtım. Camın birine taş atan kâğıtçı çocuğun yanına dikildim.

“O camın arkasında seni çok seven biri var ama aşk gözünüzü kör, kulağınızı sağır, tırnağınızı batık yapmış,” dedim.

“Öylesine taş atıyorum abi,” dedi.

“Yok mu büyük heveslerin?” dedim.

“Dünyanın en büyük kâğıtcısı olmak istiyorum,” dedi.

Seni beklerken öykü de yazamayacaktık anlaşılan.

“Öyküleri defter yerine tablete yazınca his kaybolmuyor mu?” dedi boyacı çocuk.

“His getiren uygulama var,” dedim. “Basıyorsun getiriyor.”

Yıllar geçecek kazılardan *iphonelar*, akıllı saatler akılsız başlar, az ötede benim seni otobüs durağında beklerkenki fosilim çıkacaktı. Metro inşaatı ertelenecek, vay kemiğine diyecekti stajyerin biri. Fırçasını üstümde gezdirip ne kadınmış bu Aylin diye günlük tutacaktı.

“Nereden?” diye bağırırdı okuyucu.

“Aylin'den,” dedim.

“Bir göremedik şu Aylin'i,” dedi.

“Ben de göremiyorum ki,” dedim.

O an bir tartışma başladı öyküde.

Görenler, “O ne?” duyanlar “Detone,” dedi senin için.

Aldırmadım. Ağaç rüzgârını, yaprak topuğunu, martı simidini beklerken ben de seni bekledim. Minareleri, köprüleri geçtim. Şemsiyelinin biri onu geçen otobüsü

izlerken hızlandı. İstanbul'un ilk kuralı: Trafik sıkıştı diye indiğin otobüs seni mutlaka geçerci. Böyle bir kitap yazsam köşeyi döner miydim?

“Köşeyi dön karşında,” demişti buluşacağımız kafe için.

Oturdum, garsona iki çay söyledim. Başımı montumun yakasına gömdüm. Ağacın yeşili kendine, denizin mavisini göğü taklitti. Parça parça, ince, toz hâlinde bir kar başladı. Ensemden giren o zerreye ürperdim. Güldün. Karşımdaydın. Kar durmuştu. Dükkânlar sis içindeydi. Her şey yine bulanıktı. Ağzıma yavan, ekşi bir tat geliyordu. Gözlerime uyku indiren bir aydınlık içindeydin. Seni görüp işitebilen garsonu kıskanıp yolladığımda elimden tutun. Sen beni duyabiliyorsan bu işte bir tuhaflık yok muydu? Avuçlarını yakaladım. Sanki masama geçip yazacağım öyküyü iki elimle kavramıştım. Gözlerim yanıyor, burnum akıyor; elimin tersiyle siliyor, senin anlattıklarına gülüyordum.

TİYATROMUZUN PIYANGOCUSU

SAMET KARAHASANOĞLU

Eski İstanbul'da Ramazan ayı denince akıllara gelen ilk yer, hiç şüphesiz, Direklerarası'dır. 1826 yılında II. Mahmut tarafından kapatılan Yeniçeri Ocakları'ndan kalan bu alan, zamanla İstanbul halkının buluşma ve eğlence merkezi haline gelir. Salâh Bîrsel'in "Kahveler Kitabı", Burhan Arpad'ın "Direklerarası" ya da Ahmet Rasim'in "Ramazan Karşılması" kitabını okuyacak olursanız, Direklerarası'nın en güzel günlerine tanıklık edebilirsiniz. Teravih namazı kılmak ve camilere kurulan mahyaları görmek için semt semt dolaşan İstanbul halkının sahur kadar vakit geçirdiği yerlerden biri de yine Direklerarası olur.

Sultan II. Abdülhamit'in eczacıbaşısı olan Miralay Hacı Ahmet Bey, evine gelen arkadaşlarıyla orucunu açıp camide teravih namazını kıldıktan sonra soluğu evinin bitişiğindeki gösteri alanında alır. 1898 Ramazanı'nın yirmi üçüncü akşamı halkın bu alanda toplanmasının sebebi ise, Komik Abdi Efendi'nin ramazanın son haftasına özel olarak hazırlamış olduğu "Müsamere-i Fevkalade" adlı gösterisidir.

Miralay Hacı Ahmet Bey, seyircilerle birlikte gülüp eğlenirken tiyatronun hemen bitişiğindeki evinde oğlu Ahmet Naşit, babasına öfkelenmiş bir şekilde sessizce ağlamaktadır. Odasına kilitlenen Ahmet Naşit'in, bu, aldığı ilk cezadır.

Bir gün önce iftar eder etmez odasına çıkan Ahmet Naşit, pencereden bahçeye atlayıp bahçeden de duvarı aşarak evin bitişiğindeki tiyatronun önüne gelir. Onun bu binbir zorluğa göğüs germesinin tek nedeni, Komik Abdi Efendi'nin az sonra başlayacak olan "Anadolu Köy Düşünü" adlı oyunudur. Ne var ki, oyunu izlemek için Ahmet Naşit'in aşması gereken bir engel daha vardır: Kapı görevlisi!

Gösteri vakti yaklaşıp kapı görevlisi biletleri kontrol etmeye başladığında, Ahmet Naşit, içeriye gizlice girmenin yollarını arar. Kalabalığın kapı önüne iyice yığıldığı bir anda insanların arasına usulca karışır. Salona adım attığına tam sevinecekken, ensesinde kocaman

bir el hisseder. Yüzüne far tutulmuş bir tavşan ürkekliğiyle öylece kalakalan Ahmet Naşit, kapı dışarı edildiği o el tarafından bir de tokat yer. Kapı görevlisinden yediği okkalı tokadı hazmedemeyen Ahmet Naşit, bahçeden topladığı avuç dolusu taşla tiyatronun çatısına tırmanır. Kiremitlerin arasında boşluk olduğunu fark eden Ahmet Naşit, onları sağa sola çekip var olan boşluğu biraz daha büyütür. Bir bakar ki, az önce izlemek istediği oyun artık ayaklarının altındadır. Abdi Efendi'yi çatıdan izlerken kahkahalara boğulan Ahmet Naşit'in aklına bir ara çatıya çıkma sebebi gelir ve hıncını almak için elindeki taşları sahnenin yer aldığı boşluğa doğru bırakır!

Sahneye düşen taşlarla irkilen oyuncular sağa sola kaçışırken, Komik Abdi Efendi, durumu kıvrak zekasıyla idare etmeye çalışır. Sahneye taş atan çocuğun Ahmet Naşit olduğu ortaya çıkınca, kapı görevlisinden yediği tokat, babası Hacı Ahmet Bey'in tokadının yanında sıvazlama kalır! Hacı Ahmet Bey, oğluna tokat atmakla kalmaz, bir daha evden kaçmasın diye oğlunun odasını üç katlı evin en üst katına taşır. Bununla yetinmeyen Hacı Ahmet Bey, oğlu için en ağır cezayı ise bir tiyatroyu taşıdığı için verir:

-Bundan sonra tiyatroya gitmen yasak!

Yıllar sonra oğlunu Baytar Mektebi'ne yani veterinerlik okuluna yazdıran Miralay Hacı Ahmet Bey, Ahmet Naşit'i okula yazdırdığı daha ilk gün, onu erkenden evde görür. Okuldan kaçıp eve gelen Ahmet Naşit, babasına orada mutlu olamayacağını, tiyatrocunun olmak istediğini söyler. Saray Muzikası'na girip Güllü Agop Efendi'nin yanında zenne rolleri yapan ağabeyi Ziya'yı örnek göstererek babasından izin ister. Hacı Ahmet Bey, oğlunun tiyatro tutkusu karşısında daha fazla dayanamaz ve oğlunu istediği okula, Saray Muzikası'na gönderir.

Tiyatronun hemen bitişiğindeki odasında geceleri Abdi Efendi'nin söylediği kantoları dinleyerek büyüyen Ahmet Naşit, okulunda yaptığı şakalardan dolayı arkadaşlarının onu Küçük Abdi diye çağırmasından altı yıl sonra, yani on sekiz yaşındayken, uzun yıllardır hayalini kurduğu Saray Muzikası'ndan içeri adımını atmayı başarır. Yeni okulunda çalmaya başladığı piyano ve kemanın yanında, tulûatın belli başlı tiplerini öğrenip taklitler yapmaya başlasa da arkadaşlarını güldürmekten öteye gidemez! Ta ki Saray Muzikası'ndaki tulûatçılar, orta oyunu ustalarının önünde sınav verene kadar...

Meddah İsmet'in "Millet Kayığı" adlı monoloğundan hazırladığı gösteriyle herkesi kendine hayran bırakan Ahmet Naşit, Yıldız Sarayı tiyatrosunun yaldızlı ve ışıltılı locasından onu izlemekte olan Sultan II. Abdülhamit'i bile güldürür. Öyle ki adı "Abdülhamit'i güldüren adam" a çıkar. Meşrutiyet ilan edilip Saray Muzikası dağılınca, Ahmet Naşit'in güldürü ustalığını duyan Komik Abdi Efendi, Ahmet Naşit'i kendi kadrosuna alır. Feyziye Tiyatrosu'nda kendisi sahneye çıkmadan önce diğer oyunculara bir perdelik kısa temsiller verdiren Abdi Efendi, bu isimlerin arasına Ahmet Naşit'i de katar. Verdiği temsillerle halkın beğenisini kazanan Ahmet Naşit, yine bir gün alkışlar eşliğinde kulise yollanırken ustası Abdi Efendi'nin kendisine hayranlık ve şaşkınlık dolu gözlerle baktığını görünce kalakalır.

Abdi Efendi bir yandan övgü dolu sözler ederken, öbür yandan belindeki kuşağı çıkarıp Ahmet Naşit'in beline bağlar. Dolu gözlerini saklamaya çalışan Abdi Efendi, kuşağıyla birlikte başındaki fesi de Ahmet Naşit'e emanet eder. Ahmet Naşit, artık Komik-i Şehir Naşit Bey'dir!

Yaşlandığı için sahnelerden çekilmek zorunda kalan Abdi Efendi'nin fesini ve kuşağını devrettiği Komik-i Şehir Naşit Bey, bu olayın hemen üzerine Şark Tiyatrosu'ndan teklif alır. Teklif karşısında kayıtsız kalamayan Komik-i Şehir Naşit Bey, tek bir şart sunar Şark Tiyatrosu'na:

-Benim gelmemi istiyorsanız, Abdi Efendi'yi de kadro-
nuza alacaksınız!

Ustasının alkış seslerinden uzakta, geçim sıkıntısı içinde yaşamasına vicdanı el vermediği için böyle bir şart sunan Komik-i Şehir Naşit Bey, ne var ki, aynı inceliği kendi yaşlılık döneminde hiç kimseden göremez. Yaşı ilerledikçe artan hastalıklarına rağmen, Naşit Bey, evini geçindirebilmek için semt semt dolaşarak sahneye çıkmak zorunda kalır. Sanat hayatının 35. yılında Tepebaşı Tiyatrosu'nda jübilesi yapılan Naşit Bey, bundan böyle iki çocuğu ve eşi için Beyazıt Soğanağa Mahallesi'nde piyango bileti satmaya başlar. Onu o halde gören bir arkadaşı, Naşit Bey'in kapısını çalıp ona birlikte bir piyango gişesi açmayı teklif eder. Ona bu teklifi getiren, kendisi gibi geçim sıkıntısıyla yaşayan usta tiyatrocunun Hazım Körmükçü'dür. Öyle ki bu olay, dönemin bir mizah dergisine karikatür bile olur.

Hasta haliyle bir taraftan sahne sahne koştururken gündüzleri piyango bileti satmaya devam eden Naşit Bey, durumunun daha da kötüye gittiği birgün alelacele has-

taneye kaldırılır. Hastanede olduğunu öğrenip Naşit'i ziyarete giden gazeteci Salahaddin Güngör, aynı gün Naşit Bey ile gerçekleştirdiği sohbeti 13.11.1942 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde yayınlar. Salahaddin Güngör, "Siz şimdi sahneye çıkamıyorsunuz ya..." diye başlayan bir soru yöneltecekken sözü Naşit Bey alır:

-Beni de endişelendiren de o ya! Sıfırı tükettik!

Sohbet esnasında, Güngör, devletin yapacağı bir yardımdan bahsedince Naşit Bey, sözü bu defa Nasreddin Hoca'ya getirir:

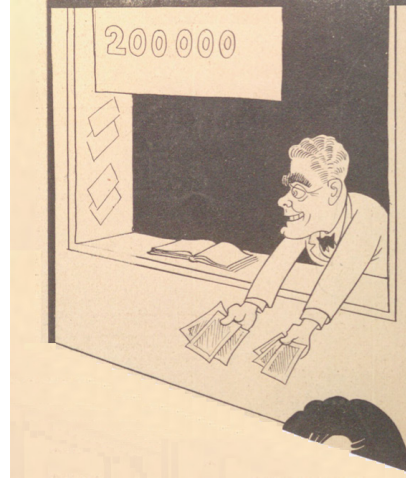
-Hani, Nasreddin Hoca, bir gün eşeğini kaybetmiş. Şarkı çağıra çağıra dolaşmış. Ayol, demişler, insan bir kaybını ararken telaşlanır. Sen ise şarkı söylüyorsun. Bu nasıl iş? Hoca gülmüş. Bir şu dağın ardında ümidim kaldı, demiş. Eğer orada da bulamazsam seyredin siz bendeki feryadı.

Naşit Bey'in beklediği yardım ne yazık ki gelmez. Sohbetin üzerinden altı ay geçmeden sefalet ve bir yığın borç içinde hayata veda eder. Öyle ki aile, borçlar yüzünden Naşit Bey'in gardırobunu dahi satmak zorunda kalır. Naşit Bey'in ölümüyle evin iki çocuğu da babalarından kalan borçlarını ödemek ve aileyi geçindirebilmek için iş aramaya başlar. Naşit Bey'in on beş yaşındaki oğlu Selim, bir kaportacı dükkânında; on üç yaşındaki kızı Adelya ise, Kasımpaşa'da bir bayrak atölyesinde iş bulur. İki kardeş, işlerinden arda kalan zamanlarda ise babalarının yolundan yürümeye devam ederler. O yolun sonunda Selim'i, geleneksel tiyatromuzun usta oyuncusu Selim Naşit Özcan; Adelya'yı ise, kahkahasıyla gönüllere taht kurmuş Adile Naşit olarak görürüz.

Bütün bu hikâyeyi bilen bir üst düzey yöneticinin teklifiyle 31 Aralık 2019 tarihli piyango biletlere Komik-i Şehir Naşit Bey'in fotoğrafı basılır. Naşit Bey, akşamları hasta hasta sahneye çıkıp gündüzleri Soğanağa Mahallesi'nde piyango bileti satmasından neredeyse seksen yıl sonra, çektiği bütün zorluklara rağmen, hayallerinin peşinden koşan bir çocuk olarak evlerimize girmeyi başarır. Yılbaşı akşamında oturmuş, evinizde Selim Naşit'i ya da Adile Naşit'i izleyip gülerken, aslında kahkahalarınızda, tiyatro salonuna alınmadığı için tiyatroyu taşıyan o muzip çocuğun gülüşleri vardır. Piyango biletlere için verilen bu teklif ise, yalnızca Komik-i Şehir Naşit Bey'e gösterilen bir vefanın sonucu olarak karara bağlanmaz. Bu aynı zamanda, yeni yılda herkes hiçbir zorluğa boyun eğmeden

hayallerinin peşinden koşsun diye verilen en güzel mesajdır. Bir dakika... Yoksa piyango biletlelerinizin üzerinde Komik-i Şehir Naşit Bey'in fotoğrafı yok muydu? Neyse... Belki birgün... Kim bilir? Öyleyse arife tarif gerekmez diyerek, yeni yıla kıssadan hisse çıkarmak üzere bir soruyla başlayalım:

Sahi, Komik-i Şehir Naşit Bey ya babasının istediği gibi veteriner olsaydı?

AVUKAT ÖYKÜLERİ - 1 İNSAN MAYMUNDAN GELİR

MEHMET FIRAT PÜRSELİM

Yağmurun rüzgârla işbirliği yaparak insanın etini ısırıldığı, ısırarak ne kelime hatta koparttığı bir kasım günü sayfalar süren boşanma dilekçesinden bunalmışken telefonum çaldı. CMK'dan arıyorlardı: Dolandırıcılık suçu, aynı şüpheli için üç ayrı dosya açılmış. Savcı, ifade alırken avukata gerek görmemiş. Tutuklamaya sevk edince zorunlu müdafilik (sanık avukatlığı) hasıl olmuş. Aslında savcının bu suç tipi için avukatsız ifade alması hukuka aykırıydı. Saatime baktım, mesai bitmek üzereydi. Evi karşıdaysa avukatı beklerken servisi kaçırmak istememiştir. Bu soğukta onca yol; vapurla, otobüsle çekilir miydi?

Dosyaları inceledim. Üçü de benzerdi. Klasik 'Bilezik Olayı'ydı. Bunun Dolarlısını da duymuştum. İki polislin yanında kuzu kuzu oturan altmışlarındaki beyaz saçlı kahverengi takım elbiseli adamı gördüm.

“Suçlamayı konuşalım,” dedim.

Ellerini boş ver, der gibi salladı. “Ben savcılıkta ikrar ettim. Hiç yorma kendini, cigaran varsa şu camın kenarında bir dal tütürürüm ama... İçim kurudu sabahtan beri tütünsüzlükten.”

Polislere baktım.

Şişman olanı elimdeki paketi görünce hemen ayağı kalktı. “Marlborondan alırım ben de bir tane.”

Adliye’de sigara içmek elbette yasaktı ama mesai saat bitmiş etrafta kimse kalmamıştı. Zayıf memur erketeye yatınca biz de sigaraları yaktık. Camı kapatırken tekrar sordum, anlatmayacak mısın, diye.

“Okudun işte savcılık ifademi. Çift dikiş olmasın.”

“Tutuklar hâkim seni!”

Yıpranmış ceketinin yakasını silkti. “Tutuklasın.”

Duruşma salonuna girdik. Kürsüdeki adam yaş had-dinden emekliliğe gün sayıyordu. Gözlüğünün altından bakarak, “Anlat evladım,” dedi.

“Savcılık ifademi tekrar ederim,” diyerek kestirdi attı.

Ama kürsüden ısrar gelince, beni atlattığı gibi gargarya getiremedi. El mecbur konuşmaya başladı.

“Bir liralık bilezikler var ya? Hani düğünlerde etrafa gösteriş olsun diye oğlan tarafının taktıklarından, işte onlardan alıyorum. Çinliler çok ilerlediler bu işte, kuyumcular bile uzaktan anlayamaz, öyle gerçek yani. Gene de riske girmiyorum tabii, havanın kararmasına yakın saatlerde bunu yere bırakıp sotaya yatıyorum. Biri tam almak için uzandığı an ben de bir ucundan tutuyorum. Vay ben buldum, yok ilk sen gördün, yalandan tartışıyorum. Etrafa kalabalık toplanıyor haliylen. Biri diyor ki en az bir milyar eder. Öbürü, daha düğünde yeni taktım, bi buçuktan aşağı alabiliyorsan yüz bin de senin olsun bana al iki tane.”

Hâkim, “Onlar da ekipten tabii,” diyerek ağzını aradı. Bizimki kafasını hafifçe sola eğip gülümseyerek devam etti.

“Adamın kafası iyice karışınca, kardeş bu böyle olma-yacak, diyorum. Şu köşedeki kuyumcuya gidelim bozdu-ralım. Yarı yarıya paylaşırsız. Hık mık adam da razı oluyor.”

Hâkim iyice keyiflenmişti, gözleri parlayarak, “Kafanı-zı çevirip bir bakıyorsunuz ki... Kuyumcu kapalı.”

Bizimki de sırtarak, “Herıld yani. İşin püf noktası ora-

sı zaten. Pazar günü ya da akşam saatleri olmalı. Adamlar gene bir tartışma başlıyor bir yandan da bileziği elimizden hiç bırakmıyoruz bi tarafından o çekiştiriyor diğer tara-fından ben. Adam görsen baksan karısının elini bile bu kadar tutmamıştır ömrü hayatında.”

Kürsünün tepesindeki yılların kurdu kafasını sallaya-rak, “Ekip yeniden devreye giriyor bunun üzerine...”

Parmaklığa dayanmış sokağın tilkisi onları karıştırma, der gibi kaşlarını kaldırıp devam ediyor. “Ekip yok Hâkim Bey, sokaktan vatandaş.”

Dudağımı biz de yuttuk gibi yamultan hâkim, elini sal-layarak. “Tamam evladım, sokaktan vatandaş onlar. Sen devam et.”

“İşte sokaktan vatandaş, üzerimde param olsa bir milyara ben alırdım diyor. Biri diyor ki, her birinize yüz ellişer vereyim, bana satın. Bu arada ben adamı kenara çekiyorum. Kardeş bunlar bizi oyuna getirip ucuza kapa-tacaklar. Bilezik bende kalsın, yarın sabah burada bulu-suruz kuyumcular açıldığı gibi en çok verenine bozduru-ruz. Ben sana nasıl güveneyim, bende kalsın diyor. Ben de lafları aynen iade ediyorum. Vatandaşlar gene yanımıza geliyor, biri dört yüz, öbürü altı yüz veriyor. Cüzdanımı çıkartıyorum, adama göstere göstere açıyorum. Bana gü-venmiyorsun ya, tüm paran iki yüz lira, bunu al. Bilezik bende kalsın, sabah bozdururuz, diye elinden çekip al-maya yelteniyorum. Bu öylesine yapıyor ki, koparabi-lene aşk olsun. Hemen cebinde ne var ne yok boşaltıyor. Parayı alınca benim elim gevşeyiveriyor. Bak kardeş sana güveniyorum, sabah sekizde... yok yok yedide burada ol diyorum. Adamlar genellikle altı buçukta buradayım der, ama içinden beni bir daha zor görürsün diyerek hızla uzaklaşır. Beni kandırdığını düşünerek akşam keyifli bir uyku çeker. Sabah kalkar kalkmaz kuyumcuya koşunca tüm neşesi kaçır haliylen.”

“Hiç gelen oldu mu evladım?” diye sordu hâkim.

“Valla ben de merak ettim. Paramın yanmasını göze alarak kaç kez gittim ama bir kez bile gelen olmadı.”

Hâkim kahkaha atarak, “Desene şu durumda dolandı-rılan sen oluyorsun,” dedi.

Adam, ellerini açıp kafasını salladı.

“O zaman ben de senin tutuksuz yargılanmana karar veriyorum,” sözünü başta şaka sandım ancak hâkim diğer dosyada da aynısını yapınca inandım. Üçüncü dosyada

artık rahattım nasılsa aynı senaryo bir kez daha tekrarla-nacaktı. Ama bu sefer diyalogun sonu farklı gelişti.

“Kışın hava kuyumcular kapanmadan karardığından bu iş olmaz hâkimim,” dedi adam.

Hâkim, gözlüklerinin altından salona ilk girdiğimiz-deki gibi bir kez daha süzdü şüpheliyi. “Senin palton ne-rede?” diye sordu.

Boynunu büktü bizimki, “Henüz düşüremedim bi tane. Kahvelerde falan bakarım artık.”

Hâkim durumu kafasında tartıp biçtikten sonra mü-vekkilime döndü. “Aferin evladım, ben zeki insanları se-verim. Düşünmüşsün kendince bir yöntem geliştirmişsin. Buradaki mağdurlar senden daha masum değil. Onlar seni tuzağa düşürmeye çalışırken, kendi kazdıkları kuyuya düştüklerinden tahliye ettim seni. Ama bir, iki, bu üçün-cü... Bundan tutukluyorum.”

Salonda eğlenceli bir stand-up izlemiştik ama sonunda tüm neşem kaçmıştı. Elleri serbest giren adam kelepçeli dışarı çıktı. Sirtına vurdum.

“Diğer dosyaları emsal gösterip tahliyen isteyeceğim. Merak etme!” dedim.

“Avukat...” dedi, “karara itiraz etme. Kış sokakta zor geçer. Hapishane sıcak olur, üç öğün de yemek. Bileziğin foyası çıktı artık. İçeride yeni bir şeyler düşünürüm. Na-sılsa üç beş aya salarlar, baharda cigaranı içmeye gelirim.”

Geçenlerde Asya’da maymunların nasıl yakalandığına dair bir yazı okurken birden bu olayı hatırladım. Hindis-tan cevizini oyup boşalttıktan sonra içine tatlı bir yiyecek koyarlarmış. Maymunun elinin girebileceği ufacık bir yarık açıp iple bir ağaca bağlarlarmış. Tatlının koku-sunu alan maymun kısa sürede Hindistan cevizini bulup elini yarıktan içeri sokarmış. Yiyeceği tuttuğu zaman eli yumruk haline geldiğinden dışarı çıkartamazmış. Tatlıyı bıraksa elini rahatlıkla çıkartabileceği halde avcundaki ganimetten vazgeçemediğinden kalırmış. Ceviz bağlı ol-duğundan çekip gidemezmiş de. Avcılar geldiğinde çılgı-na dönermiş. Maymunu ağgözlülüğünden başka bağlayan bir şey olmadığı halde onun esiri olur, yakalanırmış. Bile-zik ya da tatlı, ağgözlülüğünden vazgeçemeyen insan ya da maymunun ne farkı var ki? Maymundan geldiğimiz konusunda tartışmalar tüm hızıyla devam ediyor. May-mundan gelmemişsek bile ona doğru gittiğimiz şüphesiz.

Hayat Solmaz

DİLEK BİLGE

Odanın içinde kapı ile pencere arasına sıkışmış gibiy-di. Birinden diğerine yürüyor ne açık pencereden dışarı bakıyor ne kapıdan çıkıyor ne de onları kapatıyordu.

-Bu ses kulaklarımı yakıyor, dedi.

Anlamadan baktım yüzüne. Elleriyle karıştırdığı saç-ları coşkun dalgalar gibi kabarmış, güzel yüzünü sarmış-tı. Çıkık elmacık kemikleri yaşını olduğundan daha genç gösteriyor, gözleri derin kazılmış iki çukur içindeki balık pulları gibi pırıl pırıl parlıyordu.

-Duymuyor musun? Durmadan havlıyor, dedi ve elle-rini kulaklarına bastırdı.

Kalın bileklerinden sonra küçük, beyaz, üstü ince mavi damarlı elleri, insanda şaşkınlık uyandıracak kadar narindi. Bir keresinde ileriye doğru uzatıp onlara uzun uzun bakmış birkaç kere evirip çevirerek, “Ne çirkin elle-rim var,” demişti. Kocası gülüp, “Ama ne kadar becerikli-ler,” diye yanıtlamıştı. O gün bugündür seviyordu ellerini. Kazara elinden bir şey düşürürse, “Hay benim çirkin ama becerikli ellerim,” der, gülerdi.

Biraz geç kalarak yanıtladım.

-Ha o mu? Duyuyorum tabii, karşı komşunun köpeği. Alt depoya bağlamışlar.

Yüzü odaya girdiği andaki gibi yeniden kızarmaya başladı. Gözlerindeki bütün pullar sanki dışarıda yetişecekleri bir şey varmış gibi her an yerlerinden fırlamaya hazır... Elleri kulaklarından kazağının boğazına doğru inmiş, orayı esnetirse soluk borusunu da esnetecekmiş gibi çekiştirip dururken “Boğuluyorum,” dedi. Yüzü sararmış, alnında birkaç damla ter belirmişti. Elini tutup boğazından uzaklaştırdım. Başını dayaması için yastığı uzatıp, yavaş bir sesle ve içine işlesin diye tane tane söyledim.

-Derin nefes al, ta içine kadar. Hisset. Biraz tut ve sonra bırak. Öyle bırak ki zerresi kalmasın sende. Sonra yeniden nefes al.

Hızlı ve kesik kesik aldığı nefesin farkına varmadan zor duyulan bir sesle; “Alamıyorum,” dedi. Gözlerinden ok gibi fırlayan çaresizlik kendine bir hedef arıyordu.

-Bu hissettiklerin gerçek değil. İnsan istemese bile nefes alır. Havanın içindeyken boğulmazsın, merak etme. Çırpınma canım. Şimdi geçecek. Yavaş ve derin... diye tekrarlıyorum.

- Korkuyorum. O, beni boğacak. Daha şimdiden böyle. Büyüdükçe kim bilir ne olur? Dayanamıyorum, diyerek, yakınmalı bir yanıt veriyor.

Hamileliğinin başlangıcında. Henüz karnı kabarmamış. Gövdesinde, dışarıdan bakıldığında görülebilecek herhangi bir değişiklik yok. Sadece gittikçe sıklaşan panik atakları ona *boğulma* duygusu yaşıyor. Ne zaman “Hadi doktora gidelim,” desem, “Ben gittim, ilaç kullanmam gerekiyor-muş ama hamile olduğum için...” diye karşılık veriyor.

- Çaresi var, diyordum. Aldır o çocuğu. Başka bir kadını seven adamdan dünyaya gelecek çocuğu ne yapacaksınız. Çocuk için sana dönecek mi bakalım, hadi döndü diyelim, bu mutlu olmana yetecek mi? Ya o kadın. O da senin gibi hamile kalırsa. Çocuklarınızı kullanarak, kim kazanacak yarışı mı yapacaksınız?

Ben ne zaman bunu söylesem kulaklarını kapatıp, “Sus,” diyordu, “Sus.” O susmayı iyi biliyordu bense susmuyordum.

O nedenle sabah, “Randevu aldım bir doktordan, gideriz değil mi?” dediğinde, şaşırdım.

Evimiz, yirmi yıllık bir apartmanın zemin kat üstü. Altta lastik satışı ve tamiri yapan komşunun deposu var. Lastikler oraya koyulduğu günden sonra etrafa öyle bir koku yayılmıştı ki; bütün apartman şikâyetçi olmuş, lastikçi de pencereleri çivilemek zorunda kalmıştı. Bu bile yanmış mazotu andıran pis kokunun etrafa yayılmasını engelleyememişti. Onu rahatsız eden ses, o depodan geliyordu.

-Biraz sustu galiba. Gerçi susmasıyla başlaması bir oluyor ya, diye devam etti.

Kendi durumundan çıkıp ilgisini bu kadar çabuk köpeğe nasıl yöneltti anlamadım. Sanki az önce çırpınan bir başkasıydı.

-Bu böyle olmaz, hakkı yok o köpeği oraya kapatmaya, ben ne yapacağımı bilirim, diye, söylenmeye başlamıştı bile.

-Biraz oturup dinlen. Atağın yeni geçti. Azıcık kendine gel.

Beni duymadı ya da sözlerime aldırmadı. Çantasını karıştırdı. İçinden; diğer eşyalarla mücadeleden yeni çıkmanın bütün belirtilerini gösteren, üstü yer yer yırtılmış, rengi solmuş bir not defterini zorlukla bulup çıkardı. Arasında bir tomar kâğıt vardı. Üzerinde köşeleri çeşitli hayvan resimleriyle süslü, telefon numaraları ile dolu olanı ayırdı. Telefonu alıp barınaklar ve hayvansever derneklerini aramaya başladı. Karşısındaki kişilerin ne dediğini dinliyor muydu? Merak etmedim desem yalan olur, çünkü sözcüklerinin arasında bırakın virgülü, minik bir esintinin geçeceği kadar aralık bile yoktu. Tümceler ise noktayı çoktan unutmuş, art arda dizilmişti. Bir solukta birkaç kişiyle konuşmuş, telefonu kapatmıştı.

Sonra da eline aldığı bir kâğıda şunları yazdı:

O havasız, ağır kokulu depoya hapsettiğiniz zavallı köpeği kendine uygun yaşam alanına kavuşturmazsanız, köpeğiniz elinizden alınıp uygun bir barınağa verilecektir, bilginiz olsun.

Kâğıdın üst kısmına bir bant yapıştırdı. “Hadi şimdi çıkalım,” dedi. Çıktık. Aceleyle merdivenlerden indi ve kâğıdı deponun kapısının tam ortasına yapıştırdı.

Kaldırımında yürürken az önceki enerjisinden eser kalmamış, sessizleşip, içine kapanmıştı. Üzerine öyle bir hal gelip oturmuştu ki; dışarıdan bakan, dev bir fiber optik

kablonun içinde bu dünyaya ait hiçbir şeye değmeden akıp gittiğini sanırdı.

Muayenehaneye vardığımızda soluğu yine tıkanı. Gelenler rahat otursun diye koyulan koltuğa, rahatsız bir şekilde oturdu. Yerdeki halının geometrik desenlerini fark etti mi, merak ettim. Başka zaman olsa girdiği mekânları mutlaka en ince ayrıntısına kadar incelerdi. Şöyle demişti bir keresinde.

-Mekânları, fotoğrafını çekmiş gibi belleğime yerleştiririm. Hele de içinde önemli bir olay yaşamışsam. Daha sonra bu olayı anımsatacak bir nesneyle karşılaştığımda, belleğimde saklı fotoğraf, gözümün önüne gelir. Oradaki ayrıntıları birine anlattığımda ise; sanırım ki acım bölünür ve tanıklarına da yüklenir. Çünkü her ayrıntı sessiz bir tanık, bir suç ortağıdır.

Yüzüne bakıyorum, yüzü yerinde yok sanki. Yanında bir adam oturuyor. Gözü karşı duvardaki ekranın hep aynı noktasında beliren, suyun yüzüne kadar salına salına gidip tam vardığında ortadan kaybolan balıklarda. Adamın rahatlığının birazını da ona diliyorum. Ve ben de balıkları izlemeye başlıyorum. O sırada ismi beliriyor. Kırmızı harfler mavi suyun içinde nasıl da akıyor bir yandan diğerine.

Hayat Solmaz.

ayat Solmaz H.

yat Solmaz Ha.

at Solmaz Hay...

a Solmaz Haya...

Solmaz Hayat...

Sevdiği elinden tutuyorum. Kalkıp doktorun odasına giriyoruz. Penceresiz odalardan oldum olası nefret ederim. Masada bilgisayarın arkasından gülümseyen yüz, *buyurun oturun* diye deri koltuğu işaret ediyor. Ben deri koltuklardan da nefret ederim. Fakat bu nefretim onlara oturmamızı engellemiyor.

Doktor; bir zamanlar çocukluğunu yaşayıp yaşayamadığını sormadan, çocukluktan bugüne kadar geçirdiği hastalıklarla başlıyor, kullandığı ilaçlar, ameliyat olup olmadığı ile devam edip aile fertlerindeki hastalıklara kadar kendince gereklileri sorup, aldığı yanıtları ciddiyetle bilgisayarına kaydediyor. Belli ki bilmiyor, sorulmamış sorularda gizli asıl her şey.

Sonra:

-Neden bana geldiniz, diyor.

Ona bakıyorum. Yüzü yerinde. Bir an gözlerindeki pulların ölü balıklardan olduğunu hatırlıyorum, yoksa nasıl orada bulunsunlar. Onları çevrede gezdirirken içlerinden bazıları hâlâ pırıl pırıl. Anlıyorum ki metalin soğukluğu saklı odayı yerleştiriyor belleğine. Tanık mı arıyor? Ne yaşayacak ki, tanık arıyor? Ben yetmiyor muyum?

Doktorun; hastalarının muayenesi sonrası, sık yıkanmaktan üstü soyulan ellerine bakarken.

-Sen cerrah değil misin, diyor.

Karşısındaki çubuk kraker gibi ince, uzun boylu adamın afallamasına kulak asmayarak.

Neyse ki doktor sakın bir sesle, “Evet,” diyor.

-Cerrah dediğin yaralara çare değil mi? O zaman çıkart benim içimden onu.

Donup kalıyorum. Nasıl yapar bunu bana, nasıl? Hayır diye bağıyorum.

Hayır!

Kimse duymuyor.

Dönüp bana bakıyor ve, “Bak,” diyor, “köpek birazdan susacak.”

NEREDEN NEREYE

MERTCAN KARACAN

Tarih boyunca bilim insanları evrenin nasıl oluştuğu hakkında çeşitli teoriler öne sürmüşlerdir. Bugünden bakıldığında bunların arasında en geniş ölçüde kabul göreni, sanıyorum, Big Bang yani Büyük Patlama Teorisi olmuştur. Bilimsel araştırmalardan yoksun bir hâlde salt inanca dayalı olarak bu konuya eğilen Yunan mitologyası ise, evrenin başlangıçta boş ve sonsuz bir mekân olduğu temelinde yükselir. Bu boş ve sonsuz mekân, aynı zamanda Yunan mitologyasının ilk tanrısı Khaos’tur. Yani her şeyin üstünde ve her şeyden önce Khaos vardır. Günlük yaşamda sıkça kullandığımız “kaos” sözcüğünün “kargaşa, karışıklık” anlamlarına gelene kadar sarf ettiği yolu varın siz düşünün.

Khaos’tan, ilk tanrıça Gaia yani yeryüzü var olur. Kocası olmayan Gaia, bir örnekle Meryem Ana gibi, kendiliğinden Uranos’u yani gökyüzünü doğurur. Gaia ile onun doğurduğu Uranos’un birleşmelerinden ise, altısı kız altısı erkek Titanlar meydana gelir. Bu on iki Titan arasından saygı gören bir ihtiyar şeklinde tasavvur edileni, aynı zamanda bütün akarsuların atası kabul edilir. Yer kabuğunu çepçevre saran ve tanrısal akıntı olarak nitelenen bu Titan’a aynı mitologya Okeanus der. “Okyanus” diye mi okudunuz? Oradan gelir.

Ne var, Okeanus’un babası Uranos pek insafsız çıkar. Bütün çocuklarını anneleri Gaia’nın kar-nında saklayıp onlara gün ışığını haram eder. Bu duruma daha fazla dayanamayan Gaia, yine bir Titan olan oğlu Kronos’un aklına girer. Onu, babasına karşı dolduruşa getirir. Bunun üzerine Kronos, babası Uranos’un üreme organını kesip denize atar ve böylece evrenin yeni sahibi olur. Tam her şey yoluna girecek derken Kronos, babası Uranos’u mumla aratacak şeyler yapar. Ne olsa armut dibine düşmüştür. Kız kardeşi Rhea’dan olma çocuklarını doğdukları anda yutmaya başlar. Rhea bakar ki bu işin sonu gelmeyecek, son doğan çocuğu yerine Kronos’a bir kaya parçası yuttu-

rur. Bu sayede kurtardığı çocuğunu ise Girit’teki bir mağara-gizli gizli büyötmeye karar verir. Zeus adlı bu çocuk büyö, büyö, büyö ve en sonunda Yunan tanrılarının en güçlüsü olarak meydanların yeni sahibi olur.

Diğer tanrılar ve insanlar, bu kocaoğlan Zeus’u babaları olarak görürler. Bunun verdiği özgüven ve rahatlık-la olacak, Zeus, akşam sabah çapkınlık peşinde koşar. Ölümlü ya da ölümsüz ayırt etmeksizin bir sürü kadınla aşk yaşar, onlara bir dünya çocuk doğurtur. E herkes bir Müslüm Baba değil tabii. Demez ki Zeus, “Ben babayım, tanrılar babasıyım, biraz ağır davranayım.” Aksine bir o dala, bir bu dala konar. Tabiri caizse her limanda bir sevgili bırakır. Onlardan biri, Fenike Kralı Agenor’un kızı olur. Boğa kılığına giren Zeus, kralın kızını kaçırdığı gibi onu denizin öte yakasına, Girit’e götürür. O gün bugündür Girit’in batısı, Zeus’un kaçırdığı o kral kızının adıyla anılır: Europa! “Avrupa”, canım; hani şu birliği olan.

Anlayacağınız, bugün kullandığımız pek çok sözcük, varlığını ve anlamını Yunan mitologyasına borçludur. Örneğin “hipnoz”. Gecenin ikiz çocuklarından biri olan uyku tanrısı Hypnos’dan gelir. Ya da “nektar”. Nektar, tanrıların içkisidir. Onu içenin ölümsüz olacağına inanılır. En iyi markanın bile şeftali nektarı, gariptir, bugün marketlerde beş lira. Beş liraya ölümsüzlük, sudan ucuz! E koskoca Zeus, nektarını kendisi mi kalkıp alacaktı? Sırf bunun için Troya Kralı Tros’un oğlunu kaçırıp onu kendine saki yapar. Nedir o sakinin adı? Ganymedes. “Ganimet” sözcüğüyle ilgisini bir düşünün. Ganimet: Savaşlarda yenik tarafın galip tarafa sunmak zorunda kaldığı mallar. Ya “hijyen”? Temizlik malzemelerinin, temizlik reyonlarının vazgeçilmez sözcüğü hijyen, günümüze ta sağlık tanrıçası Hygieia’dan uzanır. Thrakia (Trakya), Smyrna (İzmir) ve sair Anadolu yer adlarına hiç girmiyorum bile.

Yunan mitologyası menşeli bu sözcüklerin dilimizde hâlâ ve nasıl hüküm sürebiliyor olduklarına geçmeden önce mitologyanın ne olduğuna değinmekte yarar var. “Masal, hikâye” anlamlarına gelen “mûthos” sözcüğü ile “anlatma, açıklama” anlamlarına gelen “lógos” sözcüğünün birleşmeleriyle oluşan “mûthología (mitoloji)” terimi, aslında temelinde “efsanevî destanlar, hikâyeler, masallar ve kıssalar anlatma” anlamını taşır. Daha sonra bu terim anlam genişlemesine uğrayarak “mitleri araştıran bilim dalı” yerine de kullanılmaya başlar. Uzun lafın kısası, mitologya, mitosları inceleyen bilim dalı olmasının yanı sıra tüm o mitosları kapsayan bir evrensel kümedir.

İçerisinde irili ufaklı yüzlerce hikâye ve bir o kadar kahraman barındırır.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, mitoslar, ilkel insan topluluklarının evreni bir anlam kolaylığı içerisinde algılayabilme ihtiyacından doğmuşlardır. Nitekim dünyanın ve dolayısıyla doğa olaylarının karşısında oldukça aciz kalan bu topluluklar, onları kişileştirerek yorumlama yoluna gitmekten başka çare bulamazlar. Yunan örneğine dönecek olursak okyanusların (Okeanus’un), yeryüzü tanrıçası (Gaia) ile gökyüzü tanrısının (Uranos’un) birleşmeleriyle var olduğu inancının temelinde salt bu ihtiyaç yatar. Çünkü insan, doğası gereği her şeyde bir anlam arar, anlamsızlıklar karşısında boğulup yiteceğinden korkar ve bu korku onu ömrü boyunca rahatsız eder. Bu ihtiyaç, korku ve rahatsızlık hâllerinin itici gücüyle taşıp yüzlerce yıl öncesinden ta günümüze dek akagelen mitoslar, aynı zamanda dinlerin de başlangıcı sayılırlar.

Gelelim, Yunan mitologyası menşeli bu sözcüklerin dilimizde hâlâ ve nasıl hüküm sürebiliyor olduklarına. Bu durumun başlıca nedeni, hiç şüphe yok ki, yaşadığımız coğrafyadır. Bugün sekiz sınır komşumuzdan biri olan Yunanistan’ın hele ki o çağlarda Anadolu’da hüküm sürdüğü düşünüldüğünde dillerarası etkileşimin gayet olağan karşılanması gerekir. Bir diğer neden ise, Yunan mitologyasının Batı sanat ve edebiyatını ve dolayısıyla Tanzimat’tan bu yana Türk edebiyatını derinlemesine etkilediğidir. Özellikle 1940 sonrası edebiyatımızın Yunan mitologyasına eğilmesi ve hatta zaman zaman yaslanması, bahsini ettiğim o sözcüklerin, diriliklerini hâlâ koruyor olmalarında oldukça önemli etkenlerdir. Bu bakımdan denebilir ki Tevfik Fikret’in “Promete”, Yahya Kemal’in “Biblos Kadınları” şiirleri; Melih Cevdet Anday’ın “Kolları Bağlı Odysseus”, Edip Cansever’in “Nerde Antigone” kitapları ve bunlara benzer başka başka eserler yazıldıkça/yasadıkça o sözcükler de yazılmaya/yaşamaya devam edeceklerdir.

İlhâmını Yunan mitologyasından almış yazar ve eserlerimiz elbette bunlarla sınırlı değil. Yine Mehmet Celâl’in «Venüs» ve «Aurora» öykülerini, Salih Zeki Aktay’ın birçok şiirini, Selahattin Batu’nun «Güzel Helena» adlı tragedyasını bu başlık altında sıralayabiliriz. Hele bir Yunan tanrısı var ki neredeyse Türk kültürünün bütününü etkilemiş. Adına şiirler, öyküler, denemeler yazılmış; bir çalgıya ad, bir sözcüğe kök olmuş. Oysa yaşadığı dönemde onunla hep dalga geçmişler; onu hep aşağılamış, hor görmüşler.

Sakallı yüzü, tüylü bacakları, koçunkileri andıran ayakları ve boynuzları özellikle diğer tanrıların arasında uzun yıllar alay konusu olmuş. Yarı insan yarı keçi görünümüyle kimilerini eğlendirip güldürürken kimilerini ise ürkütmüş, ürkütmekten beter etmiş. Bu bahtsız tanrının adını öğrenmek üzere yönümüzü Yahya Kemal’e çevirelim:

*Tirenyen denizinde güneş alçalıyordu
Keçi tırnaklı İlâh Pan kaval çalıyordu.*

Kırların, otlakların, dağlık bölgelerin, vahşi geçitlerin ve serin sabah rüzgârlarının tanrısı Pan’ın Yahya Kemal’in bu beyitinde kaval çalarken görülmesi, Pan’ın aynı zamanda çobanların koruyucusu, kavalın ise bir çoban çalgısı olmalarına dayanır. Öyle ki bu kaval sıradan bir kaval da değildir, hile tanrısı Hermes’in yani Pan’ın babasının icadıdır. Bu nedenle Pan, şiirlere genellikle baba yadigarı kavalıyla birlikte girer. Şairlerimiz onu kavalıyla birlikte anar. Yahya Kemal’e veda edip yönümüzü bu defa Ziya Osman Saba’ya çevirelim:

*Yaz öğlesi... Bir havuz, fıskiyeinin oyunu,
Konuşmaktan yorulmuş susan kuş, düşen yaprak.
Uzakta bir çayırda Pan’ın çaldığı kaval.
Yaz öğlesi... Yemyeşil bahçelerin sükûnu...*

Şiirinde Pan’a kaval çaldıran bir başka şair ise, lise edebiyat derslerinde FEHOY olarak ezberlediğimiz ve hakçası bundan öteye gidemediğimiz Beş Hececiler’in H’si Halit Fahri Ozansoy’dur:

*Çılgın dudakların birleştiği,
Güneşin kavsikuzehleştiği,
Kuşların dallarda sustuğu an!*

*Sanki topraktan bir sır yükselir,
Esatir âleminde ses gelir,
Su başlarında kaval çalar Pan!*

“Tirenyen denizinde”, “Uzakta bir çayırda”, “Su başlarında” kaval çalarken rastladığımız Tanrı Pan, efsaneye göre günün birinde Nymphelerden yani Zeus’un peri

kızlarından birine tutulur. İçi içini yiyen Pan, daha fazla dayanamaz ve aşkını peri kıza ilân eder. Ne var, peri kız, Pan’ı reddeder. Aldığı yanıt karşısında deliye dönen Pan, peri kızı yüz­süz yüz­süz kovalamaya başlar. Peri kız kaçır, Pan kovalar. Peri kız kaçır, Pan kovalar. Bir su başına geldiğinde daha fazla kaçamayacağını anlayan peri kız, başlar dua etmeye: “Beni kurtarın! Yalvarırım, beni kurtarın!” Duası kabul olan peri kız, hemen oracıkta boy boy su kamışlarına dönüşür.

Pan, şaşkın ve bir o kadar üzgün, olduğu yerde kalakalır. Sevdği kızın su kamışlarına döndüğünü görmek onu fena hâlde yaralar. Bir süre ne yapacağını bilemeyen Pan, az sonra usulca yaklaşıp kamışları kollarının arasına alır. Onlara sımsıkı sarılıp kokularını hasretle içine çeker. Bu sırada Pan, rüzgâr estikçe kamışlardan sesler yükseldiğini duyar. Bu sesle büyülenen Pan, farklı uzunluklardaki birkaç kamışı hemen o anda kopararak onları balmumuyla birbirine yapıştırır. Böylelikle kamışlar yani sevdiği kız, Pan’ın elinde yaşamı boyunca çalacağı aşk ezgilerinin çalgısına dönüşür. Bu çalgı, hâlâ yaygın olarak kullanılmakla birlikte, Batı dillerinde o peri kızın adıyla anılır; bizde ise pan flüttür. Çünkü peri kız Syrinks’in adı, Türkçeye bu çalgıdan çok daha önce bir alet için evrilir. İğneyle bir araya geldi mi görenlerin içini ürperten bu alet, hastanelerin olmazsa olmazı “şırınga”dır.

Şırınga ile iğne, iki küçük haydut. Onları birlikte gören kaçımız panik olmayız ki? Doğaldır. Çok doğaldır. Hatta bunun ne kadar doğal bir davranış olduğunu, Nurullah Ataç’ın Ernest Granger’den çevirdiği «Mitoloji» adlı eserden şu cümleleri okuduğumuzda daha iyi anlarız:

Syrinks’in yaratıcısı Pan, çamların yere eğilmiş dallarını sallayarak sesler çıkarttıran serin sabah rüzgârlarının tanrısıdır. (...) Teke ayaklı, tıknaz, bodur vücudu ile kimi vakit birdenbire çobanlara gözükür. Onu görüp korkunç sesini işitince, çobanlar da, hayvanlar da bozguna uğramışçasına kaçır. Buna Panik denir.

Syrinks’in yani şırınganın yaratıcısı Pan’dan korkup kaçmaya “panik” denecek ve biz şırınga karşısında paniklemeyeceğiz, öyle mi? Çok beklerler.

Norveçli Yazar Knut Hamsun’un “Pan” adlı romanını dilimize çevirmiş ve mitologya üzerine kitaplar yazmış

biri olarak Behçet Necatigil, “panik” sözcüğünün Tanrı Pan’dan geldiğini bilmez mi? Elbette bilir. Hatta bilmekle kalmaz, giderek kentleşen davranış ve yaşam tarzlarımıza eleştirel gözle baktığı bir şiirine “Panik” adını verir. Şair, bu şiirine, doğasından ayrılmış Pan’la başlar:

*Artık ıssız kırları bıraktı Pan;
Şimdi birçok ülkelerin milyonluk kentlerinde
Asfaltlarda, betonlarda dolaşıyor
Kızgın, uzun yazların öğlen saatlerinde.*

Şair, bir başka şiirinde, Tanrı Pan’a bir sözcük oyunuyla yer verir:

*Kapamış önünü devrik bardağ
Deyişiriz: Çok erken - -
Biçilmemiş ekinler yerde
Kırılmış - - tır / pan.*

Hiç şüphe yok ki, Necatigil, Pan’ın büyüüne en çok kapılmış şairimizdir. Öyle ki Tanrı Pan ile Behçet Necatigil ilişkisi odağında ayrı bir eser bile ortaya koyulabilir. Böyle bir eserin sacayağını kuracak olan Pan’lı üçüncü şiirinde şair, yine doğadan seslenir:

*Pan’ın teneffüsü bile
İlhk - - okşamakta yüzü.
Devedikenleri, çalılık vesaire,
Bir alem bu toprakların üstü.*

“Bu toprakların üstü”nü kan gölüne çevirmeye yemin etmiş iştahlı bir canavar gibi yakamızdan bir türlü düşmeyen Amerika’nın gelmiş geçmiş en büyük şairlerinden biri olan Ezra Pound, vaktiyle “Pan is Died” adlı bir şiir yazar. Bu şiiri “Pan Öldü” başlığı altında Türkçede adeta yeniden kaleme alan Melih Cevdet Anday, Pan için oturur, bir şiir de kendi yazar. Anday’ın bu şiirinde Tanrı Pan, yine kavalıyla birlikte görülür:

*Altın tozundan mersinin dibinde
İki damla ateş böceği
Yakmış külden giysisini gecenin,*

*Ya da günün gerindiğini
Taşır yedi dalga ile periler.
Pan’ın çaldığı kavalı duyuyor musun?
Katıl da gün olsun.*

Şiirimizin tanrısal akıntısı, Okeanus’u Can Yücel, Zeus’u, Pandora’yı, Daphne’yi yazar da Tanrı Pan’ı yazmaz olur mu hiç? Yazar, hem öyle bir yazar ki, Pan’ı dışlayanlara duyduğu öfke bugün bile okurunu ayağa kaldırır:

*Deme, tükendi annenin kanı!
Akça mı oldu, sulandı da tohumundan?
Dışarında mı kaldı güneş?
Süründü müydü Pan, süründü müydü kayalara?
Anası mı unuttuydu, kadınlar mı sevmediydi?
Ayılıp beyaz içkinin sarhoşluğundan
Düştü müydü Pan, düştü müydü asılsız geyikler
[peşine?
Dolmıyan kap mıydı kırıldı?
Yalnız mıydı Pan, soğuk muydu Pan, erkek miydi
[Pan???*

Pan gibi mitik yani mitologya kökenli figürlerin şiirlerde bu denli sık kullanılması, onların anlam yoğunluğu ve çokanlamlılık yaratmada oldukça elverişli olmalarına bağlanabilir. Sözgelimi Edip Cansever’in, kırlara açılmanın yaşattığı heyecanı; Sezai Karakoç’un, kent-kır tezatlığını; Turgut Uyar’ın ise, kentlere açılmanın yarattığı problemleri konu edindikleri şiirlerinde doğrudan Pan’a başvurdukları görülür. Ki İkinci Yeni akımının çokanlamlılığı esas alan bir şiir yapılanması olduğu düşünüldüğünde, söz konusu akımın temsilcileri olan bu üç şairimizin Pan’la buluşması pek doğaldır. Öyle ki Cansever, biraz daha ileri gider ve bir öğle üstü Pan kılığına girer:

*Hangi adalardan topladıktı bu taşları
Bir öğle üstü, girip de Pan kılığına. Hani
İçimizde o baş dönmesi. Güney bulantısı
Parmaklarımız bir balık sürüsü kıvraklığında
Ve ayaklarımız kokulu otlar arasında
Başımızda Minos kralının büyüü tacı*

Sezai Karakoç diğer şairlerimiz gibi yaklaşmaz Pan’a; onu dışlar, reddeder, hatta ve hatta reddetmemiz gerektiğini öğütler:

Olumsuz sembollerle oyalanma yalın ve çıplak gerçeğe bak

*Doğunun ve batının Orfeus ve Panlarını bırak
Çırpınma boşuna teslim ol kader virtüözlerine
Akıl mimarlarına irade atletlerine
Yalnız ölüm mezar kazmaz mezar kazılır ölüme de*

Turgut Uyar’da ise Pan, kendine bir anlam kargaşası içinde yer bulur:

*kır resimlerini - yalnız Pan - andılar - ve –
ölülerini - sonra Akdeniz - bütün bir şey - sonra bir deniz –
sonra
ve - gömecek olduklarını andılar -*

Bunca usta ismin arasında ancak parmak uçları üzerinde boy verebilecek bir şairimiz daha var ki, şiirinde sevgiliyi Pan’dan yüce tutar:

*böyle bahar görmedimse kirpiklerim sisli ova
gibi mahzun gibi garip gibi Hayyam diyeydi
bir rüyaydı geldi geçti uyandığım sabahsın bu
senin serin rüzgarların Pan’ı fena ürkütüyor*

Şiirinde Pan’ı panik eden şairin kim olduğuna geçmeden önce sanat tanrısı Apollon ile Pan’ın burun buruna geldiği o gerilim yüklü ana gidelim. Günlerden bir gün, Apollon ile Pan’ın yaptıkları müzikler, aralarında rekabet konusu olur. Apollon, liriyle; Pan ise flütüyle çaldığı ezgilerin daha büyüleyici olduklarını iddia ederler. Apollon der, “Benim ezgilerim daha büyüleyici.”; Pan der, “Benim ezgilerimi dinleyip etkilenmeyen görülmemiştir.” Atışmaları başladığı gibi sürer gider, git gide şiddetlenir. Pan bir aralık, “Herkes benden çay, Apollon’a yok!” diyecek olur ama çayın henüz keşfedilmediği aklına gelince susar, susmayı yeğler. Kısa süren bir sessizlik sonrasında atışmaları kaldığı yerden devam eder.

Bakarlar ki bu uyuşmazlık böyle çözülmeyecek, Apol-

lon ile Pan, Frigya Kralı Midas’ı kendilerine hakem tayin ederler. İki tarafı da can kulağıyla dinleyen Midas, fazla düşünmeksizin oyunu Pan’dan yana kullanır. Bu sonuç karşısında oldukça öfkelenen Apollon, Midas’ın kulaklarını hemen o anda eşek kulağına çevirir. Midas çok utanır, ayıbını her yerde gizlemeye çalışır; ama bir gün, berberi bu sırrın farkına varır. Ağzından kaçırmamak için kendini uzun zaman zorlayan berber, içini kurt gibi kemiren bu sırdan kurtulamayacağını anlayınca, biraz olsun rahatlamak için, toprağa bir çukur kazar. İçine eğilip “Midas’ın kulakları eşek kulağı!” diye fısıldadığı bu çukuru sonra tekrar kapatır. Ne var, çukurun açıldığı yerde sazlar biter ve ne zaman rüzgâr esse, berberin fısıldadığı o sır, sazlar kımıldadıkça sağa sola yayılır. Böylece Midas’ın orta malı olan sırrından Türkçemiz şiirötesi bir deyim kazanır: “Yerin kulağı var!”

Gelelim, şiirinde Pan’ı panik eden şairin kim olduğuna. Araya bir mitos sıkıştırıp şairi bunca ve rahatlıkla sürüncemede bırakmamdan anlaşılabileceği üzere “bunca usta ismin arasında ancak parmak uçları üzerinde boy verebilecek” o şair benim, evet, benim; ama serin sabah rüzgârlarıyla Pan’ı fena ürküten o dehşetengiz sevgilinin kim olduğunu, hiç ısrar etmeyiniz, söyleyemem. Hayır, canım, size güvenmediğim ya da utandığım için falan değil; malûmunuz, yerin kulağı var!

PARMAĞIN UCUNDAKİ

ÖMER TURAN

Yüz on üç gündür buradayım. Nefret dolu olduğumu düşünebilirsiniz ya da cesaretimin kırıldığını, bütün iyi niyetlerimin gövdemden sızarak değersizleştiğini de. Son günlerde bir mızrak gibi saplanıp sürekli boynumu oymakla meşgul olan o serseri ağrıdan başka hiçbir yakınmam yok, inanın bana. Ayrıca onun da çaresini buldum, ağrıyan bölgeye hafif hafif basınçlarla dört parmak masajı uygulayıp yarım saat kadar kıpırtısız yatıyorum. Geri dönünceye değin biraz olsun rahatlatıyorum boynumu böylelikle. Dedim ya, yakınmıyorum çünkü yakınmayı kabullenmek de bir çeşit huzursuzluk halidir ve bu huzursuzluk, günden güne insanın özgür ruhunu kemirerek yoksullaştırır. Geriye köleleşmiş bedenler kalır. Nereden geliyor aklınıza bilmiyorum ama üretimsizlik sorunlarıyla itiş kakış içinde olduğum yolundaki düşünceleriniz olsa olsa bir şehir efsanesidir. Hem sözünü ettiklerinizin ağırlığı altında yaşasam bunun ancak bana zararı olur, hele de böyle bir yerde...

Buradaki elli üçüncü günümdü. Arif’in bir daha dönmemek üzere trenle kasabadan ayrılışının geride bıraktığı kuşku, dedikoduların; pencerelerden evlere, evlerden kahvelere ve çarşıdaki insan kalabalığına karışıp ortalığa saldıgı onca soru şöylece dursun masanın üzerinde, dedim. Nermin, bu ani gidişe susuyordu sürekli, bütün suçun kendisinde olduğunu benimsemiş gibi görünüyor olsa da ömrünü tamamlamamış bir aşkı yüzüstü bırakıp gitmek de neyin nesiydi? Nermin’in sorularını yeğlimin sol cebine sıkıştırdım. Ya Servet hanımın durumunu! Oğlunun bavula sığmayan giysilerini dolaba kaldırırken odayı sahiplenen o koca kederi nereye koymuştum sahi? Hepsi bir tarafa, beni en çok yolculuk boyunca Arif’in içsel çatışmalarındaki çok boyutluluk ve yer yer kendisiyle de zıtlaşan duygu gerginlikleri yormuştu. Defalarca kurguladım ve sildim. Arada unuttuklarım da oldu tabii. Romanın en zor yeri idi bu bölüm, daha sonraki güne bırakılmayacak kadar da önemli. Yoksa..! Boynuma ilk kez o gün saplanan serseri ağrıya aldırış etmeden devam ettim ezberlerime...

Buradaki üçüncü günümdü. Beni nasıl bir geleceğin beklediğini bilmiyordum, kime emanet edilmiştim ve niye tiksindir gibi bakıyordu yüzüme herkes? Ben kimseyi öldürmedim, dedim. Ben hır-

sızlık da yapmadım. Ben hep yazdım; romanlar, öyküler yazdım, dedim onlara. Arkamdan, “Sana kalem yasak,” diye bağırıldılar dolu bir ağızla. İşte o an, düşmanıma besleyeceğim nefret duygusunun, aslında onun karşısında beni daha da küçültebileceği gerçeğiyle yüzleştim. Kalem, insanlığın en büyük buluşu olabilir doğru ama ya hafıza, insanın sahip olduğu en geniş bilgi depolama kutusu değil midir? Dışarıdayken kurgusunu bitirdiğim romanımı hiç vakit kaybetmeden yazmaya başlayabilirdim öyleyse. İşaret parmağımı masanın üzerinde kalem gibi kullanarak ilk cümleyi yazdım, geri çekilip ezberleyene kadar tekrar ettim içimden. İkinci cümle, bir sonraki, ilk paragraf, birinci bölüm... Depolama kutum günden güne bu romanın hayali sayfalarıyla genişleyip büyüyordu...

Son gecem. Romanımı bu sabah erkenden bitirdim, mahkeme öncesi de bir solukta üzerinden geçtim çabucak, virgülüne kadar bütün ayrıntılar ezberimdeydi artık. Dışarı çıkınca yapmam gereken tek şey, yayınevime gidip kafamdakileri Selim’e yazdırmak olacaktı. İki askerin arasında son duruşmama girerken kışkırtıcı bir sırrı üzerimde taşımış olmanın gizli mutluluğunu yaşıyordum. Ne zaman ki “karar” sözcüğü mahkeme salonunun dört duvarını yalayarak boynumdaki ağrıya saplandı, ancak o an fark edebildim benden başka herkesin ayağa kalktığını. Hâkim hiç konuşmadı, dişlerini sıktı ve elindeki kalemi büyük bir gürültüyle ikiye böldü...

FRİDA: MEKSİKA’NIN VİCDANI

BUKET ŞAHİN

Meksikalıların bir özdeyişi vardır: “Her ne kim doğduğu evde ölürse, yaşam ona şans getirecektir”

Doğduğu mavi evde ölür Frida.

20. yüzyılın yedinci yılının, yedinci ayında doğar...

Teotihuacan antik kentinin, mabet gibi duran Ay tapınağı dolunayı müjdelere.

Yağmur ikliminin hüküm sürdüğü gece, Kahlo ailesi dördüncü çocuğunu müjdelemektedir.

Ay’la doğar Frida.

Nüfus kütüğündeki adı Magdalena Carmen Frieda Kahlo y Calderón olan, babamın Feride adını taktığı Frida Kahlo’nun doğum yılı 1907 yılıdır ama Meksika Köylü Devrimine eşzamanlı 1910 olarak değiştirir, ‘devrimle doğdum’ der.

‘Ben aşkın, acının, ihanetin ve devrimin kadınıyım.

Devrimle doğdum, mavi evde” diye not düşer.

...

Meksikalılar için KIRMIZI, direnişin, kanın, onurun rengidir..

Benim için, Frida, Nahuatl dilinde ‘ay tavşanının göbeği’ anlamına gelen Mexico’nun kırmızı tropikal gülü

gibi çok katmanlıdır; ressamdır, “surrealist” ötesi pagan bir büyücüdür, büyülü gerçekçi akımın kaynağı olan Orta Amerika’nın ta kendisidir; Meksika’nın vicdanıdır; yurtseverdir, devrimcidir, komünizme sevdalı bir filozoftur, gücünü atalarından, Meksika yerlisi halkların mitolojisinden alan bir halk bilgesidir...

Ağaç, kuş, ayna, ok, geyik, güneş, yürek, toprak ve gökyüzü tuvaline vuran imgelerdir: ay tapınağının dolu-naya tutulduğu, fırtınalı bir yaz gecesi doğan.

Oaxaca ve Chiapas yaylalarındaki maya kadınların dokumalarında kırık bedenini koruyan bir kozadır...

Masal anlatıcıdır, tuvaline, günlüğüne notlar düşen, her resmini, büyüleyici ‘söz’ ile süsleyen.

Öykücüdür; resimli defterine, yurtsever-devrimci benliğini, devrime doğan çocukluk anılarını, yılmadan 10 yıl boyunca öykülerle aktaran.

Frida’nın yüreği Maya, Aztek ve Olmec uygarlıklarının, doğaya öykünen imgeleriyle mayalanmıştır;

Öz yaşamını, bir sanat eserine, görsel bir manifestoya dönüştürebilen bir sanatçıdır.

Tuvaline, günlük tutar gibi notlar alan, daha sonra resimli bir defter tutarak, yaşamının sırlarını, acı ve duygularını aktaran, tarihteki ilk kadın sanatçıdır.

Resim yaparak, günlük tutarak, aşk mektupları yazarak, dost sofraları hazırlayarak, ölke ve acıyı, kalıcı bir güzelliğe dönüştürme sanatını öğretendir.

...

Frida, Meksika’nın Vicdanıdır:

“Herkes, vicdanı kadar yaşasın” diyen yurtsever-devrimci Frida Kahlo’yu iyi anlamak için, Meksika tarihini iyi bilmek, okumak gerekir.

Frida, bizlere Meksika aydınlanmasının aynasını tutar.

Üç uygarlığın kültür izlerini sürdüğüm 28 milyonluk, kargaşa bir başkent metropolisi olan Mexico City, devrimin toprağı, devrim kahramanlarımların sürgün yurdu benim için. Puşkin halk parkı, şair müzesi ve kütüphane cenneti olan Frida’ya yakışır bir kültür kenti.

Ay ve Güneş piramitlerinin yükseldiği Teotihuacan antik kent eteklerindeki başkent Coyoacan bölgesinde bulunan mavi evinde ziyaret ettim Frida’yı:

“...bugün, günlerden Frida, Diego & Troçki” diye not düştüğüm 3 Mayıs günü Zapatista metro istasyonuna ayak basan en mutlu kişi bendim.

Hıncahınç dolu vagondan Coyocan istasyonunda inip yürüyerek bulduğum Mavi Evi gördüğümde kalbim heyecandan çarpıyordu.

Evin çivit mavisi rengi, sarısıcak bir günde zorlanarak tırmadığım antik Aztek kenti Teotihuacan’daki güneş ve ay piramitlerin gökyüzünü çalmıştı adeta...

Mavi bahçeye adımımı atar atmaz beni karşılayan dut ve yeni dünya meyva ağaçları, renk cümbüşü tropikal çiçekleri, ayağıma değerek geçen yaşlı kaplumbağası sanki Frida’nın ruhunu taşıyor. Mavi evdeki devrimcinin yatağının ucunda, Lenin, Stalin ve Mao’nun portreleri duruyor.

Evin mutfağına geçtim hızla; sarımsı Meksika porcelenleri bir mutfığa ancak bu kadar yakışır, dönemin nice değerli sanatçısı, komünist düşünürü bu mutfağın sofrasında ağırlanmış.

FRİDA’nın KÜTÜPHANESİ

Frida’nın evinde, tarifsiz bir duygu seli içinde, acıyı bal eylediği, yaşama sınırsız bağlandığı 47 yıllık yaşamının her dönüm noktasına dokundum, gördüm, hissettim; doğduğu ve öldüğü evde, babasının kamerasına en çocuk haliyle poz verdiği çeşmeden su içtim, yatağına sürgün bir gençkızın, ilaç niyetine eline verilen fırçayla resmettiği ilk tabloları, yatağının kapzasına dokunarak, nefesimi tutarak kokladım, fırçalarına ve taşlaşmış boya kutularına dakikalarca bakakaldım, ceylan ve maymunuyla poz verdiği ağacın köklerine dokundum, çok değer verdiği dostlarıyla sabaha kadar rakederek devrim şarkıları söylediği yemek odasında başucu sandalyesine oturdum, büyüdüğü mahallenin ara sokaklarını baştan uca yürüdüm, ama beni en çok büyüleyen, Frida’yı Frida yapan kütüphanesi oldu!

Öz benliğini, köylü devrimi ve toprak reformunu gerçekleştiren Zapata devrimiyle bütünleştiren ‘ben devrimle doğdum’ diyerek doğum yılını 1910 olarak değiştiren, yurtsever, Marksist Frida’nın büyüdüğü kitap seçkisi, başucu kitapları beni çok şaşırttı.

Batı medyasının bilinçli olarak görmezden geldiği, popülist yoz kültürün, komünizm korkusuyla örtbas ettiği Frida’nın komünist aydın tavrını, altını çizerek okuduğu kaynak kütüphanesinde gördüm.

18bin kitaplık, baskı dönemlerinde sansürlü sanatçıların gece geç saatlerde ziyaret ettiği, ‘yasak’ kitapların, ‘görölmüştür’ damgalı mektupların bodrumda gizlendiği evde büyüyen bir kız çocuğu olarak Frida’yı kendime o kadar yakın hissettim ki..

Benzer duyguları çağrıştıran Mavi Ev’de, seyyah bir kadın olarak, Frida’dan çok şey öğrendim, bir o kadar da utandım...Zira, Frida’nın kütüphanesinden hiç haberim yoktu. Ancak Frida gibi devrimci, ata yurduna, köklerine, Meksika ulusuna bu kadar bağlı bir sanatçı kadın, doğup öldüğü evi kutsal bir mekana dönüştürebilirdi.

Şaşkınlığım geçer geçmez, Frida’nın resim odasında, malzemelerin ve tuvalinin yanıbaşında duran camekanlı kütüphanesine dalıp gittim.

Deri ciltli Tolstoy, Gorki gibi Rus klasikleri Troçki imzalı kitaplarla yanyana duruyordu.

FRIDA’nın CENNET BAHÇESİ:

Mavi Ev’in bahçesi bir Aztek masalını andırıyor, bana. Cennetten farksız koca bahçenin iki avlusunda, tropikal iklimin en güzel ağaç ve çiçeklerini görüyorum. Bir an, gözlerim açık, Mayaların efsane kuşu Quetzal ile Zümrüdü Anka kuşunu, Frida’nın sararmış fotoğraf ve öz portrelerinde omzunda gördüğümüz papağan, tüysüz köpeği, ceylan ve muzip maymunu gördüğümü hayal ediyorum...

Çoğunun adını bilmiyorum ama yenedünya, yusufçuk, guaya, dut ve mango ağaçlarının dibinde küpeçiçeklerini tanıyorum. Bahçenin ana girişinde karşıma çıkan piramidin göğe yükselen basamaklarında toprak saksılarda Meksika kaktüsleri, sütlegenler ve kadife çiçekleri görüyorum. Ve yine aynı basamaklarda Diego’nun antikçağlara, özellikle, klasik Maya dönemine ait topladığı sanat koleksiyonu sergileniyor.

Mavi Ev “Casa Azul” avlusu Kahlo’nun yaşam dönemlerinde duygu ve acılarına paralel sayısız değişiklik geçirir. Diego ile, iki yıllık boşanmanın ardından yeniden evlendiğinde, bahçede eski bitki ve peyzajı kullanarak “evine yeniden hoşgeldin” demek istediğini okuruz, günlüğünden. Bitkileri, sebze, meyva ve otları duygularına bağlayan Frida, günlüğünde, çiçeklerle evini neşelendirmeyi sevdiğini de yazar.

Meksika’daki son günlerimde, Ay & Güneş piramitle-

rine tırmanmanın dayanılmaz mutluluğu ile Aztek atan kalbimi, nahual dilinde ‘insanların tanrılaştığı yer’ anlamına gelen Teotihuacan’da bırakıyorum.

Ve ‘cinco de mayo’ olarak simgeleşen 5 Mayıs günü, tüm dünyada kutlanan Fransa sömürgesine direnişin zafer gününde, coşkulu Meksikalı dostlarımla, Meksika ve Türk bayraklarını birlikte taşıyorum.

Her bir mahallesi beni sürprizlere boğan, 28 milyon nüfusuyla dünyanın en kalabalık başkentinde ‘10’ günüm ‘su’ gibi geçiyor. Her akşam Roma bölgesindeki hostelime dönerken, Vasconcelos kütüphanesine uğrar, günlük notlarımı tutar, azbuçuk ıspanyolcama rağmen uçsuz bucaksız arşive dahyorum.

(New York’un Bronx bölgesinde, birçok filme doğal platform olan Botanik bahçesi, 2015 yılında, Frida’nın Mavi Ev ve bahçesine evsahipliği yapar. Beşyüzbinden fazla Frida hayranı ziyaret eder.)

Frida’nın MUTFAĞI: Baharatlar, Bayramlar, Dostlar Sofrası

Frida’nın resim tutkusu kadar yemek pişirme tutkusu az bilinir.

Yemek yemeyi çok seven, damak tadına düşkün Diego’sunu memnun etmek için yemek yapmak ve sofraya hazırlamak, Frida için bir tutkuya dönüşür.

Frida’nın mutfacı, duvarlarda çok sevdiğim, geleneksel sarısıcak ve mavi Meksika çinileri ile tahta raflarda toprak çömleklerle bezenmişti. Frida, ısrarla modern bir ocak almayı reddeder, Oaxaca köylerindeki gibi yemeklerin odun ateşinde pişmesini ister.

Frida ve Diego’nun mutfagındaki uzun, ağaç masaya, nice sanatçı, aydın ve devrimci misafir olur.

Sabahlara akan gecelerde, dostlar sofrasına tekila, tütün ve devrim manifestoları meze olur.

Düğün sofralarında olduğu gibi, ev davetlerinde de, gösteriş ve özentiden uzak, Meksika köylüleri gibi mısır ekmeği çatal ve bıçak yerine kullanılır.

Geleneksel güney mutfagına düşkün, yemek yemeyi bir şölen gibi kutsal sayan, Diego aşkına, eşinin kalbine giden yolun midesinden geçtiğini bilen Frida, çok iyi bir aşçı olarakta kendini kanıtlar. Oaxaca yöresinin köylü ka-

dınları gibi giyinerek, elinde sepetlerle, köylü pazarından seçerek aldığı sebzeler ve tropikal meyvalarla aile sofrasını bir tablo gibi süsler. Saatlerce, mutfakta, el boyaması, toprak çömleklerde yemek pişirir. Tablolarındaki gibi çiçeklerle süslediği meyva tabakları ve her sofrasında en az 12 çeşit yiyecek olur.

Mavi Ev’in bahçesinde özgürce dolaşan hayvanları da, Frida’nın sevgiyle donattığı sofranın vazgeçilmez misafirleridir. İlki maymunu ve Gertridus adlı kartalı Frida’nın omuzlarından inmez. Kökeni Azteklere dayanan tüysüz, kel köpeği ve Granizo adlı geyiği masanın altında rahatça dolaşır ve Frida’nın en sevdiği, bonito adlı muzip amazon papağanı, “No me pasa la cruda” (“İçkiden başım çatlıyor”) diye sürekli bağırır.

Frida hakkında yazılan otobiyografi kitapları içinde en sevdiğim yazar Hayden Herrera’ya göre, Mavi Ev’de tipik bir gün şöyle geçer:

Zengin bir kahvaltı sofrasında, Frida veya asistanı, gözleri bozuk ve hassas olan Diego’ya günlük gazete başlıklarını sesli okur. Gözlemleyerek yakından resmetmek için, Diego bazen köylü pazarlarına gider, ama öğle yemeğinde mutlaka eve döner.

Eve gelemediği günler, Frida, elleriyle hazırladığı kalaylı bir mavi teneke sefertasında, dokuma beze sarılı sıcak yufka ekmeği en üstte, 3 farklı ev yemeğini Diego’ya götürür, sefertasının bir bölümüne mutlaka çiçeklerle süslü meyvalar koymayı unutmaz...

Diego’nun uzun saatler çalıştığı günler, Frida, dostlarıyla sinema ve boks maçlarına gitmeyi sever. Tutkuyla izlediği Laurel ve Hardy, Üç Ahmaklar, Şarlo gibi adaleti, kendilerine özgü insancıl hukuklarıyla bulmaya çalışan komedyenlerin masumiyetidir sevdiği.

Diego Rivera’nın Frida’da önceki eşi Lupe Marin’den olan kızı Guadalupe Rivera, 2002 yılında “Frida’nın Yemek Şölenleri, Tarifleri, Yaşamından Hattıralar” adlı bir kitap yayımlar. Lupe, önce deliler gibi kuskansa da, daha sonra dostluğunu kazanan Frida’ya Diego’nun en çok sevdiği tarifleri tek tek öğretir.

Frida’nın evindeki davetlerde yaptığı 100’e yakın yemek tarifini üvey kızın kaleminden tadarız. “Meyvalar çiçekler gibidir. Kışkırtıcı bir dille konuşur, saklı şeyleri öğretirler, bize” diye ders verir üvey kızına.

Yucatan’da taze sıkılmış ananas, hindistancevizi ve portakal suyu, bildiğimiz sudan ucuz, tabiat ananın, maya tanrıçası İxchel’in hikmeti:)

Tabiat en büyük eczanedir, şifacı babaannemin dediği gibi.

Meksika çölünde yetişen aloe vera, Frida gibi bilge köylü kadınların baş şifasıdır.

Aylar süren, çetin Güney Amerika gezilerimde ne zaman hastalansam şeker kamışı kaynatır, içine bol yeşil limon sıkınca, sabaha turp gibi kalkarım.

Bol avokadolu yeşil kaktüs ve aloe salatası yanına içtiğim bol sebze balık çorbası, piramitlere tırmanmak için ihtiyacım olan tüm gücü verir.

Ananas ve yeşil limon suyuna atılmış taze üzüm yaprakları ve kaktüs dilimleriyle ateşte pişen limon çorbasını, Frida’nın tarifleri içinde görünce şaşırmıyorum.

Oaxaca’da bizim Anadolu düğün çorbasına benzeyen ‘mole poblano’ soslu hamur yemeği ve buğday yerine yulaf ezmesi içine hindistan cevizi suyu ile yapılan aşure gibi bol tahıllı yemeği, Frida’nın yaşamına benzer. Kara, acılı, çiçeği üstünde süs biberleri, badem ve ayçekirdekleri, tatlı ve perfum kokulu anason, karanfil, tarçına eklenen kuru üzüm, soğan ve tutkunun sembolü çikolata ile yapılır.

Bir anadolu evinde olduğu gibi dostlarını ağırlamayı çok seven, misafirperver Frida’nın evinde her öğün, tablo gibi bir bayram yemeğine dönüşür.

Mavi evde izlediğim Frida belgeseli şöyle bitti:

Frida en çok; dans etmeyi, şarkı söylemeyi ve dostlarını ağırlamayı sevdi.

Dostluğa çok değer verdi. İhanete uğradı ama dostlarına asla ihanet etmedi.

Manhattan

30 Kasım, 2019

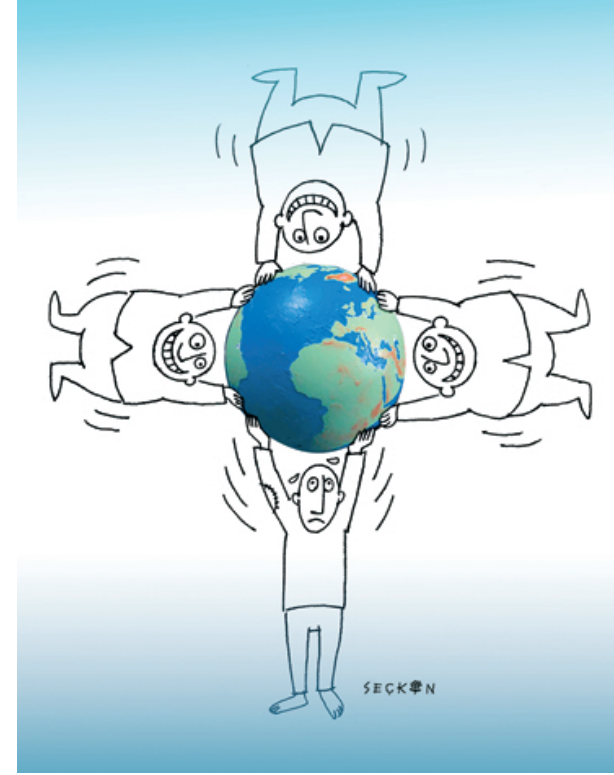
Manhattan'daki kara günlerinde başlayıp, Meksika'da tamamladığı "Elbisem Orada Asılı" adlı resmin altına, "Amerika'da olabilirim ama sadece elbisem orada asılı, aklım, yüreğim hep Meksika'da" diye tebeşirle yazar. Vahşi kapitalizmin öğelerini kaotik bir çöplük gibi üst üste yığar. Modernizmin mekkesi Manhattan'ı, borsa binasını, çirkin gökdelenleri, çimento beton yığınlarını, insan bedenine benzeyen sanayi boruları ve bir tuvalet klozetini üst üste istifleyerek çizer. Özgürlük heykeli ve Manhattan'ın devasa gökdelenlerini, isli kiliseyi, haç kolyeli burjuva bir kadını, kirli ve kara akan doğu nehrinde buharlı bir göçmen gemisinin çıkardığı dumanlar ile resmeder. Endüstri devrimi ve endüstrileşen kültürün insanlığa mutluluk getirmedigini vurgular.

Entarim Asılı Kaldı, Manhattan,1933

Buket Şahin, Mavi Ev'in önünde, bahçesinde, mutfağında ve Diego'nun yatakodasında

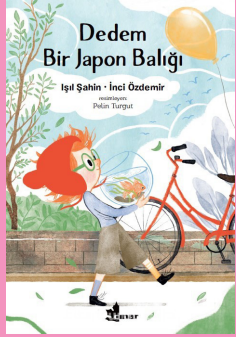
Çizginin Diliyle Hasan Seçkin

Bu Kitaplar Çok Güzel

Demet Ekmekçioglu

Erken yaşta kazanılan okuma alışkanlığı çocukların yaratıcılığı-nı geliştiriyor. Çocuk edebiyatının iyi örnekleri mutlu çocuklar yetiştirmede anahtar görevi görüyor. İyi edebiyat ve iyi kitaplar umutlu çocuklar demek. Kitapların iyileştirici gücüne sığınarak bu sayfada çocuk edebiyatının her türünden en sevdiğim kitap-ları #bukitaplarçokgüzel diyerek sizinle paylaşmak istiyorum. Çocuk edebiyatındaki yolculuğun sonu yok.

Dedem Bir Japon Balığı
Işıl Şahin – İnci Özdemir
Çınar

Mete’nin dedesi her şeyi unutmaya baş-lar ama en kötüsü Mete’yi unutmasıdır. Dedesinin beyninin içinde bir silgi ol-duğunu ve her şeyi rastgele sildiğini düşünen Mete bu durumu kabul etmek istemez. Mete “Dedem beni tamamen unutmadan önce onunla yaşayacağım çok şey var.” diyerek kolları sıvar. Müt-hiş bir projeye imza atar. Bu proje hem

dedesinin hayatını kolaylaştırır, hem de Mete’nin büyük bir bi-lim insanı olmasını sağlar. Hayatın küçük inceliklerde saklı olduğunu bir kez daha hatırla-tan, oyunlu eğlenceli bir kitap okumak istiyorsanız Dedem Bir Japon Balığı tam size göre. Ailecek okuyun. 8 yaş ve üstü okurlarımız için.

En Çok Hangimizi Seviyor-sun?
Sam McBratney -Anita Jeram
Uçanbalık

Bu hikâye üç bebek ayı ve anne babaları hakkında. Be-beklerin her biri anne babası-nın en çok kimi sevdiğini me-rak eder. Her gece sevgi sözleri

ile uyusalar da meraklarına engel olamazlar. *Bil Bakalım Seni Ne Kadar Seviyorum* kitabıyla çok sevdiğimiz Sam McBratney bu sefer de *En Çok Hangimizi Seviyorsun* diyor. Ebeveyleerin sık karşılaştığı sorulardan bir tanesi daha, gerçekçi ve samimi bir hikâye ile cevaplanmış. Kardeş kıskançlığını ile nasıl başedeceğinizi düşünmeyin, bu hikâye sorunları aşmanıza destek olacak. Birçok ebeveyne rehber olacak nitelikte bir kitap. 3 yaş ve üstü okurlarımız için.

Harika Bir Uçurtma!
Tülin Kozikoglu
İletişim

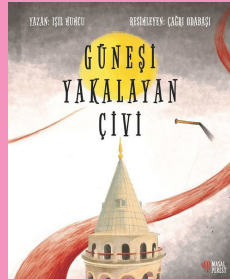
Harika bir uçurtma gören Peri, hemen onu almak ister. Annesi evde yeterince uçurtması olduğunu söy-leyince de sihirli değneğini kullanmaya karar verir. Sal-lar değneğini sağa sola ve her şeyi tersine döndürür. Sihir sayesinde kararları kendinin alacağını düşünen Peri, olan-lar karşısında şaşkına döner.

Alışveriş ve tüketim çılgınlığı üzerine harika bir kitap. Ağaç yaş-ken eğilir sözünü hatırlayıp çocuklarımızla beraber okuyalım bu kitabı derim. Tüketim çılgınlığına dur demek için okuyun. 5 yaş ve üstü okurlarımız için.

Annemin Kalbi Kuş Gibi
Hafize Çınar Güner
Beta Kidz

Annesinin iş seyahatine çıkacağını öğrenen küçük kahramanımız olma-dık sorunlar çıkarır. Anne hüzünlüdür ama gitmesi gerekir. Gi-derken oğluna mor bir kuş bırakır. Çalışan annelere ve onları özleyen küçük yumurcıklara çok iyi gelecek bir hikâye Annemin Kalbi Kuş Gibi. Sıkça yaşanan bir ayrılma ve kavuşma hikâyesi Hafize Çınar Güner’in sıcacık kal-binden kağıda dökülvermiş. 3 yaş ve üstü okurlarımız için.

Güneşi Yakalayan Çivi
Işıl Mumcu
Masalperest

Suna Hanım’ın kapıyı açıp içeri girme-siyle karanlık bodruma terk edilmiş, eski ve bozuk eşyaları bir heyecan kap-lar. Hepsı tekrar eskisi gibi evin konfo-runda yaşamak ister. Umudunu kaybetmeyenler Suna Hanım’ın kendisini seçmesi için kıpırdanıp durur. Çünkü bilirler seçilenin hayatı değişir iyi ya da kötü. Peki kimin hayatı değişecek? Tabii ki azmedenin. Duvarda çakılı çivi ise gölgede beklemekten sıkılmış, güneşe gitmek ister. Tüm eşyalar şaşırır “paslı yamuk bir çivisin, seni alıp çöpe atacak, neyine güveniyorsun dur,” derler. Sadece yaşlı bilge süpürge “Kalbindeki cesarete güveniyor!” der ve herkes susar.

İşte kahramanımız paslı yamuk çivinin sonsuz yolculuğu başla-mıştır. Önüne engeller çıksa da kendini Galata Kulesi’nin tepe-sinde, pırıl pırıl güneşe en yakın yerde bulur. Müthiş bir motivasyon kitabı. Asla pes etmeyenlere... 7 yaş ve üstü okurlarımız için.

FİLMLER ARASINDA

KÜÇÜK ŞEYLER

Küçük Şeyler, bir anda işsiz kalması ile hayatları değişen bir çiftin yaşamında odaklanıyor. Onur ve Bahar, beyaz yaka yaşam tarzına sahip olan bir çifttir. İstanbul’da yaşayan çift, şehrin uzak bir semtinden av almaya karar verir. Ev aldıktan bir süre sonra Onur’un işten çıkarılması çiftin hayatını derinden etkiler. Onur, birçok iş görüşmesine gitse de istediği sonucu bir türlü alamaz. Genç adamın işsiz kalması bir süre sonra evliliklerinin de tehlikeye girmesine neden olur. Çiftin yaşadığı kavgalara, bedensel ve ruhsal değişimlere odaklanılan filmin yönetmen koltuğunda “Babamın Kanatları” filmiyle tanınan Kıvanç Sezer oturuyor.

Cinayet Süsü, gizemli bir seri katil vakasını çözmeye çalışan cinayet büro ekibinin maceralarını konu ediyor. Başkomiser Emin, komiser Salih, komiser Asuman ve komiser yardımcısı Alaattin’den oluşan Cinayet Büro ekibi ilginç bir vaka ile karşı karşıyadır. Birbiri ardına işlenen cina-yetleri araştıran ekip, hiçbir delil ve ipucuna ulaşamaz. Cinayetlerin gittikçe artması, basının ve halkın olayla fazlasıyla ilgilenmesi, buna rağmen ekibin hiçbir ilerleme katedememesi Başkomi-ser Emin ve arkadaşları üzerinde büyük bir baskı oluşturur. Bu sırada Emniyet Genel Müdürü, davanın çözümünde yardımcı olması için “suç uzmanı” Dizdar Koşu’yu Emin’in ekibine atar. Üzerlerindeki baskıdan dolayı iyice ezilen Emin ve ekibi, karşılaştıkları en tuhaf seri cinayet zincirini çözebilmek için her yonteme başvurur. Bu kedi fare oyununda katili mi pes edecektir yoksa polisler mi?

CİNAYET SÜSÜ

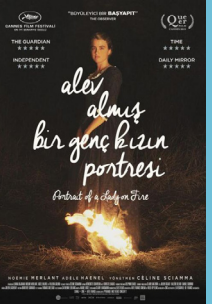
GÜZELLİĞİN PORTRESİ

Genç bir kadın olan Nisan, yıllarca babası ile görüşmemiştir. Ancak babası ile ilgili aldığı önemli bir haberin ardından, eşi ve kızı ile birlikte soluğu baba evinde alır. Yıllar önce kaçarak ayrıldı-ğı köşke geri dönen Nisan, burada tuhaf durumlara şahit olur. Köşke gelmesi ile birlikte kaçıp kurtulduğunu düşündüğü geçmişi ile yüzleşmek zorunda kalan Nisan, bu sırada babası ile ilgili gizemi çözmeye çalışan polisin sorgulamasına maruz kalır. Kendisini köşeye sıkışmış hisseden Nisan, kendisini ve ailesini koruyabilmek için köşkte yaşanan gizemi çözmek zorundadır.

Alev Almış Bir Genç Kızın Portresi, 18. yüzyıl sonlarında Britanya’da genç bir kadının portre-sini yapmakla görevlendirilen bir sanatçının hikâyesini konu ediyor. Marianne, izole bir adada yaşayan genç bir ressamdır. Genç kadın bir gün, manastırdan yeni ayrılan Heloise’in düğün portresini yapmakla görevlendirilir. Ancak portresinin yapıldığından Heloise’in haberinin olmaması gerekmektedir. Marianne, kendisine verilen görevi harfiyen yerine getirmek zorun-dadır ve bu yüzden de gündüzleri Heloise’i izleyip, geceleri portresini yapmaya karar verir. Bu durum gönülsüzce evlenmek üzere olan Heloise’in, yaklaşmakta olan düğün öncesi son özgür anlarını Marianne ile geçirmesine neden olur. İki kadın birlikte vakit geçirdikçe, aralarında beklemedik bir yakınlaşma oluşur.

ALEV ALMIŞ BİR GENÇ KIZIN PORTRESİ

KİTAPLAR ARASINDA

Benim Adım Kırmızı Üzerine Yazılar

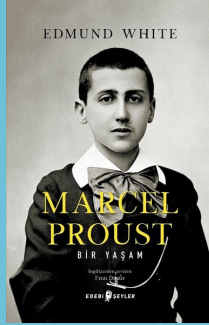
“Benim Adım Kırmızı”, Türk edebiyatının dünyada en çok okunan, en çok sevilen ve satan kitabıdır. Yayınlanışından bu yana bu tarihi roman 52 dile çevrildi ve bütün dünyada beş milyona yakın sattı. Dünyanın her köşesinde edebiyatçılar, eleştirmenler ve sanatçılar roman hakkında ilginç incelemeler ve eleştiriler yayımladılar. “Benim Adım Kırmızı Üzerine Yazılar” bu olağanüstü romanın katmanlarını aralayan ve okuru romanın sırlarına yaklaştıran yazıların en iyilerini, Türkçede ilk kez bir araya getiriyor.

Benim Adım Kırmızı Üzerine Yazılar – Orhan Pamuk Söyleşiyle
Erkan Irmak, Yapı Kredi Yayınları, Aralık 2019

Edmund White, Proust üzerine kaleme aldığı bu biyografisinde, yine hikâye ile anlatı arasında gidip gelen güçlü bir üslupla okurunun karşısına çıkıyor. White'in yayınevimizden çıkan üçüncü kitabı Marcel Proust: Bir Yaşam, modernizmin büyük ustası üzerine yazılmış oylumlu bir biyografiye ve romanesk bir anlatı.

Marcel Proust: Bir Yaşam, Edmund White,
Edebi Şeyler, Mayıs 2019

Marcel Proust: Bir Yaşam, Edmund White,

Doğa Betiği

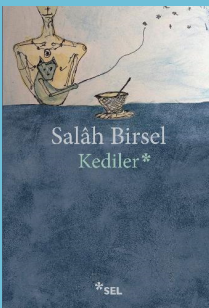
Faruk Duman'dan doğanın içinden, doğanın diliyle... Kökünden en uçtaki tomurcuğuna cümle ağaca, kaplumbağa kabuğundan karıncanın su içtiğine kadar bütün bir doğaya dair.

Faruk Duman, Doğa Betiği,
Kırmızı Kedi Kitap, Eylül 2019

Salâh Bırsel, on dört kitaptan oluşan 1001 Gece Denemeleri serisinin on birinci kitabı *Kediler*'de oya gibi işlediği denemeleriyle okuru gene diyar diyar dolaştırıyor. Colette'in kedilerinden el alıp kalemini Paris'in civcivli günlerinde Rousseau'nun Diderot, Grimm, Hume ve daha niceleriyle gelgitli ilişkilerine ve bu gelgitler arasında eserlerinin yazılma öykülerine uzatıyor. Miller, Dali, Gurdjieff, Mishima, hayvanları insanlardan çok sevdiğini söylemekten çekinmeyen Axel Munthe sayfalar arasında arzı endam ediyor. Bırsel, 1930'ların İzmir'ini, burada geçen çocukluk ve gençlik günlerini ise kahveleri, lokantaları ve müdavimleriyle, sonradan ünlenecek simalar eşliğinde sahneye sokuyor. En son da, yaşamı bir melodramı andıran şair Tokadizade Şekip gözlerimize bir damla yaş konduruyor. Bu denemeler, Bırsel'in kendi sözleriyle ifade edersek, kahve söyleşileri gibi daldan dala konuyor ya da başladığı yerde değil, başlamadığı yerde bitiyor.

Salâh Bırsel, Kediler,
Sel Yayıncılık, Aralık 2019

Kediler

12 Ocak 2020 Pazar
12:00 – 13:00 / 13:30 – 14:30

Minyatür Bahçe Atölyesi

Atölyemizde minik eller toprakla buluşuyor. Canlı bir çiçek ekmenin ve onun sorumluluğunu almanın mutluluğunu yaşayan minikler, saksılarını boyayıp çeşitli materyallerle süsleyerek minyatür bahçelerini oluşturuyor. Etkinlik sonunda saksı içindeki bahçeler çocuklara hediye ediliyor.

4 yaş ve üzeri

18 Ocak 2020 Cumartesi
12:00 -13:00 / 13:30 – 14:30

Çizgi Film Atölyesi

Geçmişten günümüze çizgi film ve animasyon hazırlama tekniklerinin paylaşılabileceği bu giriş bölümünde, Beyza Akyüz, kendi deneyimlerinden ve kimselere anlatmadığı çok özel “kamera arkası” sırlarından bahsederek renkli bir sunum gerçekleştirir.

Hayal gücünün ve çizim becerilerinin ön plana çıkarılacağı bu bölümde öğrenciler, Beyza Akyüz'ün, “Kendi çizgi film karakterinizi yaratmaya var mısınız?” sorusundan yola çıkarak sıra dışı bir tiplere tasarlamaya çalışır. Öğrenciler, zihinlerinde canlandırdıkları bu karakteri önce resimler, ardından onun merkezde yer alacağı kısa bir hikâye kurular, son olarak da kendilerine önceden dağıtılan on iki karelik film şeritlerine çizim yoluyla onu aktarır.

Atölye çalışmalarının toplanacağı bu son bölümde, bütün öğrenciler, çizimlerini tamamladıkları film şeritlerini el yapımı bir çizgi film makinesine yerleştirerek arkadaşlarının beğenisine sunar. Etkinlik sonunda Yazar imzalı kitabını hediye edecektir.

7 yaş ve üzeri

25 Ocak 2020 Cumartesi
12:00 -13:00 / 13:30 – 14:30

Yaratıcı Drama Atölyesi

Çocuğun kişisel gelişimini doğrudan etkileyen; çocukların bilişsel, devinşel ve duyuşsal becerilerini geliştirmek için yaparak, yaşayarak öğrenme ve aynı zamanda yaratıcılıklarını geliştirecek doğaçlama temeline dayanan çalışmalardır. Yaratıcı Drama eğitimi süreci boyunca öğrencilerin bedensel ve zihinsel; problem çözme, empati, sözel/sözsüz ifade becerilerini geliştirecek çalışmaları yapılmaktadır.

6 yaş ve üzeri

26 Ocak 2020 Pazar
12:00 -13:00 / 13:30 – 14:30

Saksı Görünümü Kek Atölyesi

Bu atölyede; daha önce hazırlanan ev yapımı pudring ve kekler çeşitli sebze ve meyvelerle birleştirilerek çocuklar için sağlıklı atıştırmalıklar haline gelecek ve sonra çocuklar tarafından atölye sonunda paketlenilecektir.

6 yaş ve üzeri

29 Ocak 2020 Çarşamba
12:00 -13:00 / 13:30 – 14:30

Taştan Ahşap Tablo Atölyesi

Masal Seramik Evi olarak çocukların yaratıcılıklarını kullanarak taşlardan tablo oluşturulacak. Çocuklar parçadan bütüne gitmenin zevkini yaşayacak.

6 yaş ve üzeri

MASAL MÜZESİ

OCAK 2020 ATÖLYE PROGRAMI

19 Ocak 2020 Pazar
12:00 – 13:00 / 13:30 – 14:30

Masal Defteri Çocuk Atölyesi

Eğitmen tarafından çocukların gelişimine uygun masal anlatılır. Masal bitiminde çocuklarla masal içeriği hakkında sohbet edilir. Çocuklara masal defterleri yaparak kendi masallarını oluşturabilecekleri açıklanır. Keçe, kâğıt ve artık materyaller kullanarak çocukların ince motor becerilerini ve yaratıcılıklarını da destekleyen masal defterleri hazırlanır. Etkinlik bitiminde okuma yazma bilen çocuklar kendi masallarını masal defterlerini yazarlar ve resmederler. Okuma yazma bilmeyen çocuklar masal defterlerine resmederler.

4-8 yaş arası

21 Ocak 2020 Salı
12:00 – 13:00 / 13:30 – 14:30

Masalı Şeyler Atölyesi

Bu atölye seçilecek bir masalın Geleneksel Türk Temaşa Tiyatrosunun bir örneği olan Meddah geleneğinin modern sunumuyla gerçekleştirilir.Yani masal sadece anlatılmaz masaldaki tüm karakterler anlatıcının canlandırmalarıyla ve bu canlandırmalar sırasında kullanacağı basit kostüm ve aksesuarlar yardımıyla tek kişilik bir tiyatro sunuluyormuş gibi eğlenceli geçerken bazen izleyen çocuklarında katılımıyla daha renkli hale getirilir.

4 yaş ve üzeri

22 Ocak 2020 Çarşamba
12:00 -13:00 / 13:30 – 14:30

Akrilik Resim Atölyesi

Çocuklar resim yaparken rengarenk düşlerini bir kağıda aktarmak isterler. Bu sanatçı ruhlı çocuklarla hem hayal gücünü hem de el becerilerini eğlenceli bir ortamda, akrilik boyalar ve farklı tekniklerle kalıcı bir eser üretmenin keyfini ve heyecanını yaşayacağız.

5 - 8 yaş arası

30 Ocak 2020 Perşembe
12:00 – 13:00 / 13:30 – 14:30

Meyve Kolonyası Yapım Atölyesi

Kolonya, kültürümüzde önemli bir yere sahiptir.Bu ferahlatıcı ve hoş kokuyu uzun yıllardır bayramlarda ve diğer zamanlarda evimize gelen misafirlere ikram ederiz.Peki kolonyanın tarihi nereye dayanmaktadır? Bu hoş kokuyu kim icat etmiştir? Kolonya sadece hoş kokusu nedeniyle mi kültürümüze yerleşmiştir ? Bir yandan bu sorulara cevap ararken bir yandan da sevdiğin meyve yağlarıyla ve kokularıyla kendi kolonyanı yapmaya ne dersin ?

7 yaş ve üzeri

Atölyeler 20 kişiliktir. Katılım için lütfen 0216 280 62 22 numaralı telefondan rezervasyon yaptırınız.

Kartal'da Kültür Sanat

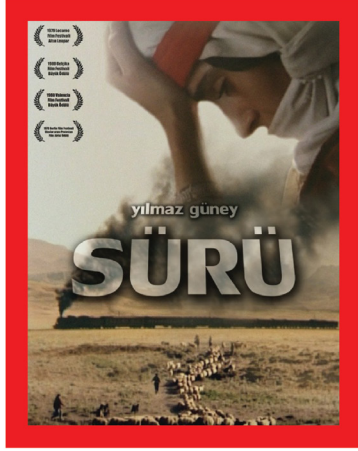
SİNEMA

YÖNETMEN SİNEMASI SÜRÜ

Hasan Ali Yücel Kültür Merkezi

09 Ocak
19.00

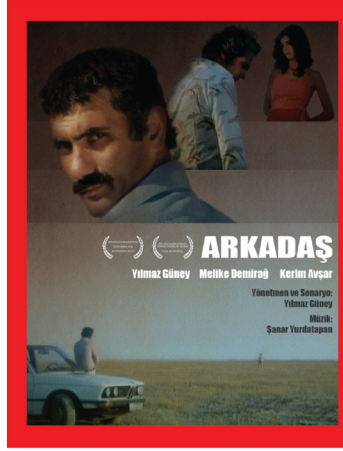
SİNEMA

YÖNETMEN SİNEMASI ARKADAŞ

Soğanlık Kültür Merkezi

16 Ocak
18.00

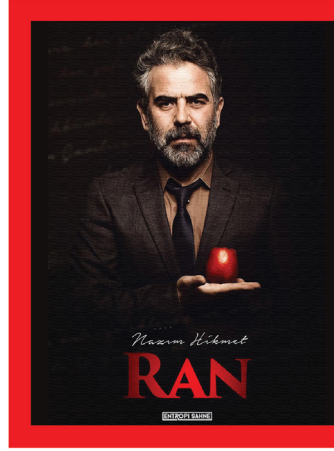
TİYATRO

RAN

Uğur Mumcu Kültür Merkezi

17 Ocak
19.30

“HOŞ GELDİN BOYACI” ADLI TİYATRO OYUNU İLE KARTALLILAR KAHKAHAYA DOYDU

Kartal Belediyesi Hasan Ali Yücel Kültür Merkezi, 'Hoş Geldin Boyacı' isimli tiyatro oyununa ev sahipliği yaptı. Donald Churchill'in yazdığı ve Arif Akkaya'nın yönettiği oyun, izleyicilere kahkaha dolu dakikalar yaşatırken bir yandan da insanların birbirine ihtiyacı olduğunda sınıf ayrımının nasıl ortadan kalktığını gözler önüne serdi. Erdal Özyağcılar, Berna Laçın ve Gözde Çetiner'in başarılı sahne performansı ile izleyenleri büyülediği tiyatro oyunu, kapalı gişe oynandı.

Oyunun sonunda sahneye çıkan Kartal Belediye Başkanı Gökhan Yüksel, usta oyunculara Kartal heykelciği takdim ederek izleyicilere seslendi: “Değerli ustalarımıza çok teşekkür ediyorum, bizi bugün onurlandırdılar. Tiyatro ve sanat hep yaşasın, biz de buna vesile olalım. Bizleri unutmasınlar diye bu güzel Kartal heykelciğini takdim etmek istiyorum. Bizleri yalnız bırakmayan Kartallı dostlarımıza da çok teşekkür ediyorum.” diyerek sözlerini noktaladı.

TİYATRO

KEŞANLI ALİ DESTANI

Hürriyet Kültür Merkezi

18 Ocak
19.30

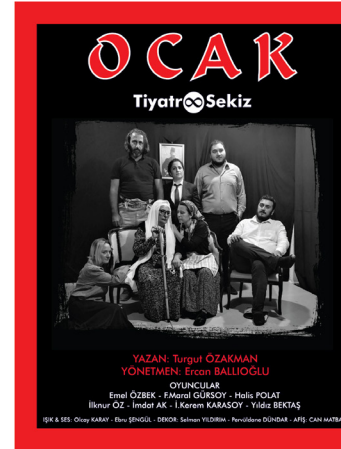
TİYATRO

OCAK

Hürriyet Kültür Merkezi

21 Ocak
19.30

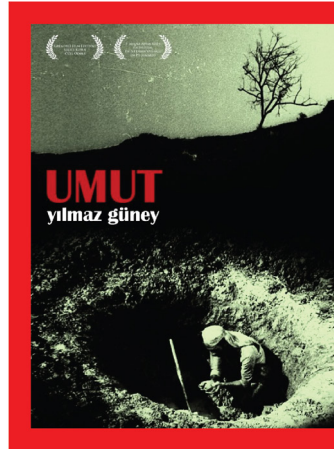
SİNEMA

YÖNETMEN SİNEMASI UMUT

Hasan Ali Yücel Kültür Merkezi

22 Ocak
19.00

Mevlana, Şeb-i Arûs Töreni ile Kartal'da Anıldı

Kartal Belediyesi tarafından büyük İslam düşünürü Mevlana Celâleddin-i Rûmî'nin 746. vuslat yılı dolayısıyla düzenlenen anma töreni ile Kartal, sevgi ve hoşgörünün hâkim olduğu bir havaya büründü. Anma programında Burcu Karadağ ve arkadaşları tarafından Mevlevi ayinlerinden bölümler ve tasavvuf müziğinin seçkin eserleri seslendirildi.

Mevlevilikte önemli bir yeri olan ney, modern bir düzenleme ile farklı kültürlerdeki enstrümanlar ve semazenler eşliğinde düzenlenen anma konserinde bir araya geldi. Dinletinin sonunda Kartal Belediye Başkanı Gökhan Yüksel'i temsilen sahneye çıkan Başkan Yardımcısı Adem Uçar, sanatçılara çiçek takdiminde bulundu.

KARTAL BELEDİYESİ GENÇLİK SENFONİ ORKESTRASI, İLK KONSERİYLE DİNLEYİCİLERİ BÜYÜLEDİ

Kartal Belediyesi Sanat Akademisi bünyesinde kurulan Gençlik Senfoni Orkestrası, Cuma akşamı gerçekleştirdiği açılış konseri ile dinleyicilere eşsiz bir müzik ziyafeti sundu. Kartal Bülent Ecevit Kültür Merkezi'nde gerçekleştirilen ilk konsere; Kartal Belediye Başkanı Gökhan Yüksel, Cumhuriyet Halk Partisi Kartal İlçe Başkanı Muammer Çelebi ile birlikte çok sayıda Kartallı sanatsever katıldı.

Ünlü keman virtüözü, besteci ve akademisyen Cihat Aşkın'ın müzik direktörlüğünü yaptığı Gençlik Senfoni Orkestrası'nın şefliğini ise Hakan Şensoy üstlendi. Kartal Belediyesi Sanat Akademisi Genel Sanat Yönetmeni Piyanist Cana Gürmen ve keman virtüözü Cihat Aşkın'ın yer aldığı konsere Nevit Kodallı, Mozart ve Vivaldi'nin eserleri, dinleyenleri büyüdü bir klasik müzik yolculuğuna çıkardı.

Konser sırasında Kartal Belediyesi Sanat Akademisi öğrencilerinin oluşturduğu öğrenci korusu ve uluslararası ödüllü perküsyon grubu da, orkestra ile birlikte sahne olarak yeteneklerini sergiledi.

Konser sonunda orkestra şefi Hakan Şensoy'un daveti üzerine sahneye çıkan Kartal Belediye Başkanı Gökhan Yüksel, bir eser süresince orkestra şefliği görevini icra etti. Daha sonra Başkan Gökhan Yüksel; orkestra şefi Hakan Şensoy, piyanist Cana Gürmen ve keman virtüözü Cihat Aşkın'a muhteşem konser için teşekkür ederek çiçek takdim etti.

“ANLATILAN SENİN HİKÂYENDİR” ADLI TİYATRO OYUNU KARTAL'DA SAHNELENDİ

Kartal Belediyesi, usta oyuncu Levent Üzümcü tarafından sahnelenen “Anlatılan Senin Hikâyendir” oyununa ev sahipliği yaptı.

Soğanlık Kültür Merkezi'nde sahnelenen oyuna çok sayıda Kartallı sanatsever katıldı. Tiyatrocu Cengiz Toraman'ın yazıp yönettiği “Anlatılan Senin Hikâyendir” adlı müzikli oyunu, sevilen sanatçı Levent Üzümcü sahneye koydu.

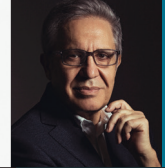
Mehmet Dayı, Adriana, Stafili İbrahim, Fenerci Ahmet, Denizci Barış ve Niko karakterleri ile Anadolu'nun sevgi dolu ve samimi insanların hikâyelerinin anlatıldığı oyunda Levent Üzümcü, canlandırdığı karakterlerin yanı sıra; verdiği mesajlar ve sergilediği performans ile de tiyatro severlerin büyük beğenisini kazandı.

Yaklaşık 2 saat süren iki perdelik oyunun sonunda Kartal Belediyesi Başkan Yardımcısı Mustafa Oktay Aksu, sergilediği başarılı performans için oyuncuya teşekkür ederek Kartal Belediye Başkanı Gökhan Yüksel adına kendisine plaket takdim etti.

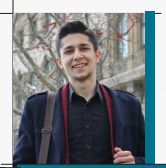

10-11-12 Ocak

Onur Konuğu

Zülfü LİVANELİ

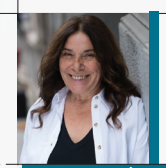
Mertcan KARACAN

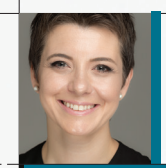
Orhan BAHTİYAR

Buket UZUNER

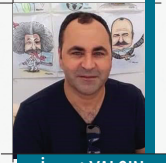
Latife TEKİN

Şermin YAŞAR

Dilek UYAR

İsmet YALÇIN

Umay Umay

Serkan TÜRK

Sunay AKIN

Nebil ÖZGENTÜRK

Nalan ÇELİK

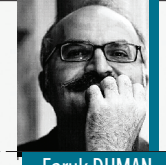
Ali Rıza GELİRLİ

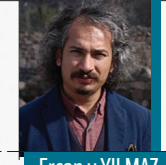
Onur CAYMAZ

Fuat SEVİMA

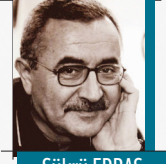
Faruk DUMAN

Ercan YILMAZ

Haydar ERGÜLEN

Şükrü ERBAŞ

Mine SÖĞÜT

Hakan GÜNDAY

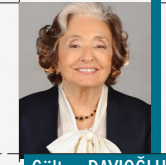
Cihan DEMİRCİ

Ömür KURT

Hüsnü RHEA ÇİĞDEM

Gülten DAYIOĞLU

Demet EKMEKÇİOĞLU

HASAN ALİ YÜCEL KÜLTÜR MERKEZİ
KARTAL BELEDİYESİ MASAL MÜZESİ

kartalbl
444 4 578
www.kartal.bel.tr

GÖKHAN YÜKSEL
Kartal Belediye Başkanı

KARKAM
KARTAL KARIYER MERKEZİ

444 4 578

GÖKHAN YÜKSEL
Kartal Belediye Başkanı

kartalblđ

444 4 578

www.kartal.bel.tr